हस्तापादः स्तन्यपा[illegible]कर्पेन [illegible] यः कंजालिना ऊडवेन चान्

३२ दुर्गा[illegible] वेददोषः [illegible]शिवावासा हरीतर

31 कीनाम[illegible]वलेहः साग्गुल्मादि[illegible]ह रोगदोषः पांडुपैत्यं पिवेद्धो

यंतोहंति[illegible]गुडः [illegible]तैलावद्द[illegible] तयः रा

जयक्ष्माजठर[illegible]काकं[illegible]विशेषः

पीनसः [illegible] त्रिकं जल घटे धात्रीकापंचर

नलागुडप[illegible]विरविद[illegible]यमकतोषिः ष[illegible]त्रवतीः क

नारिशिवा[illegible]वाव[illegible]फलांजलि

द्विकुडैः तोरा[illegible]सुपीतसक

मिश्वावरतयं[illegible]लम्भालमेकरस्य मलः

नला[illegible]शिरिवा[illegible]कः [illegible] छिन्नारद्दूविन[illegible]

स्यनलादशांघ्रिदशाम्लंन दसस्यनला एवं[illegible]नलापथ्या

यावनी हरीतकी चूर्णाढकयुक्तं पक्काहौहीकृत्वा संपादि

श्रौः

छिक्काडवं मधुद्रौंद्धं तैरन्वितं युक्तं कशोफकः प्पपप्पुः
म्राफ्मतिलः सामोवाम्रः गुल्मः प्रसिद्धः मेहः प्रमेहः
हृपा तकृमूत्रं प्प रापिम्र रागिदोषप्लकोऽस्लापितंप्र
सं रमा कल्पम्रविसमगुडः प्रतैलावद्दं दीपकृतीवराः
ज्वरसावृद्यायक्रे रेगप्प्यकावक्लसावूपवः प्पुक्रादी
नोरववीविक्षं ग्राहः श्रीसिमा त्रिकजल घटे घावाकंसार
भयाकरः [illegible] प्रिमकत्तोद्धिः प [illegible] रिचित्
लासिकतो [illegible] का [illegible] लिंगल
प्रुतः दोषक [illegible] विवाधी
वाहंति [illegible] गुल्मी [illegible] रन्ववि
धीपीक [illegible] सारं [illegible] वासा [illegible] टलायकरसम्लाद
यं सितापृष्ठः [illegible] र्करायया [illegible] कामला [illegible] पापात्रहरीतवकीपूर्णो
दकं एषांपाकां [illegible] लीहीकररां श्रौ द्वान्मान्या प्रस्याद्धैनक

नकी काकनासाकाल्डी अश्वांप ... रमूलं
३५ सठीकर्चूरः छिन्नाग ... विवि ... मूर्वा
कष मालूकः वर्षाभूमत ... जाध्रं
35 प्रत्येक पलप्रम ... पीधान्तैः
पंचभिः सहपास्य ... पाशीवा
पुनर्नवामलकैरास्थिराह्न गालायत ... तपमक
नो घृततैलाढ्य द्विषट्पले घादशपले माजिनसम ... तिनं
सम्वैला ... शर्करा ... पंचाशत् ... लोहि
ते पुनः पचेत् मधुनः षड्भिः पलैः ...
रिष्यैः ... चतुर्थिनिक स्येकेनानि ... श्रीः
यैलेहः ... जरान्त ... जपतिकासादीनु
दति ... शतान ... कासेत्का पण्मासम
... शतं विभीतक शतं ... जाम्बू ... स्य मूल ... स्य पल

हः त्रिजातीक्ककपत्रैलाद्दूराग्निक्षितोव्वरागादिक्षोहितःव

क्क कृष्टं वीजंतक्कमन्कान्तविदोषः उदरंग्रसिद्धं मेहः

ग्रमेहः तक्कमूलं ग्रहणीग्रहणीदोषः पांडुपांडुरोगः

शोफकुष्ठ्यामा कल्पराणीनामण्डः ग्रंतैलावदस्यांहिजीव

ल मृगपादुलोयःकरापिपल्याकोकोकिलसाद्रुग्ध्वरसः [illegible] छि

न्नाविदारीद्वयं वर्षापि हिमा त्रिकेजल घटे धात्रयंतेः व

मिः बलास्यं [illegible] स्यात्शिवाखुतमकातोद्धिःबल [illegible] ते ४७

पचेत् सप्ताहं [illegible] तैलं पुष्प [illegible] विर्वि

पलान्वितं [illegible] वनव [illegible] प्याल

रक्तज्वरलायतनमाह [illegible] गोत्तली

एलाऽटी [illegible] द्दोयुक्त [illegible] व

न्यादिदशाकःबलावाबालकःप [illegible] मजु

दाक्षामलकी [illegible] योलोहः करापिपल्याल [illegible] पथ्याहरी

स्यात्तिरविधेन्द्रककेनदिङ्नागलाम्बक्राद्विभावुदस्वं
ते एवमिहापिप्रमाणाचार्यधर्मोत्तरसद्भावर्धंकारान
व्युदस्यतीति तन्निरासायवक्तव्यं पंचानि तिपित्तावत्र
एववृत्तयोर्मापरा: संनीतिदर्शितंभवति तत्रप्रमा
णाद्धि [illegible] प्रत्यक्षानुमानात्
गम [illegible] भाग [illegible] कुर्वपोव्यवहार
हे [illegible] नुमेय [illegible] अवनंन्यूनाधिकसंख्या
प्रमाणा व्यवच्छेद। [illegible] प्रत्यक्षं: प्रत्यक्षलक्षणप
त्ति इंद्रियेति [illegible] चंतिविषयति तद्धि
षयेति वाक्यार्थगोच [illegible] रगोचरत्वंनिवार
यति चित्तवर्तिनो ज्ञाना [illegible] तयसंबंधंदर्शयति
बाह्यवस्तुपरामर्शादिति [illegible] तस्येतदुपरामेहेतुमाह इ
न्द्रियव्यापारिकेयेति तस्माज्ज्ञानमात्रमपर्थ इत्यके विशेषवर्णनात्यके

प० सू० सामान्यविशेषलक्षणत्वेत्यपरे वादिनः प्रतिपन्नास्तन्निरासार्थ
१२ माह सामान्यविशेषात्मनं न कृत्रिमानवद्वत्तकिंततादात्म्यमर्थ
स्य एतदेवैकांतानभ्युपगम[illegible]प्रतिपादयिष्यते अनु
मानागमविषयात्म[illegible]वच्छिनत्ति विशेषा
वधारणाप्रधा[illegible]यमपिप्रत्यक्षप्रतिभास
नेन भावविक[illegible]वधर्मित्यर्थः एतच्चस
न्तादपहरणा[illegible]पत्तिरपिलादितना
भवमान[illegible]फलं पौरुषेयपक्षे
नदृष्टा[illegible]धम्मनेनुक्तंवेवेनवाच्यः कथा वैनायाः ह नग:
नैः फलं नहिस्वर्गादिगोचर व्यापारेणाम प्रत्युतापलाशेपि
दाक्रियतेश्रन्यत आह अविशिष्ट इति बहिरुत्कर्षमती
वोधोजन्यतेयापितवैतन्यमेवतद्विदपरागाप्राप्तिर्विधेन
वह्निहन्यायाप्यकारयान्तदाकारम्यापद्यमानं फलं न ध्वंतथ्या

भूतं तद्धेतुरविशिष्टं तु धान्यकं इति अतु धान्यकोनिसार
मानाधिकरणापात्युक्तः प्रमाणफलभावस्तत्र पर्यः
एतच्चोपपादयिष्याम इत्याह प्रतिसंवेदीति प्रत्य
क्षानंतरं धूमादिलिंगकरणोत्थं तु अनुमानम् प्रभवस
बंधद [illegible] जत्वादनुमित
स्वभागमेत्र [illegible] नानुमानं लक्षयति
अनुमेयस [illegible] धर्मविशिष्टो धर्म्यनुमेय
म स्य तत्व [illegible] स्सामान्येन समानार्थः
सपक्षा स्तेष्वनुवृत्त [illegible] समसाधारणत्वं
साधर्म्यस्यानिराकार [illegible] नीया असपक्षास्तेव
सपक्षादन्ये न विरुद्धात्तदभावाभ्यामेषा व्यावृत्तत्वं स्वे
न साधारणोपाधिकं कथमपाकरोति संधात्वाख्ये त्वै
यंत्ररूपः सपक्षव्यात्ते नाहि बुद्धिबोधरहितो ऽस्मद्रूप

प० सू० स्यबुद्धिवो धस्वभावः संव [illegible] शत्रीसंवंधोलिंगमने
२४ तपद धर्मत्वादर्शयित्वासिद्धत्रीतिवारयति तद्विषया
त्वान्निवंधानाम् [illegible] विषयपदव्युत्पत्तेः
सामान्यावधारणो [illegible] पर्यायाधिलन्ति सं
वंधसंवेदना [illegible] नाविशेषेसुसंवंधग्रह
णात [illegible] संवंधग्रहणोपचरत्यौनि
त्यु [illegible] ः विंध्योगतिर्यत
स्त [illegible] मात्रेनिवृत्तेदेशा
नरप्राप् [illegible] मसंबंधत्व रकं चैवदा [illegible] सिद्ध्यागमस्यवृत्ते
र्लक्षणमाह आप्तेनेति तत्वदर्शनकारुणायकरणपाट
मिसंवंधस्याप्तिः तया वर्तत इत्याप्तः तेन दृष्टोऽनुमितो
वार्थः आनस्य दृष्टयनुपादनं तस्य दृष्टमित्र मूलत्वे
नतान्यामेवचरितार्थत्वात् आप्तवचित्तवदन्तितानेसह

शास्यज्ञातस्य श्रोत्रचित्तेसमुत्पादः सवोध संक्रांतिस्त
स्यैच अर्थ्यंडपदिश्यतेश्रोत्रहित्वाहित्वा प्राप्तिपरिहारोपा
यतयाधृताःयतेशोकंरुणमः यथागम - ग्रहेयार्थो
वक्तापपात्यवदशशब्दडिमानिसानिषडथुपाभवंतीहि
त्रेऽपिहृष्टष [illegible] ताथ्यः यथा [illegible] र्तोविश्वितकस्यविकृ
र्मोमनुत्ताप [illegible] संवं [illegible] बेदेसर्वतात
मयोहिसः इत्यनेनाह [illegible] सारात्विति मूलवको
हितत्रेश्वसेहृष्टानुमितार [illegible] विपर्ययोमिथ्याज्ञा
नमतद्रूपप्रतिष्ठं विपर्ययस्यलक्षणनिर्देशोज्ञानमित्या
दिलक्षणं यत्रज्ञानेप्रति भासदर्शनतद्रूपाप्रतिष्ठमेव
तद्रूपप्रतिष्ठं यथाशुक्ताद्रूप्यज्ञाने [illegible] नः संशयोऽपितं
ग्रहीतः एतावांस्तुविशेषः तत्रज्ञानारूढैवाप्रति
पत्ता विचंद्रादेस्तुवाधज्ञाने [illegible] न्नेवंविकल्पोयेनतद्रूपा

म तः

प० स्त्र० प्रतिस्थानाद्विचारस्ततो विपर्ययः प्रसज्येतेत्यत आह मि
१५ थ्याज्ञानमिति अनेनाहिंसावर्जनीयानुभवसिद्धो बोध
उक्तः स चालितविपर्यये ननु किंक [illegible] व्यवहारस्वरूपंडितस्वरू
णामेवन्तु विचार [illegible] चोदयति कस्मा
द्रूपमारोपान्ते [illegible] ज्ञानेन पूर्वबाधनी
यं यापि स्वरूपविरोधप्रत्यय [illegible] नेनानुपजातविरोधि
नाप्रमितिभाव [illegible] तेति यत्रापि
वापिसोपदेशपर्ययति [illegible] हन्यतेत्यागमैव
द्वैतानेनार्यत्वेनतेजोन रस्यस्वमनुपपन्न चोद्यमनवसाद
यः तदपवाधात्मैवोदयो ननु सर्वस्यान्तर वा चाकल ये
स्यानदानीमसत्कोनस्माद्वनुपपन्नानाविरोधिनापत्र वा ध
त्वे हेतुरुपजातविरोधितावव बाधकत्वे तस्माद्भूतार्थ
विषयत्वात्प्रमाणानामप्रमाणस्य बाधकत्वसिद्धं उदाहरणा

माह तत्त्रमारोनोति तत्त्वंहारायदर्शयामि सेयंपंच
त्ति अविद्यासामान्यमविद्यास्मितादिरूपंचपर्वत्ति
त्यर्थः अव्यक्तमहदहंकारपंचतन्मात्रेष्वष्टस्वनात्म२
स्वात्मबुद्धिरविद्यातमः एवंयोगिनामष्टगुणाणिमा
दिकेषुऐश्वर्येषुममेयंःस्नेहे [illegible] विधोमोहः
पूर्वस्मात्म [illegible] संबंध [illegible] योगेनाष्ट
वि धर्मैश्वर्यमुपदा [illegible] ह [illegible] दृष्टानुश्राविकादशश
दीन्दशाविषयान्भित्राह [illegible] त्मिकामतिपाती मे
हामोहो रागः एवं विपर्ययशतल [illegible] प्रवर्तमानस्यके
नाचिन्मात्रिरु कृत्यादी [illegible] नक [illegible] तौ तत्त्विबंधन
स्य दृष्टानुश्राविकविषयोपभोगेस्थिरोसिद्धः प्रतिबंधकः
विषयःक्रोधःस्तामिस्रोराख्योद्वेषः एवमाणिमादिगुण
संपन्नो दृष्टानुश्राविकाविषयमनुपस्थानेनकालेनसर्व

प. सू. मेनत्वं ह्यतीतिप्रत्यासः सोभिनिवेशो धनामिसत्र पती
२६ शब्दज्ञानानुपातीवस्तुशून्योविकल्पः ननुशब्दज्ञा
नानुपातीवेदागमप्रमाणा[illegible]कोविकल्पः प्रत्येव
निर्वोलकेवाविपर्य[illegible]धत्रप्र[illegible]व्याह सत्येति
नप्रमाणाविपर्यापज्ञानावि[illegible]र्वयमोवक्ता भूत्वै
वेपीतिप्रमाणंप्रत्यमव[illegible]ति शब्दज्ञानमाहात्म्य
निबंधत इतिविपर्ययेरहरा[illegible]कांभवतिकाविद
भेदेभेदमारोपयति [illegible]यभेदंत तोभे
दस्याभेदस्यचवस्तुनो ऽभावात्तदभिलोविकल्पोनप्र
माणांनापिविपर्ययोभवत्रावविपर्ययादिति प्रा
त्वप्रसिद्धमुदाहरणमाह नचयेति किंविशिष्यकेन
व्यपदिश्यतेविशेष्यतेनाभेदेविशेष्यविशेषणाभा
वोभवतिनहिगवागौर्विशिष्यते किंकभिन्नेनचैत्रेण

तदिदमाह भवतिव्यपदेशवृत्तिः व्यपदेशीव्यपदेशय
योर्भावोव्यपदेशः विशेषणविशेष्यभाव इतियावत्
तस्मिन्व्यतिरेकिण्यपष्ठ्याद्वित्रस्य परो इति शास्त्रीय
मेवोदाहरणांतरं तमुपक्षिपति नचैतदसिद्धं वस्तुनः
पृथिव्यादेर्धर्मः परिस्पंदोपस्य [illegible] कोसौतनः कि
यः पुरुषः नखलु सं [illegible] ति लोकः कश्चिदस्ति
धर्मवस्तु धर्मी यतः [illegible] विशिष्यते [illegible] कश्चित्पाठः
प्रसिद्धावस्तुधर्माइति तस्यार्थः [illegible] सिद्धेषु व्याप्ताः धर्मा
सिद्धाः नचवस्तुधर्माणां [illegible] भावाभावयोरसंबंधः
दर्पवत [illegible] इति [illegible] दाहरणमाह तिष्ठ
तिवृक्ष इति यथाहि पचति [illegible] सर्वाज्ञानमिति
प्रायेणसर्वमिव [illegible] मिथ्याज्ञानमिति तद्वाच सम्यग्ज्ञा
नमपि किंस्यात् विषयाभावात् यः घटउपलभ्यते ननदस्व

प॰सू॰ वितर्कानुगतं तस्मादस्य एव यवीयो महत्वादिव्यवहाराप

१८ न्नः समापत्तेर्निर्वितर्काया विषयीभवति एतयैव सवि
चारा निर्विचारा च सूक्ष्मविषय[illegible]याता तत्र भूतसूक्ष्म
केष्वभिव्यक्तधर्मकेष्वेवा ध[illegible]त्तानुभवावच्छिन्नेषु
या समापत्तिः सा सवि[illegible]ते तत्राप्येकबुद्धिनिर्ग्राह्य
मेवोदितधर्मविशिष्टं भू[illegible]मालंबनीभूतं समाधिप्र
ज्ञायामुपतिष्ठते या पुन[illegible]र्वतः शान्तोदिताव्य
पदेश्यधर्मानवच्छिन्ने[illegible]निषु सर्वधर्मानु
ष्वनु सर्व
केषु समापत्तिः सा निर्विचारेत्यु[illegible]च्यते एवं स्वरूपं हि तद्भूत
सूक्ष्मं एतेनैव स्वरूपेणालंबनीभूतमेव समाधिप्रज्ञास्वरू
पमुपरंजयति प्रज्ञा च स्वरूपशून्येवार्थमात्रा यदा भवति
तदा निर्विचारेत्युच्यते तत्र महद्वस्तुविषया सवितर्का निर्वि
तर्का च सूक्ष्मवस्तुविषया सविचारा निर्विचारा च एवमु

भूयोऽनयैव निर्वितर्कया विकल्पहानिर्व्याख्यातेति सूक्ष्म
विषयत्वं चालिंगपर्यवसानं पार्थिवस्याणोर्गन्धतन्मा
त्रं सूक्ष्मो विषयः आप्यस्यापि रसतन्मात्रं तैजसस्य रूपतन्मा
त्रं वायवीयस्य स्पर्शतन्मात्रं आकाशस्य शब्दतन्मात्र
मिति तेषामहंकारः अस्या [illegible] गमात्रं सूक्ष्मो विष
यः लिंगमात्रस्याप्य [illegible] यः नचालिंगात्
परं सूक्ष्ममस्ति नन्वस्ति [illegible] सूक्ष्म इति सत्यं यथालिं
गात्परं अलिंगस्य सौक्ष्म्यं [illegible] पुरुषस्य किन्त्वलिंग
स्यान्वयिकारणं [illegible] भावात् [illegible] हेतुस्तु भवतीत्यत
तः प्रधाने सौक्ष्म्यं निरतिशयं [illegible] एकाग्रावि [illegible] तज्जरजा सवितर्का
व्या॰ अनुल्लासे प्रबुद्धस्य प्रत्ययवपर्यायमिहि गाढमेकान्तस्तुतोह
मस्यापि संयुक्तानि गात्राणि मे चित्तमलसंश्रुषितं चापि
छन्नीति साध्यव्यतिरेकमाह तस्वलयमिति प्रबुद्ध

पा॰ सू॰ स्येति प्रत्ययमात्रस्य यदाश्रितात्वेति बोधकाले भव
१८ यानुभवे हेत्वभावकारणानुभव इत्यर्थः ननु प्रमा
णादयो वृत्तयस्तच्चित्ताधिक[illegible]कनिति रुध्यन्ते तासमा
धिप्रतिपक्षत्वात् [illegible] प्रवृत्ति[illegible]वृत्तितुल्यायाः क
थं समाधिप्रतिपक्षता[illegible]हि सा च समाधिरिति
एकाग्रतुल्यापि तावस[illegible]बीजा निर्बीजसमाधिप्र
तिपक्षे [illegible] नुभूतविषयासंप्रमो
षः स्मृतिः प्रमाणा[illegible]दिभिरनुभू[illegible]थस्य संप्रमोषोऽ
लिप्सता स्मृतिः संस्कारमात्रजस्य हि ज्ञानस्य संस्कार का
रणानुभवाभासितो विषयस्तावन्मात्रः तदधिकविष
यपरिग्रहस्तु संप्रमोषः स्तेयं तस्माद्धरणात् मुख्यस्तेय
स्यत्वस्यात् संप्रमोषपदव्युत्पत्तेः एतदुक्तं भवति सर्वे
प्रमाणादयोऽनधिगतमर्थं सामान्यतः प्रकारतो वाऽ

धिगमयंति। स्मरति पुनर्नष्टर्वानुभवमार्थ्यादामन्वति
क्रामति तद्विषया ननु हतविषयावानतदधिका ।
विषयासोपयं हत्यंतत्तदाहिशेषः स्मृतेरिति विमृशति
किंग्रहणपस्येति ग्राह्यभवरा त्वादनुभवस्य स्वानुभवा
नंतसंस्कारोग्राह्यमेवस्मारयतीति स्मृतिभाति अनु
भवमात्रजातितत्वा [illegible] वेति विमृश्योपपत्तिंन
उभयस्मरणमेव चारया [illegible] ग्रभवरात्रयाभ्या होप
रक्तः परमार्थतत्त्वग्रा [illegible] एवोभयं तयोरधिकार
स्वरूपंतिभासयति ग्र [illegible] भावग [illegible] स्वव्यंजकंकारणाभ
जनमाकारोपस्यसत्त्यो [illegible] यत्त्वाभि [illegible] गाकारस्त्यपेः न
नुयत्किरणविचारे [illegible] भुक्तिस्मरीयोः सारूप्यंस्तत्तर्हि
नेतत्यतस्त्वाह तत्वग्रहणमिति ग्रहणमुपादानेन न [illegible]
तस्योपात्तस्योपादानं संभवति तदन्येनाधिगन्तवाधनं

प॰ सू॰ उद्भिरित्युक्तं ग्रहणाकारो ग्रहणरूपं सर्वत्र प्रधानं य[illegible]गाः सा
१९ न्यात्ता — कल्पितस्त्वयमभेदो — स — ग्रहणासा[illegible]वद्धृत्य
निग्रहणाकारः प्रथमोपयस्याल[illegible] इदमेकवग्राह्या
कारस्य — — — पूर्वत्वेनयद्[illegible]घट[illegible]कृतत्वं[illegible]स्यतद
नैकस्यान्तरविषयीकृतगो[illegible]ति रित्युक्तं भवति सोप
मसंप्रमोषइति ननुबस्ति[illegible]पि संप्रमोषः दर्शयन्निवि
प्रादुरतीतस्यदेशाका[illegible]रत्त्वयान्वितचरदेशाका
लसंबंधस्यचेतेइत्यतआह साच वृत्तीनां भाविनः कल्पि
तः स्मर्तव्योयथा सा तत्त्वोक्ता ग्रम्याविनोवाकल्पितः परमा
र्थिकइतियावत् नेयंस्मृतिरपितुविपर्ययः तेनह्यत्तोपपन्नत्वा
त्स्मृत्याभासतयाउक्ता प्रमाणाभासामिवप्रमाणानामि
तिभावः कस्मात्पुनर्नेस्मृतेरुपन्यास इत्यतआह स
र्वस्यैता स्मृतयइति अनुभवप्राप्तिपूर्वकत्वात्स्मृतिस्ततः

स्यति नामरूपजनकत्वमर्थः ; तत्कथं पुरुषं बाह्यक्लेशांनितीतनिरो
यू॰ धव्याः येदावकताक्रोशास्त्वन्तस्यान्तक्तायः किमर्थमालांवि म
रोध इत्यत आह सर्वाश्चित्ता इति स्पष्टम् निरोधोपायं पृष्ठ
ति अभ्येति सूत्रेणोत्तरमाह अभ्यासवैराग्याभ्यां तन्नि
रोधः अभ्यासवैराग्ययोर्निरोधे जनतायितत्वो ऽस्वातिरस्या
पारभेदेन समुच्चयेन तत्सं [illegible] स्यत इत्यत आह चित्तनदीति
प्राग्भारः निम्नतामा [illegible] धत्तेति यावत् तत्राभ्यास
स्य स्वरूपप्रयोजनताभ्यामा [illegible] ह तत्रस्थितौ यत्नोऽभ्या
सः तत्राचेष्टेषिता प्रव [illegible] मात्रगस्य [illegible] तनामसंवृत्तिरहितस्य
प्रशान्तवाहिता विमलता [illegible] यत्नात् [illegible] व्यवहितैकाग्रतास्थि
तिस्तत्र यत्न इति स्थिताविति निमित्तसप्तमी व्याख्यातः । य
था चर्मीरिव दीपितं हन्तीति प्रयत्नमेव पर्यायाभ्यां विश
दयति वीर्यमुत्साह इति तस्यच्छायोपनिनाममाह तत्सं

प. लघु. पिपासादिविषया तादितिस्थितिपरामृशति प्रयत्नस्य

२. विषयमाह तत्साधनेति स्थित्वा साधनान्यं तरंगवहि

रंगाणि प्रमातियमादीनि सा[illegible]रः कर्तृव्यापारोन

फलगोचर इति [illegible] था घञ्[illegible]रिणामादिनापरि

वांचिना प्राप्तिविश्रान्य[illegible]तादि[illegible] स्थित्यैकल्पत इत्यत

आह तत्त्वदीर्घका[illegible]न्कारासवितोहदं मूर्मिः

सोयमभ्यासैर्विश्[illegible]वशीर[illegible]ः कर्मदिराण्युत्पराकपतो

वाचित्त्वाः प्रतीयते [illegible]वीतिप्वृत्तीत्यादि[illegible]पूर्वापरीभावमेवा

हस्थास्यतिस्थितइति ननुभवतु पाकवत्पूर्वापरीभूर

तया स्वरूपानक्रियया वाचाराभिन्नया वाराम्स्य व्यपदे

शस्तत्राह गतिनिवृत्तौ धात्वर्थमात्रं गम्यते गति

निवृत्तिरेव तावत्कल्पिता तस्यास्त्वपि भावरूपत्वं तत्रा

पि पूर्वापरीभावइत्यहो कल्पनापरंपरेत्यपर्यः स्वभावः

कल्पितोभावइवचानुगम्यतेवस्तुर्वस्तुतेनपुनःपुरु
षव्यतिरिक्तोधर्मःकश्चिदित्युदाहरणान्तरमाहतथा
नुत्पत्तिधर्मेति प्रमाणविपर्ययाभ्यांचान्यत्वाद्विक
ल्प वृत्तिरितिवादितोवहवःप्रतिपादितावृत्तिबोध
नायोदाहरणाश्रयंचरणिमंतव्यं अभावप्रत्ययालंब
नावृत्तिर्निद्रा अधिकृत्य किंवृत्तिपदमेतत्पादकं प्रमा
णाविपर्ययाविकल्पस्मृतयोनिद्रावृत्तित्वप्रतिपादनाकार
णात्पविप्रतिपत्तेरत्नस्तदन्यैश्चैतोविशेषविधानायनिद्र
यास्तु वृत्तित्वेविप्रतिपत्तिरितिवृत्तित्वंविधेयं नचवृ
त्तित्वमनुवादकंविधानायकल्पत्वेपुनर्वृत्तिर्निद्रालक्षणं
जाग्रत्स्वप्नवृत्तीनामभावस्तस्यप्रत्ययःकारणंबुद्धि
सत्त्वाच्छादकंतमस्तदेवालंबनंविषयोयस्याःसातथो
क्तावृत्तिर्निद्रा बुद्धिसत्त्वंहित्रिगुणंयदासत्त्वरजसीअभिभू

प॰ सू॰ यत्समस्तकरणावरकं[illegible]विरलितमलं तदा बुद्धिविषया
२१ कारपरिणामाभावाद्द्वन्द्वेन तमोमयी बुद्धिमवबुध्यमा
नः पुरुषः सुप्तोऽस्मीति संवेच्यते [illegible] पुनर्निरुद्धवैकल्प
योरिव तत्त्वभावत्व[illegible] घ[illegible]ह संभवो येनात्य
वमर्शात् सोऽपि[illegible]रणात् प्रत्ययविशेषः
कथं यदा हि सत्त्वस्यावे[illegible]विरक्ति नेदृशः
प्रत्यवमर्शः सुप्तो[illegible]भवेत् सुखमहमस्वाप्सं
प्रसन्नं मे मनः प्रज्ञां मे विशारदीक[illegible]ति [illegible] स्त्यां करोति प
दा रजः सविवृत्तमक्काविरक्तितदेदृशः प्रत्यवमर्शो दुःखमा
ह सुखंमहमस्वाप्सं स्त्यानमकर्मण्यं मे मनः कस्माद्य
तो भ्रमत्यनवस्थितं भिन्नांजागाभिगराणत्रयसंपन्नः सन्नह
दावस्थोऽनसहसावबुद्धान संस्कारैरभिभूतास्मीति विव
येऽभवत् यदि पुनरेवं स्त्रनमप्यध्यासंकेन्योपरमेतनतः

कालपरिवासनेनाभिभूयेत न तस्मान्नो परं तत्त्वमिति भा
वः दृष्टानुश्रविकविषयवितृष्णस्य वशीकारसंज्ञा वैरा
ग्यं चेतनाचेतनेषु दृष्टविषयेषु वितृष्णस्येत्याह स्त्रिय
धि: इति ऐश्वर्यमाह पत्र्यं तत्रानुश्रवो वेदः ततो धिगता आनु
श्रविकाः स्वर्गादयः तत्रापि वितृष्णस्येत्याह स्वर्गेति
देहरहितानां विदेहीकरणे [illegible] लीनाः तेषां भावो वैदेह्यं अन्ये
तु प्रकृतिमेवात्मान [illegible] मन्याः प्रकृत्युपासकाः प्रकृ
तौ साधिकारायामेव लीनास्तिष्ठन्ति तेषां भावः प्रकृतिलयत्वं तत्र
[illegible] विवेकेषु तन्न भवतु वितृष्णस्य दृष्टानुश्रवि
कविषये वितृष्णस्य [illegible] वितृष्णस्य उच्यते न
नु यदि वितृष्णस्य भावे वैराग्यं भावि विषयप्राप्तावपि तदस्ती
ति वैराग्यं स्यादित्यत आह आवर्त्तविषयेति नैव वितृष्णस्य भा
त्र वैराग्यं किं त्वपि तु विषयसंप्रयोगे [illegible] नाभोगात्मिका

दिव्यादिना

प॰ २१ तामेवस्य स्पृयति हेयोपादेयकराल[illegible]सं[illegible]डहेद्वसरहिताडपेक्षा
२२ बुद्धिर्वशीकार संज्ञा अतः पुनस्तमेवमत्यंतमाह अससंख्या
नवलामदिति तापत्रयपरी[illegible]रागादोषः तत्परि
भावनया[illegible]हत्वादित्यर्थः यत
मानसंज्ञाः व्यतिरेके[illegible]सं ज्ञावशीकारसंज्ञेति
चचतस्रः संज्ञा[illegible]दयः क[illegible]याः कलुषितव त्या॰ रव॰
र्तिनः ते[illegible]विषयेषुप्रवर्तंते तन्मात्र
वर्तितयेंद्रियाणितद्विषयेषुस्थितिं तत्परिपाचनायारंभः
प्रयत्नः सायतमानसंज्ञा तदारंभेसति केचित्कषा याः
पक्वास्तेपच्यंते च केचित् तत्रैवं पच्यमाना[illegible]पक्वानां व्य
तिरेकेणावधारणं व्यतिरेकसंज्ञा इंद्रियप्रवर्तनासह
तामात्रास्यपक्वानांउत्सुकामात्रेण मनसिव्यवस्थान
मेकेंद्रियसंज्ञा सकामात्रस्यापितिवृत्तिरूपास्थितेवषि
डी

दिव्यादिव्यविषयेखूपेक्षाबुद्धिः संज्ञात्रयात्परा वशीकार

संज्ञा एतयैव च पूर्वासां चरितार्थत्वात्तताः इत्युक्ता इति

सर्वमवदातं अपरं वैराग्यमुक्त्वा परमाह तत्परं पुरुषख्या

तेर्गुणवैतृष्ण्यं अपरवैराग्यस्य परं वैराग्यं प्रति कारणत्वं

तत्र च क्रमं दर्शयन्ति दृष्टादृष्टानुश्रविकविषयदोष

दर्शी विरक्तः इत्यनेनापरं वैराग्यं दर्शितं पुरुषदर्शना

भ्यासादगमाना प्रविवेकपदेशसमधिगतत्वस्य पुरुषस्य

दर्शनं तस्याभ्यासः पौनःपुन्येनानिशीलनं तस्मात्तस्य

दर्शनस्य शुद्धिरजस्तमःपरिहारेण सत्त्वविवेकज्ञानं तया

योगुणपुरुषयोर्विविक्तः पुरुषः प्रोक्तः ख्यापितः

गुणा इति तेनाप्याप्यायितबुद्धिर्योगिनः सत्त्वस्थ्याभिः

तदेतत्सर्वमिदं पारव्यः समाधिरुक्तः स तत्परा सतीयो

गी गुणेभ्योऽव्यक्ताव्यक्तेभ्यः सर्वथा विरक्तः सत्त्वपु

धर्म

प॰ स्र॰ रुपान्यत्वाख्यात्ता वपिउ[illegible]त्मिकायांयावद्विरुक्त
२३ इतित्वात्मा हृयवैराग्यंस्र्वहिवैराग्यंसत्वसमुद्रेकावि
धूत्तनमस्विरजः करणा[illegible]कोचित्तसत्वेनच
त्रोधिकान[illegible]पिसमा[illegible]त्रो[illegible]नवप्रकृतिलयावा
भूवः यथोक्तवैराग्य[illegible]लयहति तत्रतयोर्म
ध्येयदुत्तरं तत्वज्ञानप्र[illegible]ादक[illegible]त्वं मात्रग्रहणेतावि
विषयांस्त्यजतीति[illegible]हि[illegible]चित्त सत्यरजोले
शमलेनाप्यपरा[illegible]सूक्ष्मस्याप्यायोगस्य एवतानप्रसार
दृश्यत्युच्यते चित्तसत्वंहिप्रसादस्वभावंमपिरजस्तम
संपर्कान्नेम वन्तुभंजादिप्रेयसाक्षात्करोत्यथसूक्ष्म
मिति एवंचित्तस्यालंबनेसूक्ष्मस्याभोगः स्थूलकारणा
भूतस्थूलसूक्ष्मपंचतन्मात्रालिंगालिंगविषयोविचारः
तदेवग्राह्यविषयंदर्शयित्वाग्रहणविषयंदर्शयति

आनंदवृत्ति रेद्विधैस्थूलस्या लंबते चित्तस्याभोगोह्ला
दरूपानंदः इष्टकाशाशीलत्तयाखलुप्रधानादहंकार
दिंद्रियाणिउत्पन्नानीति सत्वंसुखमितिनान्यापेक
त्वान्नीतिरस्मितनाभोगोह्लादरूपि ग्रहीतृविषयसंप्र
ज्ञातमाह एकात्मिकासंविदितिग्रस्मितनाप्रसवानी
द्विधीविरितैषास्मि [illegible] रूपंतृ [illegible] प्रताचात्मवाग्रहीत्रा
सहप्रसादगमनिरवायाप [illegible] मेवग्रहीतृरूपस्यभावात्
भवतिंतस्याभ्यासःपौर [illegible] षिति रूपति चतूरणामप्यपरम
वांतरभेद [illegible] ता तदा [illegible] कार्यकारणानुप्रविष्टे
नकारणांकार्यत्वे [illegible] त अपद्यमा [illegible] स्थूलसूक्ष्मोद्विधा
रस्मिताकारणाचतुष्टयानुग [illegible] भवंति उत्तरेकाविवे
ककारणाकाःनिर्विकल्पाभवंति असंप्रज्ञातात्सद्भिंनांति स
वित्तादिति क्रमप्राप्तक्रमसंप्रज्ञातान्नभवतारायितुम् इति

प. सू. आप्नोति विरामप्रत्ययाभ्यासपूर्वः संस्कारशेषोऽन्यः
२८ पूर्वपदेलोपादायकप्यमनुत्तराभ्यां चक्रवक्तृकप्यतं
मध्यमपदं विलोपोति [illegible] मध्यमपदं लोपावष्टे
तस्य परनिमित्तिनी विप [illegible] भावः तस्य सत्या
का य. प्र. यथोक्तवैराग्य [illegible] नियोनः पुन्यंतं देवपूर्वं
यस्य यदुत्तरं ननु ज्ञानप्र [illegible] निरोधकारणकस्मात्
भावयांस्तन्वाह [illegible] कार्यस्वरूपकारणं
ज्ञानेनाविरूपाविरूपं चापरं वैराग्य [illegible] प्रसादालंबननिरालंब
नसमाधिकार्यं यतस्मान्निरालंबनादेवज्ञानप्रसादमा
त्रात्मस्योत्पत्तिर्युक्ता ॥ धर्ममेघसमाधिरेवहि नितांत
विगलितरजस्तमोमलाद्बुद्धिसत्वादुत्पन्नजातः ॥ तो विषया
तिक्रमेणप्रवर्त्तमानोनंतोविषयावहादर्शिसमस्तविष
यसलिलमनुभवति वैराग्याभ्यासकमलवारिधारा

धौतसमलरजस्तमोमलं सत्वमिति प्रसन्नं ज्ञानप्रसादमात्रप
रिशेषं भवति यस्य उत्पन्नानुपादेयत्वाय दर्शयति यस्यो
दये संति योगी प्रत्युदितख्यातिः ख्यातिविशेषे तति
वर्त्तमानख्यातिमानित्यर्थः प्रापनीयं कैवल्यं प्राप्ति
यथा विद्यतिजीवन्नेव विद्वान्मुक्तो भवति संस्कारमा
त्रस्याश्छिन्नमूलस्यासि [illegible] दादितिभावः उक्तः प्राप्तं यन्नं:
वीसत्ताः क्लेशाकर्म्म विपाक [illegible] सनाः नत्वास्तिधर्माध
र्मसमूहो भवस्यजन्ममापर्वे [illegible] स्य संक्रमः प्रारोतो
नन्त्वतः कैवल्यमित्य [illegible] णात्रीपात [illegible] यान्ति क्लिष्टानि वीर्ये
यस्य संतापोऽपा: [illegible] धर्मा मूलस्य समूहितः पर्वा
णितानि क्लिष्टानि तोहि अ [illegible] जत्तु जन्मिवं धेतत्पदस्य
नैस्तापनवसंक्रमः क्लेशाख्यो छिन्नः यथा विद्यति क्लेश
मूलः कर्माशयः सतिमूले तद्विपाकशम्भी नत्तु वसं ख्या

प.सू. नपरिपाकं धर्ममेघं वा निरो[illegible]कं [illegible] ज्ञराकिं न दृष्टिरियत्न ।
२५ ज्ञानप्रसादमात्रं इत्य तस्मा[illegible]नित्यस्यैवेति धर्ममेघ
तेदएव परवैराग्यं ना[illegible]ध्यावदृश्यति प्रसंख्या
नेप्यकुसीद[illegible]मपेक्ष[illegible]तवत्पात धर्ममेघः स
माधिरिंद्रयं[illegible]स्यातां[illegible]मावि[illegible]ध्येयस्य ज्ञानस्यानंत्या
त्मकत्वस्य धानि[illegible]ज्ञाय्यमि निरीयकान्
तिरस्कै[illegible]कैवल्य [illegible]ध्येयमाभिधाय संप्रकारो
विधियेतायह[illegible]मत्र व्याषाय[illegible]येनेति वितर्क
विचारानंदास्मितारूपानुगमात्संप्रज्ञातः संप्रज्ञात
त्वं वादसंप्रज्ञातस्य[illegible]संप्रज्ञातो वर्णितः संप्र
ज्ञातसामान्यं वितर्कविचारानंदास्मितानां रूपैः
स्वरूपैरनुगमात्संप्रज्ञातत्वं वितर्कविचाराविति
चित्तस्य[illegible] स्वरूपसाक्षात्कारवती प्रज्ञा[illegible]भोगा

सच स्थूलविषयत्वात्स्थूलः यथाहि प्राथमिको धानु
ष्कः स्थूलमेव लक्ष्यं विध्यति पश्चात्सूक्ष्ममेवं प्राथमिको
योगी स्थूलमेव पांचभौतिकं परित्यागाच्च स्वरूपप्र
तिष्ठत्वान्निरालंबनसंस्कारमात्रशेषस्य निरालंबन
स्य समाधेः कारणानुपपद्यते सारूप्यादिति आलं
बनीकारणाभावप्रा [illegible] भावप्राप्तमेव तद्रूपका
र्यकारणाभो [illegible] जीव [illegible] अपवाबीजं क्लेश
कर्माशयाः नैकं चिदापरं वैराग्यं तस्मान्निरोधस
माधेरन्तरंगं तस्मान्निरालंबनमादर्शयति सर्व
स्वयं निरोधिसमाधिः धर्ममेघः उपायप्रत्ययो भव प्र
त्ययश्च उपायो वक्ष्यमाणो श्रद्धादिः प्रत्ययः कारणं
यस्यासौ निरोधसमाधिः स तत्र [illegible] भवान्निजायन्ते जी
वोस्याशक्तिभावो विद्या भूतेन्द्रियपञ्चाङ्गिकारेण प्र

१· सू· क्वाचिद्धप्रकृतिषुवाक्षव्यक्तमहदहंकारपंचतन्मात्रे
२६ ष्वनात्मस्वात्मख्यातिस्तेषामिकालावैराग्यसंपन्ना
नांसरवलयंभवः प्रत्य[illegible]सायस्यनिरोधसमाधेः
सम्भवप्रत्ययः [illegible] नचैवंस[illegible]ऽपायक्षणन्ययोयोभि
नांमोदयमा साना[illegible]शापावि धानेनशोषस्य
मुमुक्षुत्वस्यवधानिवेधानि[illegible]नाभिभवत्यप्रत्ययस्तत्व
वसूत्रैराणेकास्मीह [illegible]यगात्वदेहप्रकृतिलयानां
विदेहाश्चप्रकृतिलयाश्चतेषामि[illegible]र्यः तच्चाऽ वि च१९
देहानांदेवानांभवप्रत्ययोदेहेन्द्रियारम्भकनमदान्
त्वेनप्रतिपन्नात्तदुपासनया वासितान्तः करणाः विदुषा
नानंतरामिंद्रियेषुभूतेषुवालीनास्तस्कारमात्रावशे
षमनसः षाट्कौशिकशरीररहितादिदेहाः तेषुतेषुस
स्कारमात्रोपगतेनचित्तेनकैवल्यपदमिवानुभवन्तः

विदेहाः प्रकृतिलयाश्च केवल्येतत्सारूप्यं साधिकारसंस्कारशे
षतावैवेत्रूप्यं संस्कारस्यान्त्रोपभोगितेतिक्वचित्पाठः तस्या
र्थः संस्कारमात्रभेदोपभोगोयस्य नतु वृत्तिभिन्यर्थः
अयाप्राप्तावधयासंस्कारपरिपाककजातीयकर्मातिवाह
यंत्यातिकामंति पुनरपिसंसारे प्रविशंति तथ्याचवायु
प्रोक्तं [illegible] धानवर्षे [illegible] पूर्णं तिष्ठंति चिंतकाः भौ
तिकास्त्रिंसमा [illegible] ह [illegible] ग्राव्यक्तम
हदशमादि [illegible] नीत्मत्वेनप्रतिपन्नाः तद
पासनेयांतर्हीयां भवप्रत्ययोदेहे [illegible] पिंडपातानंतरम
न्नादीनामन्यतमप्रासनयावासमधिकारेचरितार्थे
एवंहिचरितार्थेचेतः स्यान्न [illegible] दाविवेकख्यातिमपि
जनयेत् [illegible] जानिनसत्वपुरु [illegible] भ्यता [illegible] ख्यातिश्चेत
सोऽचरितार्थस्यात्तिसाधिकारंतानि साधिकारे चे

प॰ सू॰ तसिप्रकृतौ लीने कैवल्यपदमिव महत् [illegible] इति यावन्न पुनराव
२७ र्तते अधिकारवशाच्चित्तमिति प्रकृतिसाम्यमुपगत
मप्यवधिं प्राप्य पुनरपि [illegible] रीयस्तो विविच्यते यथा
वर्षातिपाते [illegible] पद एः पुनरंभोदवारि
धाराः केरुमानतां [illegible] यतीति तथा चवायुप्रोक्तं
मि= सरवत्तुनवती [illegible] प्रादर्सीपतिस्थांते
विनाच्चाः [illegible] योग्य [illegible] किकालविनाकाः
पुन [illegible] निर्गच्छंति [illegible] कालसभा [illegible] मिन्त्रयन इति तदस्य पुन
र्नवघ्राम्मिहेत तथा हेयत्वात् सिद्ध योगीनां समाधेरुपक्र
ममाह श्रद्धावीर्यस्मृतिसमाधिप्रज्ञापूर्वक इतरेषां नवि
द्वियादिचित्तकाञ्चापि श्रद्धावं तस्वैवापत्त्यमाह प्रकृत्वेन
सः संप्रसादः सचागमानुमानाचार्योपदेशसमाधिग
तोन्नवविषयो हि चेतसः संप्रसादोभिरुचिरिच्छा।

नरं पात्तयितुं विघ्नशान्तिर्वाकिमनेन स्यादेवेति नवशङ्कः
संशयनिवर्त्तकः ईश्वरप्रणिधानाद्वा व्याचष्टे प्रणि
धानाद् भक्तिविशेषाद् मानसाद्वाचिकात्कायिकाद्वा
आवर्जित्तोऽभिमुखीकृतस्तमनुगृह्णाति अभिध्यान
मात्रमेवैश्वरेच्छास्येदमस्याभिमतमस्त्विति तन्मात्रेण
नव्याप्य [illegible] सिद्धि [illegible] नतु चेतनाचेतना
भ्यामेव [illegible] हि प्रधान
विकाराणां [illegible] कालसं [illegible] ध्यावश्यतस्या
वर्जनमपेचेत [illegible] विनिशास्त्रकारो
२ दासीत्न्याद [illegible] निसमाधिरीश्वरस्यावर्जनमाव
र्जनं कृत [illegible] विवाह प्रधानेति
क्लेशकर्मविपाकाशयैरपरामृष्टः पु
रुषविशेष ईश्वरः अविद्यादयः क्लेशाः किं पर्यन्तिरवल्क

प॰ सू॰ मीतुरुषं सांसारिकविविधदुःखबहिरोपीति कुश
२९ लाकुशलानीति सद्विधा धर्माः तेषां च धर्मजन्याद्दु
दुःखाराच्च कर्मत्वाविर[illegible]योगः विपाकान्तु र
गुरणावासनाश्च [illegible] ययोरस्त्यप्रायः न
हि केवलभाग[illegible]भावं तीत [illegible]येयकरभभोग
भवेषुभ्रस[illegible]व विसेधाति [illegible] वकारभावि
भागाः [illegible] जातानुभवन्नर २१=
[illegible] न्त्राः [illegible]
विदः [illegible] कुर्वाणोऽपि नन्वमीन्त्रीशाद
यो बुद्धिधर्मानक[illegible]चिदपि पुरुषं परामृशन्तीति कस्मात्
पुरुषग्रहणादेवतन्नदपरामर्शसिद्धेः क्लेशकर्मेत्यादि
दितेत्यत आह वेदयमानासिवन्तमानाः सांसारिकेषु सुखेष्व
यदिस्यते कस्मात्र सहितस्तत्फलस्य भोक्ता चेतयेति
तस्मात्पुरुषत्वादीश्वरस्यापि तत्संबन्धः प्राप्त इति तन्न प्रति

वेध उपपद्यत इत्याह योह्यनेन बुद्धिस्थेना निपुरुषमात्र

सा धारयतोन भोगेना परामृष्टः पुरुषविशेष ईश्वरो विशि

ष्यते इति विशेषः पुरुषांतराद्व्यवच्छिद्यत इति विशेष

पदस्य व्यावर्त्यं दर्शयितुकामः परिचोदनापूर्वं परिहरति

कैवल्यं प्राप्तास्तर्हि सन्ति प्रकृतिलयानां प्रकृतिविधः वै

कारिकलीनं वै [illegible] दिव्यो दिव्याविषयेभो

गभाजा [illegible]

संस्कृतमनसां [illegible] विकालस[illegible] प्रकृतिलयमापन्ना

इतिन्न योऽपूर्वावेद्य त्वात्सिद्ध [illegible] योगिनां को द्विविधानां

मिहत एवं पर कोशति समाधि [illegible] सांदीप्य विशेषं दर्श

यति सत्त्वसदेवमुभयः [illegible] रमिति ज्ञानक्रियाशा

क्तिरूपदेशं श्रुत्वा तत्पूर्वसाविति ज्ञानक्रियेहि त

विषसत्केरपरिस्थामित्याः सम्भवत इति रजस्तमोरहित

पा·सू: विशुद्धसत्त्वाश्रयेवनत्वे नत्वीश्वरस्य पृथग्जनस्येवा
२· विद्यानिबंधनाश्चित्तसङ्कल्पो [illegible] स्वाभिभावः किन्तु तापत्र
यपरीतानात्मीत्यपव[illegible]विर्भावितजं तमुद्धरिष्यामि।
ज्ञानधर्मोपदेशेन [illegible] कारुण्यासामर्थ्यामितिश्राय
संपातिमंतसंसारिणां [illegible] मानं [illegible] तीति तेन रजस्तमोमल
विशुद्धसत्त्वं निवेधनि[illegible] प्रकर्षमुपादत्ते
भगवान् [illegible] इह [illegible] भावद्याभिमानी चा
वि[illegible]धर्मस्त्वविवेकानुभा[illegible] तेन पुनरविद्यामविद्या
वैनसेवमानः नखलुशैलूषोरामत्वरामोप्यन्ताभ्रां
दर्शयन् भ्रान्तो भवति तदिदमाहार्यमस्यरूपं न तात्त्वि
कमिति स्यादेतत् उद्दिहीर्षया भगवता सत्त्वमुपा
देयं तदुपादाने च तदुद्दिहीर्षया अस्यापि प्राकृतत्वा
त्पाचान्योन्याश्रयामित्युक्तं प्राप्नोतिकदति भवेद

न देवं यदीदं प्रथमतः सर्गस्य भवेत् [illegible] तादौ सर्गसंहार

प्रबंधे सर्गान्तरात् सम्पन्नसंजिहीर्षावधिसमये प्रणो

समयौ सत्वप्रकर्ष उपादेय शक्ति प्रणिधानं कृत्वा भगवान्

हार न तदानीश्वरे सर्वं प्राणिधानवासितं प्रधानसाम्यम्

पगन्तमपि परिपूर्णो प्रलयावधौ प्रणिधानवासनाव

श्रा= [illegible] भावे न परिणामत्ते न त्या

भगवान् [illegible] वके नः न देवो तिदु

वै [illegible] वि वनि [illegible] नितउद्भूसदित्वादीश्वरप्रणि

नि [illegible] प्रसातः नखलु घोलखोरा [illegible] न्योन्याश्रयः

धानसत्वोपादान [illegible] तदिदम [illegible]

नेश्वरस्य चिन्त [illegible] वादित्यर्थान्तरं स्वप्रा

माणिकत्वमापद्येत [illegible] प्रकृति उरुषेव्यतिरे

केणार्थान्तराभावात् [illegible] श्वरपर्याप्तिक उत्कर्षः किं

स्वनिमित्तः सत्प्रमाणकः [illegible] स्वित्रि [illegible] कीर्तिः प्रमा

प॰ स्तु॰ राकावक्त्र उत्तरं तस्य शास्त्रं निमित्तं श्रुतिस्मृतीतिहास
३१ पुराणानि शास्त्रं चोदयति शास्त्रं पुनः किंनिमित्तं
प्रत्यक्षानुमानपूर्वं हि शास्त्रं न चेश्वरस्य सत्त्वप्रकर्षैक
स्य चित्तप्रत्यक्षमनु[illegible]मानं न [illegible] चेश्वरप्रत्यक्षप्रभवं
शास्त्रमि[illegible]लौ[illegible]त्मैश्वर्यप्रकाश
नं [illegible] विधि [illegible] प्रेत्त स्वयमभि
[illegible]
[illegible]तानि पुत्र्वदिति सामर्थ्यो
र्द्व्योर्व्यभिचारि विनिश्चया[illegible]प्रमाणप्रसिद्ध न चौषधाचिन्त
दानां तत्संयोगविशेषाणां च मंत्राणां च तत्तद्धरणविषयो
पारोपसंहरेणापि पुरुषानुषे लौकिकप्रमाणव्यवहारि
भिः कर्तुमन्वयव्यतिरेकौ ताभ्यां चागमस्तत्संप्रदान
योरनादित्वादिति प्रतिपादयिष्यामो युक्तं महाप्रलयेतस्य
तन्त्रयोर्विच्छेदस्त्र न च तत्र वेदप्रमाणानामभावः स्वयमीश्वरं प्रघा

नविकारोज्जगदिति प्रतिपादयिष्यमेविसदृशपरिणा
मस्यच सदृशपरिणामत्वादृष्टायथ्याक्षीरेक्षुरसादेर्दधि
गुडादिरूपविसदृशपरिणामः पूर्वसदृत्तपरिणामत्वाद्
ष्टा नदिह प्रधाने नापि महदहंकारादिरूपविसदृशप
रिणामेन सत्ताप्रा [illegible]व्ये कदाचित्सदृशपरिणामेनापि
[illegible] [illegible]णा वस्थासच महाप्रलय
भगवती [illegible] [illegible] [illegible]मो विनिमला [illegible]
त्तेविध [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]तिन [illegible]सत्वमास्थेयं ते
च्याचाप्युद्दर्शितं नखलु [illegible] [illegible]पेवदगाप्रिरीपश्वर प्र
णीतः [illegible] सत्वप्रकर्षादवर्म [illegible] नर्महति नचसत्वोत्क
र्षोरजस्तमः प्रभवोविभ्रमविप्रलंभोसंभवतः तस्मात्संप्र
हृष्टसत्वनिमित्तंशास्त्रमिति स्यादेतत् प्रकर्षकार्यतया
प्रकर्षं बोधयच्छास्त्रं शीघ्रवदनुमानं भवेत्र नत्वागमइत्यतआ

प॰ सू॰ ९ इत्तयोरिति मत्कार्यत्वेनवोधयति अपित्वनादिर्वाच्य
२२ वाचकसंबंधेनबोधयतीत्यर्थः ईश्वरस्यबुद्धिसत्वेप्रकर्षो
वर्त्तते शास्त्रमपितद्वाचकत्वेनतत्प्रवर्त्तनइति उपसंहरति
एतस्मादीश्वरबुद्धि[illegible]मानं[illegible]काष्ठास्त्वादेतज्ज्ञवा
नित्वायत्तमनित्तरेसा[illegible]मानं[illegible]णान सदेवेश्वरः स
दैः विशुद्धसत्त्वो[illegible]निसेर्यान[illegible]रेश्वरांतरादभि
वां भगवत्त्वं[illegible]र्यिवानमुक्तिमाह याव
दाप्ति कुतः यदुक्तं कस्मात्सर्वातिशाय्यनिर्मुक्तंकं
श्वर्यमित्यत्रमाह तस्माद्यत्रेति स्वातिशायनिःकां
प्राप्नोनामोपचारात्रैकमैश्वर्यमित्यत्राह साम्या
मुक्तिमाह नचतत्समानमिति प्राकाम्यमविहते
नाताद्वियात्ताद्भूतत्वंप्रतिपादसंबंधाद्वयोरपिप्राकाम्य
विघातःकार्यात्[illegible]प्रमीलीभावःसाम्यत्वं
[illegible]कसमाने

भिन्नमेवकदाकार्यमुपलभ्यतेऽन्याशयवानीह द्वयोश्चे
त्रि अविरुद्धाभिप्रायत्वेवान्यत्येकमीश्वरत्वेऽकृतमन्त्ये
वैकेनैवेश्वरेणयाःकृतत्वात् संभूयकारित्वेवानकश्चि
दीश्वरःपरिपच्छन् नित्येश्वराणां योगिनां च पर्यायायोगा
त्र कल्पनागौरवप्रसंगाच्चेति द्रष्टव्यं तस्मात्सर्वमेव
द [illegible] कोशास्त्रंप्रमाणमभिधा
यत्वानि [illegible] किंच तत्वानि रत्ति
प्रायंसर्वतत्त्वं [illegible] बुद्धिसत्वावरकत
मोऽपगमतत्वा [illegible] तस्माद्यत्रेति [illegible] पत्तन्नुत्पन्ना
नांप्रत्येकंमुद्धयेतवर्त्तमीनीना [illegible] हराणां त
स्यविशेषेणां अल्पंवाद्धिति सर्वतत्वबीजकारणंकाश्चित
कंचिदवानीनादिष्टं [illegible] काश्चिदुत्तरंकाश्चिद
उत्तमामितिमात्राद्यपेक्षया ग्रहणस्याल्पत्वं वकुत्वं कृतं एतदर

प॰ सू॰ द्विवर्धमानं यत्र विश्रांतमतिशयवान् स सर्वज्ञ इति । तद
३३ नेन प्रमेयमात्रे[illegible]पितुं शान्तरत्वमेवेरणायति ख्यातिका
ष्ठाप्राप्तिः सर्वज्ञस्येति शंकर इति [illegible]शः तिरविमायत्वं का
ष्ठोयतः परम[illegible] [illegible]मानं[illegible] [illegible]ष्ठाप्त[illegible]प्राधिमावे
गगस्तिद्रूस[illegible] [illegible]न्निवेधीन[illegible] [illegible]हिलः यत्पत्साति
शयं तत्त[illegible] वि [illegible] मलाकमलविले
[illegible] [illegible]रात्रिशयप्रतीति व्याप्ति
[illegible]क्रियेत्यत आह
दर्शयति निरतिशयपरिणामियत्त ने[illegible]गरिम्णादिभिर्गुरोर्व्यभि
चार इति सांप्रतं न खल्ववयव[illegible]परिणामातिशयी लघि
मावयविनः किंतु[illegible] परमाणु[illegible]भ्यकं त्यावयवेभ्यश्चो
पाधिके भोगाभावेन तः केन च तेषां सर्वेषां प्रत्येकवर्त्ती
नो गरिम्णः समाहत्य गरिम्णं वर्त्तमानाभिमानः तानेक
प्रतितेषं समाप्यत इत्येक द्विकडविषयतया उक्तं साति

मायामिति न व्यभिचारः उपसंहरति यन्नकारवेति ननु
सांनिवहत्तीर्थकराव दृष्टत्वप्रभृतयः नत्वक स्मात्त एव
सर्वज्ञोत भवंत्यस्मादनुमानादित्यत आह सामान्येति
अन्यतर्हि नादिशेषप्रतिपत्तिरित्यत आह तस्येति
बुद्धादिप्रणीतागमाभासोनत्वागमः सर्वप्रमाणा
[illegible] णोपदेशविप्रलंभकत्वात्
[illegible] पाद्यलक्षणादागमः
[illegible] सर्वतत्त्व [illegible] वीति के [illegible] बुद्धिः प्रेयसोपा
[illegible] तस्माद्यत्रेति [illegible]
या [illegible] [illegible] नि: सैनावि
प्रोक्ष: [illegible] सिद्धि [illegible] बह्वतब
हुं गतादशाव्यय नैसंगहीते पप्योनां वा [illegible] राणे सर्व
ज्ञानान्तरिरनादिबोधः [illegible] जानातीत्यप्रभुमश्शक्तिः
अनंतशक्तिर्वविभोर्विधिज्ञाः षडाङुरंगानि महेश्वरस्य

प.सू. तथा ज्ञानवैराग्यमैश्वर्यं तपः सत्यं क्षमा धृतिः स्रष्टृ
३४ त्वमात्मसंबोधोऽधिष्ठातृत्वमेव च अव्ययानि दशै
तानि नित्यं तिष्ठन्ति शंकर इति स्पन्दे च विस्तरस्ते
स्य भगवतो वैश्य[illegible]मानं ते[illegible] ज्ञाने धातृत्वं च मत्स्या
संभसद्भूसा[illegible]लीन[illegible]हितः तत्सर्वज्ञत्व
स्यपंतत्त[illegible]मलैः अप्रयोजन
सृष्ट[illegible]ः किं पाशान् किं पाशितान्
पितृजगत्कृतिक्रियेत्यत आह तस्यात्मानुग्रहाभावेपि
त्रि भूतानां प्राणिनामनुग्रहः प्रयोजनं शब्दाद्युपभोग
विवेकख्यातिरूपकार्यकरणात् किल कल्पितापि विन्नं
निवर्तते ततः पुरुषः केवली भवति अतस्तत्प्रयोजनायका
रुणिको विवेकख्यात्युपायं कल्पयति तेनाचरितार्थत्वा
द्वितस्य जगत्कर्तृत्वमीश्वरः परायाणुग्रहसहायः स्वस्वकर्तुः स्वभाव

यन्नाचिन्त्याकारुणिको विवेकख्यात्युपायकथनाय भक्ता
नुग्रहं चास्माह ज्ञानधर्मोपदेशेनेति ज्ञानं च धर्मश्च ता
न धर्मौ तयोरुपदेशेन ज्ञानधर्मसमुच्चयाद् दुःखविवेक
ख्यातिपरिपाकात्कल्पप्रलये ब्रह्मणो दिनावसाने यत्र
सत्यलोकवर्जं जगद्दत्तमेति [illegible] महाप्रलये स सत्यलोक
[illegible] [illegible] धर्मोपदेशानं कापिलान
मोप [illegible] :किं [illegible] स्वाचार्येणा
मादिगतृ क्रियेत्यत आह नरविद्याऽऽनिर्विपंचशिख
स्वाचार्यवद्यप्रापितानुग्रहः प्राणादिगुरुविपर्यं नव
नादिमुक्तोम परमगुरोर्विषयकप्रादिमुक्ते भुकदाचिन्न
नेकुविद्वत्स कपिलो [illegible] आदिविद्वान् [illegible] स एव
गुरुरितिकपिलस्यापि जायमानेस्य महेश्वरानुग्रहाद्देव
ज्ञानप्राप्तिः श्रूयत इति कपिलो नाम विष्णोरवतार इति

प.सू. शेषः प्रसिद्धः स्वयंभूर्हिरण्यगर्भः अस्यापि सांख्ययोग
३५ प्राप्तिः श्रूयत इति स एवेश्वरः आदिविद्वान् कपिलो वि
ष्णुर्न स्वयंभूरिति भावः स्वयंभूर्वोन [illegible] इति संप्रति
भगवतोऽन [illegible] मानत [illegible] इति निपातनि
कस्य [illegible] विशेषणि [illegible] कालेनानवच्छेदात्
व्या [illegible] अनवच्छेदा
[illegible] प्रवर्तते प्रकर्षस्य गति
प्राप्तिः [illegible] नेन प्रबंधेन भगवा
नीश्वरो दर्शितः संप्रति तत्प्रणिधानं दर्शयितुं तस्य वा
चकमाह तस्य वाचकः प्रणवः व्याचष्टे वाच्य इति
न त्वपरेषां मतं विमर्शद्वारेणोपपन्नस्येति किमस्येति
वाचकत्वं प्रतिपादकत्वमित्यर्थः परे हि पश्यन्तीय
दिस्वाभाविकः शब्दार्थयोः संबंधः शब्दार्थयोः संबंधः

संकेतेनास्मात्स्वरूपादयमर्थः प्रत्येतव्य इत्येवमात्म
केनाभिव्यज्यते तत्रोपक्रमास्तिच: संबंधः तत्र संके
तशतेनापितव्यज्यते तन्नहि प्रदीपव्यंग्यो घटोयत्रता
स्ति तत्र दीपसहस्त्रेणापि शक्यो व्यक्तुं इत्त संकेत स्तु क
रणशरीरो वारंवार प्रतिपाद [illegible] तत: संकेतत एव
[illegible] धारयाति [illegible]
[illegible] मुर्वाकाराप्यभि
[illegible] र्थे: स्वाभावि
[illegible] जागन्तुक्रियेत्याह नस्यात्म
केसंबंध: [illegible] प्रकाशकभ
नस्य [illegible] संकेतना [illegible] वाचकापभ्रंश
विभाग: तदिदमाह संकेतस्त्वीश्वरस्येति निदर्शन
माह यथेति नन्तु शब्द [illegible] धातिकस्य महाप्रलयेश
धानभावमुपगतस्य शक्तिरभिज्वलयितुं विनष्टशक्ति

प॰स्त॰ त्वादित्यतआह सर्गनिरपेक्षमिति यद्यपसहृशान्तस्यात्र
२६ धानसाम्यमुपगतैः प्रकृ[illegible]पिइनस्याविर्भवितव्यं
त्किमुतएवाविर्भविताः इति [illegible] वर्धापि यान्तसमधिगतम्
ज्ञावस्वैवावक्षेतापए [illegible] धारासारसेका
नैमसहूसा [illegible] किं यत्तेभगव
[illegible] विधेयनि [illegible] रूपस्यानित्य
[illegible]
[illegible] नहूदस्यातिमहत्याग
मिकाः श्रीनिजानतनदूषूत्वाह [illegible] निरपेक्षाः सर्गनिरपेक्षापि
एनाहृष्टाएवसंकेतन इति प्रतिपत्तमीयत्न इति भावः वा
चकमाख्यात्प्रणिधानमाह नजापत्तस्य भावनं बा
चके प्रणवस्येतिभावनं पुनः पुनश्चेतसिनिवेशनं ततः
किंसिध्यतीत्यतआह प्रणवमिति एकस्मिन्भगवति
आरमतिचित्तं [illegible] वेदास्तिकीगाथामुदाहरति तथा

चेति ततः ईश्वरसमाधिफललाभेन तमनुगृह्णाति किं चा
परमस्मात् ततः प्रत्यक्चेतनाभिगमोप्यन्तरायाभावश्च
प्रतीपं विपरीतं अञ्चति विजानातीति प्रत्यक् स चासौ
चेतनश्चेति प्रत्यक्चेतनोऽविद्यावान् पुरुषः तस्यैतस्मा
रात् शाश्वानिकस्त्वो[illegible]संपद्यि यावन्तो निवर्त्तयति
प्रतीतिश्चैव [illegible] स्वरूपतोस्य भवति यथा
न्तरायाबहि[illegible]स्य विवरणे येनावि
ति स्वमात्मजानतत्व[illegible]समारोपित
धर्मान्निषेधसंकोच इति प्रतिपत्तव्यम् उक्तस्वरूपविषयकं च
भिवप्रत्यक्चेतनस्य [illegible] साक्षात्कारः तं [illegible] प्रसंगात् दिव्यत
स्मात् पश्येवेश्वर इति शुद्धः कूटस्थनित्यतयादयव्यय
रहितः प्रसन्नः क्लेशवर्जितः केवलो धर्माधर्मरहितः अत
एवानुपसर्गः उपसर्गा जात्यायुर्भोगाः तादृशः पश्यति

प॰ सू॰ चिद्रूदाधिष्ठानत्वादीश्वराद्भिन्नत्वबुद्धेः प्रतिसंवेदीति
२७ तदनेन प्रत्यक्ग्रहणांख्याख्यानं [illegible] त्यंतावि धर्मिणो
रभ्यंतरात्र चिंतनं [illegible] दितस्वरूपस्य साक्षात्कारायकल्पते
महेश्वरानुचिंतनरूपा [illegible] भावनैव [illegible] नवकशोपयोगितामनु
अनुभवति [illegible] सैव [illegible] नेत्यार्यवृत्तात्
ग्रहणानोपदेव [illegible] विधि [illegible] भावनिसाक्षात्का
रे [illegible] ंतं पृच्छति प्रत्यकेत्यति
सामान्येनांतरायइति [illegible] षसंख्येषु पृच्छति कइति उत्त
रं व्याधीत्यादिसूत्रं अंतराया नव एते ताश्चित्तविक्षेपा
योगांतरायायोगविरोधिन्यश्चित्तस्य विक्षेपकाः वि
तंखलु मी वा प्रमादयो योगाद्विक्षिपंति अपनयंतीति
विक्षेपाः योगप्रतिपदो हेतुमाह सहैतइति संशय
भ्रांतिदर्शनेनावद्धतिनयाशक्तितानिरोधप्रतिपदेयोयवि

नेवक्त्रायोव्याधिप्रभृतयस्तेपिवक्तनिसाहचर्यान्नत्याति
पद्धाहृत्यर्थः पदार्थान्व्याचष्टे व्याधिरिति धातवो
वातपित्तश्लेष्माणः शरीरधारणात् अशितपीताह
रपरिणामविशेषो रसः करणानीन्द्रियाणि तेषांवैष
म्यंन्यूनाधिकभाव इति [illegible] एषत्ताकर्मनर्हता संश सं=
य [illegible] वात्तद्रूपप्रतिष्ठत्वेन
संशयविषये [illegible] ः नोर्ध्वविस्पर्शरूपायांतर
विशेषविज्ञानंतन्न [illegible] आदि [illegible] भावनमकारणं
तत्राप्रयत्नेनकेन इतिप्रतिपत्तव्य [illegible] कपदादि
चित्तस्यगुरुत्वंतमो [illegible] मधुमत्यादयःसमा
धिभूमयः लब्धभूमेर्यदिनावतिष्ठतेतंभन्यस्यसमा
धिभ्रंशः स्यात्तत्रतस्याप्यप्रतिष्ठर्मेरपायःस्यात् यस्मा
त्सम्प्राप्तिप्रतिलंभेनदवस्थितःस्यात्तस्मात्तत्रयस्याति

१·२९ नव्याभिति नकेवलंतनवांअरायाक्षदुःखादयोऽप्यस्य
२८ नन्तसहभुवोभवंतीत्याह दुःखेत्यादि प्रतिकूलवेद
नीयंदुःखं तच्चाध्यात्मिकं शारीरंवा चाधिवशात् मान
संचकामादिकृतं [illegible] तिकंव्याघ्रादिजनि घि=
त आधिदै[illegible]विकं [illegible] नचेदंदुःखंप्राणि
मात्रस्य [illegible] त्याह येनाभि
हिता [illegible] विरोधीच्छाविघातस्तथा
रोऽन्यवाधीवाद्युमानातामित्याह चेतप्रायत्नीतिप्रावन्
सप्वासाति श्वास्येनत्रहति प्रश्वास्यान्वाप्र्यस्थितर सुपस
हरन्निति संबंधः तिरोधव्यावेहेतुरूपाः समाधिप्रति
पक्षाइति यद्यपीश्वरप्रणिधानादिस्प्यथासमाव
मुक्तं तथाप्येवैराग्यमिहतत्रसहकारितयायाह्यमित्या
ह तास्यामुक्तलक्षणाभ्यामे [illegible] भ्यासात्तिरोहिताः तत्र

एव=

तयोरभ्यासवैराग्ययोर्मध्येऽभ्यासस्यानंतरोक्तस्येति तत्प्रतिवेधार्थ
मित्यादि एकतत्त्वमीश्वरः प्रकृतत्वादिति वैनाशिकानां तत्सर्वमेकाग्र
मेव चित्तं नास्ति किंचिद्विदितमिति न तु पदेशानां तद्दर्शितां च प्रवृत्तीर
नां वैयर्थ्यमित्याह यस्यत्विति यस्य मते प्रत्यर्थमेवाग्रो एकस्मिन्ननेक
स्मिन्वा नियतं यावदर्थं [illegible] मनन्यगामि चित्तं
[illegible] तस्मात्प्रत्यग्भ्रान्तिरित्यत आह नो
त्क्षणिकत्वात् [illegible] वस्याप्यभावप्रसक्तिभावः अ
पि न मते [illegible] स्मिन्वाऽनवस्थितं प्रतिनियतां
[illegible] ख्येन इति [illegible] चेत्प्रत्येकस्मिन्नेवार्थे परिणाममप
नीयतां [illegible] एकाग्रतां नो [illegible] सर्वार्थकामित्यत
आह यदि पुनरिदानीं [illegible] संहरति अतो नेति वैनाशिकमतमनुरूप
पद्यते योगीति [illegible] एकस्मिन्नर्थे चित्ते एकाग्रता ध्यानं तत्प्रयत्नः
चित्तसंतानस्य विक्षेपरूपस्य एकाग्रतामाधत्ते इत्यर्थः न
नो

प० सू० द्वेत्यधिकल्पं दूषयति नत्स्य दर्शितेऽएकाग्रता यदि प्रवहच्चित्तस्य चित्तसंतान

३९ स्य धर्मः नैदेकं क्रमवदुत्पाद्येषु प्रत्ययेष्वनुगतं नास्ति प्रवाहचित्तं क्ष

णायत्वावदलितस्य सर्वस्य क्षणिकत्वादैकाग्र्यस्य चासत्वाद्भवतां द

र्शनहानिर्भावः [illegible] अथेति [illegible] प्रवाहस्या

शः प्रत्ययः [illegible] काग्रता प्रयत्नसाध्यो धर्मः

दूषयति [illegible] प्रवाहिवान्ति [illegible] प्रवा

[illegible] यत्वाद्यदर्थाभासमुत्पन्ना

र्तितप्रत्ययाः किंचैषा [illegible] नानुपपत्ति यदपत्तये मेकाग्रता

व्याधीयनाशति उपसंहरति तस्मादिति एकोपि चित्तमनेकार्थमव

स्थितं चेत्यनन्माह यदिचेति यच्चोहि मैत्रेणाधीनस्य शास्त्रस्य त शयं=

चैत्रः स्मरति यच्चामैत्रेणोपचित्तस्य पुण्यस्य पापस्य वा कर्माशयस्य फ

लं प्रत्ययान्तरमुपभुंक्ते एवं प्रत्ययान्तरदृष्टस्य तत्प्रत्ययान्तरं स्मरेत् प्रत्य

यान्तरोपाचित्तस्य वा कर्माशयस्य फलं प्रत्ययान्तरमुपभुंजीतेत्यर्थः न चैतत्

त्रिवसज्येत्ते कार्यकारणाभावेसत्यपीति विशेषणात् प्रागुक्तवैयधिकरण्य
येष्टापादावकार्त्तभात्रपित्रपुत्रादि [illegible] फलदर्शनात् मधुररसभाविता
म्रामात्रवीजादौ नांपरंपरयापिफलेमधुरपीत्रियमादिन्यनञ्चाह समा
धीयमानमप्येतादिनोऽरयमभिसंधिः कःखल्वेकसंतानवर्तिनोप्र
त्ययानाभिन्नसंतानवर्तिभ्यः प्रत्ययेभ्योविशेषोयेनैकसंतानवर्तिना
[illegible] [illegible] संतानवर्त्येवप्रत्ययःस्मर्त्ता
क्रियान्ता [illegible] संतानोनामकश्चिदकल्पस
त्र यएवस [illegible] धावात्तुभावानां [illegible] स्यात्तत्र [illegible] कस्मिन्वाप्रकल्पितेकोभेदः
क्रियायामुप [illegible] व्येनइति [illegible] वोमाए [illegible] त्तेभ्यान्तोहवकःपचतीत्ति नच
कार्यकारणासं [illegible] गपवात्तकस्त [illegible] ःसव्येतरविषाणयोरिवासा
वात् सहभुवोरपिप्रत्युत्पन्नाश्रयन्यायोगात् तत्सत्तामानागतो
१०
व्यासज्यप्रत्युत्पन्नवर्तिनमसत्तिः तस्मात्संतानेनवाकार्यकारणभा
८.५५
वेनवाऽनुपपत्त्याः परमार्थसन्त्वप्रत्ययाःपरस्परासंस्पर्शित्वेनस्वतं

प॰ सू॰ तानवच्छिन्नेभ्यः संतानवच्छिन्नेभ्योवाप्रत्ययान्तरेभ्योवानभिद्यन्ते सोयंगोम
४० यंपायसंपायसंवाऽधिकारप्रवृत्तस्यायोगोमयंपायसंगव्यन्यात् उभय
सिद्धपायसवदिति तस्मादितिपत्ति [illegible] स्तत्वेनतत्रोप्यधिकत्वादिति
नत्वाचिचितिरे [illegible] णाभिमानिनः चित्त
चित्तयोरभेद [illegible] कायत्रा [illegible] तांस्वभावेषांताहृशो
पत्तएवंस [illegible] दृशाअवं [illegible]
[illegible] वानियोगपर्यनुयो
[illegible] मात्रैवमित्तीतितिपः पूर्वेतिकिंनत्वध्य
त्तिनप्रत्याह किंचस्वात्मीतिं [illegible] धर्मतामनुभवानांक्रनुभवत्व
तीनांचितासाचिऽपितदाश्रयमभिन्नंचित्तमहमितिप्रत्ययः प्रतिसंद
धानाकथमत्यंतभिन्नान् प्रत्ययानालंवेन ननुग्रहणास्मरणात्पर
कारणाभेदात्परोक्षापरोक्षत्वरूप [illegible] धर्मसंसर्गत्वात्प्रत्यभिज्ञानेना
मेकः प्रत्ययः यतः प्रत्यायितानाश्रितानि येकसास्यादित्यत्सत्राह स्यानु
भवेति ननुकारणाभेदविकल्पसंसर्गात्रबाधकाद्युक्तादित्यतत्राह

नचमन्यदास्येति प्रत्यदातु तस्य तत्त्वसाम्यभेदः परोद्यापपादोदय
विरोधस्त्रोपपादितोन्यायकारिणकायां मदात्तिणकस्य चार्थक्रियाव्या
पकारिणकात्वत्तमीदाभ्यामुपपादितेतिसर्वमवस्थातं अपरिकर्मि
तमम सोस्त्र्यादितमः समाधिर तदुपायसंपत्त्यमुपादात्स्वितप्रसाद
नोपायतस्त्र्यादिविरोधिनः प्रतिपादयितुमुपक्रमते यस्याचित्त
स्यवंस [illegible] यादि प्रसादनं सुखितेषु मैत्री
मैत्री हार्दभाव [illegible] रोदितारस्य दुःखितेषु करुणा
आत्मनीपरा [illegible] वस्वात्मीति दुःखितानां [illegible] यस्त्रः परापकाराचिकीर्षाका
लुष्यंचेतसोनिवेशपितदाश्रयमाभिव्यंक्ति रीदृक्ष्मादितोहर्ष — वयतः
कस्त्यकालुष्यं निवर्तते अपराधे [illegible] लोकेषु चोपेक्षां माध्यस्थ्यं भा
वयतो मर्षकालुष्यं निवर्तते ततस्तास्य राजसतामस धर्मनिवृत्तौ
२९ सात्त्विकः शुक्लो धर्मउपजायते सत्त्वोत्कर्षसंपन्नः संभवति इति निरोध
पदेतस्य तस्य प्रसादस्वाभाव्यात्त्वितं प्रसीदति प्रसन्नं चैकाग्रमारोभ्यते २

पा०सू० पायेभ्य एकाग्र्यस्थितिपदं लभन्ते अत्र सत्यां पुनर्मैत्र्यादिभावनायामन्ये
४२ उपायाः स्थितेर्वैकल्पेन शरीर [illegible] न्तिदानीं स्थित्युपायानाह प्रच्छर्दनवि
धारणाभ्यां वा प्राणस्य [illegible] विकल्पार्थः नैमेत्र्या
दिभावनापेक्षया [illegible] नं विद्रसौम्ये कौष्ठस्य
प्राणायामः [illegible] वीर्यदा [illegible] बहिरेकस्थाप
नं [illegible] विधारणाभ्यां वा योलघु
[illegible] चित्तस्तत्र गतात्स्थितिनि
बंधनी [illegible] संपादयेदित्यर्थः प्राप्तेन संबंधनी
यं स्थित्युपायान्तरमाह विषयवती वा प्रवृत्तिरुत्पन्ना मनसः स्थितिनि
बंधनी व्याचष्टे नासिकाग्रं धारयत इति धारणा ध्या वसमीचीन
कुर्वतस्तज्जप्यो घ्राणादिव्यगंधसंवित्सा एवमन्यास्वपि द्रष्टव्योऽन्यं
एतत्र्वागमानुत्पत्तेतव्यनोपपत्तिः स्यात् किमेताभिर्वृत्तिभिः कैवल्यं
प्रत्युपयोगिनीभिरित्यत आह अन्नत्याविषयाद्वृत्तिः कथमन्यत्रास्थि

सु:

तिनिवध्यातीत्यतस्माह संशयविधर्मान्निश्रपनयंति अत्र एवकर्म
माधिमद्भायामिति हन्यंतरागामप्यागमासिद्धानां विषयवर्त्तीत्वम
निदिशति एतेनेति नन्वागमादिभिरवगतार्थेषु कुतः संशय इत्य
तस्माह यद्यपिहीति अध्यात्मलोहियोगउपदिष्टार्थैः प्रत्यक्षीकरणं
चप्रद्युतिजयोजायतेनन्मलाप्य [illegible] तादयोऽस्याप्रत्यक्षंभवतीत्यर्थः न्य
पत्तएवस [illegible] दुःखरहिताज्योतिष्मतीज्यो
तिरस्याश्च [illegible] पू अस्याभरांडीशति उदरो
रोर्मध्ये [illegible] किचस्वात्मेति उ [illegible] यपत्रः परापकभारागायमेनवत
हृदयंकरवंकत्वात्त गपितदाश्रयमामित्र्यंचित्तस्येयमडलेधकारोरूपुंति
स्थानं परंव्योमाख्यमिति अपरमिनतलं स्थानंमर्मामात्रमदाहरंति
व्रह्मवादिनः तत्रकर्णिकायांमध्यसूर्यमंडलमध्येगाव्रह्मनाडीततोप्यू
र्ध्वमहत्तात्सुषुम्णानाडीतयारवल्पामहान्यपिसूर्यादिमंडलानिप्राप्नो
ति साहिचित्तस्थानंतस्यांधारयंतो योगिनश्चित्तसंप उपजायते उप

४८
८-४५-

×जागरितस्थानं तस्योपरिचंद्रमंडलउकारः स्वप्नस्थानं तस्योपरिवह्निमंडलंमकारः×

प॰ स्त॰ यत्रेदं सर्वं किं तद्ब्रह्मेति संविद आकाशम [illegible] सत्यं तु ब्रह्म सन्त्वव्यतीति आकाश
४२ कल्पमिति व्यापिनमाह [illegible] मानिदानीं [illegible] नामात्मरूपं तदाकारेणावि
कल्पयन्ते नानारूपाभव [illegible] रोपायान्तराभिमतं नन्तु महत्त्वं तस्य
ब= चरतुभुमागारं [illegible] सत्ववद्गुणेनयाज्योतिष्मती
रूपाः नन्वाहि [illegible] चोर्थे दारुणि आस्मिन्नाका
येमिनस्मिस [illegible] विद्यासत्वरूपमाह यद्येति
[illegible] आत्मितामात्र तद्गुन
[illegible] बतं समीकरोति यत्रेदमुक्तं पंच
शिखेन न मरणं दुराधिगमत्वादात्मानमहं कातास्यदमन्तविघानुवि
त्यास्मीत्येवं नावत्संजानीत इति स्यादेतन्न नाना भ्रमाकरूपा भवत्
म= ज्योतिष्मती कथं कास्मितामात्ररूपा ज्योतिष्मतीत्यत आह र
याद्यमीति विद्युत्तरजस्तमोमलाऽस्मि व सत्त्वमपि ज्योतिरितिभा
वः द्वि विधापाद्यापि ज्योतिष्मती फलमाह यद्येति वीतरागाविषयं

वाचित्तं वीतरागाः क्वासंदेपायनप्रभृतयः तेषां चित्तं तदेवालंबनं त
तोपरक्तमिति स्वप्ननिद्राज्ञानालंबनं वा यदा खल्वयं स्वप्ने विविक्त
वनसन्निवेशवर्तिनीं तत्करांगमिव चंद्रमंडलात्कोमलशाकलानु
कारिभिरंगप्रत्यंगैरत्यन्तमाभिजातचंदनक— मार्गिमयीमतिसुर
भिमालतीमल्लिकामालधारिणीमत्नोहरां भगवतो महेश्वरस्य प्रति
मामाबोधयन्नेव [illegible] दानीमेव स्वप्नज्ञानावलंबनी
भूतामनुचिंतय[illegible] चैव नित्यं स्थित्याति पदं लभते नि
द्रा चेह सा[illegible] गमा[illegible] तं सम्यक्तोभिहमस्वाप्तमिति
प्रत्यवमर्शोप्यणुदुराधिगमत्वादात्मालंबनं [illegible] भावनात्क्वचोक्तं
तदेव ब्रह्मविदो ब्रह्मणोरूपं मदहि[illegible] स्वप्नावस्थे तितानं क्वचोपरहि
तं तथाकंगोरपि तमिति ज्ञेयमपि गोचरी क्रियते यथाभिमतध्या
नाद्वा किं बहुना यदेवाभिमतं तत्तद्देवतारूपमिति कथं पुनः स्थितिप
दमात्मीभावोऽवगंतव्य इत्यत आह परमाणुपरमहत्त्वांतोऽस्य वशी

प॰ स्र॰ कारः व्याचष्टे स्वदमश्रति ...र्थं पिंडीकृत्य वशीकारपदार्थमाह
४२ एवं तामभ्यधीति वशीकारस्यावांतरफलमाह तद्वशीकारादिति
तदेवं चित्तास्थिते ... दर्शिता ... स्थितिकास्य चित्तस्य वशीकारो
...दर्शित ... चित्तस ... विषयः किंप
... कार्य दा... तारयति
तदुच्यत इति ... विधाह्यावे ... भ्यासवैराग्या
सू॰ भ्यांदीदितराजस ... तस्य व्याख्या
नं ... यस्ये ... देन चित्तसमबल ... भाव ...
स्य रज ... भ्यामनाक्ति भवउक्त ः दृष्टांतं स्पष्टयति यथेति उपाश्रय
ज उपाधिः उपाध्युत्मादि ः उपरक्तः ... छायापन्नः उपाश्रयस्य पद
— —पं रूपं लोहितनीलादि तद्देवाकारस्तेन लादित्तेति भासते दा
र्ष्टांतिके योजयति तथ्याग्राह्येति ग्राह्यं च तदालंबनं च तेनोपरक्तं
तदनुविद्धं तदनेन ग्रहीतृग्रहणाभ्यां व्यवच्छिन्नात्मीयमंतः

करणरूपमभिधायग्राह्यसमापत्तिं ग्राहीतामिव प्राग्रं इतीयावत्
ग्रतोग्राह्यस्वरूपाकारेणातिर्भासते ग्राहकोपरागमेव स्वरूपस्य
लं चतन्मर्थांविभजत्ते भूतसूक्ष्मेति विषयभेदक्षेत्रनस्वभावोगर्वादि
र्धर्मादिक्षिप्रदृश्यः तदनेनवितर्कविचारानुगतौसमाधीदर्शितौ
तथाग्रहणेष्वपीन्द्रियेष्विति न मूर्तेएभिरर्थो इतिग्रहणानीन्द्रिया
णामावाधयन्तेन ... ... नति ग्र... चतदालंबनं चतादिति
ग्रहणेहचिंतयामि ... ... बुद्धिर... करणस्वरूपमभि
धायग्रह... ... ... तसमीचीनौ तदानुगतिमेतत्का
स्मितानु ... र्थौमणुदुराधिगमत्वादात्मा ... भवान
... ... स्मितोदर्शयति ग्रहीतृ
पुरुष इति ... ... णारूपमदाह ... ... पिण्डकबः शुद्धः शुद्धादादि
११ समाधिविषयतयासंग्रहीतृ इत्याह तथाकृमोति उपसंहरन्नत
d. ४४- स्वरूपंव्याचष्टे तदेवमिति ... ग्रहीतृग्रहणग्राह्येषुस्थितस्यधारि
तस्यधृतिपरिपाकवशादपहतरजस्तमोमलस्याचित्तसत्वस्यया

प॰ सू॰
४४

तदंजनतासमापत्तिः संप्रज्ञाताभिधदशाख्योयोग उच्यते तत्र ग्रहीतृग्र
सौत्र
हणग्राह्येष्विति पाठक्रमे स्थूलक्रमविरोधात्वादर्थो बोध्यः एवं भाव्ये
ष्विग्रयस्यं स्थूलत्वं [illegible] पायादाशेनाः [illegible] शनिमर्दवैमेणीयं सा
मान्यतर्शितः [illegible] भेक्तस्तदविधाभवाति तद्यथा
सवितर्का [illegible] कार्यदा तत्र सावितर्का
याः सम [illegible] विधामत्तिघुसवितर्कास
मा [illegible] दीतिराजमा [illegible] विकल्पता
[illegible] पिशाचादी [illegible] शब्दार्थाधिकल्पो येकास्मिन्
भेदमादर्शयान्निभिन्नेषु चाभेदेनेन शब्दार्थज्ञानादिविकल्पैः संकी
र्णाव्यामिश्रेत्यर्थः तद्यथा गौरिति शब्दः इति गौरित्युपात्तयोः शब्दा
र्थज्ञानयोः शब्दाभेदविकल्पो दर्शितः गौरित्यर्थ इत्युपात्तयोः
शब्दज्ञानयोरप्यभेदविकल्पः गौरिति ज्ञानमिति गौरित्युपा
त्तयोः शब्दार्थयोर्ज्ञानेन सहभेदविकल्पः तदेवमविनिर्भागेनावि

भक्तानामपि शब्दार्थज्ञानानां ग्रहणं लोके दृष्टं यद्यविभागेन ग्र

हणं कुतस्तर्हि विभागस्यागम इत्याह विभज्यमानाश्चान्वयव्यति

रेकाभ्यां परीक्षकैरत्र शब्दधर्मा ध्वनिपदरागमभ्यात्रस्य शब्दस्यो

दात्तादयो धर्मास्तथैवार्थस्य जडत्वमूर्त्यादयः अन्ये प्रकाराम्

र्त्तिविरहादयो ज्ञानस्य धर्मा इति तस्मादेषां विभक्तः पंथाः स्वतत्स्वभे

दाः सम [illegible] र्यैः समापन्नस्येति तदनेनयो

गादीनि राज [illegible] मनसस्तानि

[illegible] पिशाचादी [illegible] परिसंख्यः शब्दसंवेदनस्य

भेदमादर्शयाति भिन्नेषु चाभेदं तेन शब्दस्तेष्वयं गौरिति शब्दार्थज्ञा

नानामभेदेनैत्यर्थः तथा च गौरिति [illegible] ज्ञाने विकल्पो भ

२४ वतः तेन तत्त्वं भेदविकल्पोदाहि विकल्पात् [illegible] मात्रप्रवर्त

८.५५. नं चैतन्सार्थस्य [illegible] तेन तदर्थः [illegible] सा ग्रहणीयवत्ताम् उपगत्त्वा संके

तस्मरणं [illegible] योगेन च [illegible] विकल्पोऽत्र तस्मात्

प० सू०
४५

तदाहृत्यायांसमाधिप्रज्ञायांस्वरूपमात्रेणव्यवस्थितोर्थस्तत्स्वरूप
मात्रतयैवनतुकल्पितेनाकारान्तरेणापरिच्छिद्यतेसानिर्वितर्कासमाप
त्तिरितिनचेयं [illegible] पाद्यादर्शिता: [illegible] प्रागारोपणं घस्याभावात् स्या
देतन्नुशैत: [illegible] योगिनुपपाद्यंतिउप
संवितत्तो [illegible] राद्यांनुमानाभ्यांसोर्थ
या:सम [illegible] लत्वेपराजस्य निकल्पविति
[illegible] जानाति यदिहिस
[illegible] द्तीतिरोजिन [illegible] नदनुपत्तौ स्यादुवेतसांकीर्णति
योसौवीजमेनात् तत्तौ लिङ्गत्तानुमाने प्रभवत: नचयच्चस्यका
रणंतत्तद्विषयंभवति न — घमतार्थवह्नितान कारणमितिव
ह्निविषयं तस्मादविकल्पेनप्रदेशान्हीनतयाविकल्पोवीजे शंका
चोपपाद्यंतिवे उपसंहरति तस्मादिति व्याख्यायसूत्रं योजय
ति निर्वितर्कायामिति स्मृतिपरिशुद्धावित्यादिसूत्रं शब्दसंकेत

ᐞ परिशुद्धिरपगमः तस्यां तत्र संकोचस्य हेतिपरिशुद्धिर्हेतुः अकृता
नुमानकस्मृतिःᐞ पं० १

अथ अकृतप्रत्यानुमानं च तेषां ज्ञानमेवाविकल्पः तस्मात् [illegible] स्मृत्याः ᐞ
परिशुद्धिर्हेतुमती अत्यनुमानशब्दप्रवर्त्मसाधनोऽनुमेयव[illegible]कः स्वमि
वेतीवकारो भिन्नक्रमः न्यक्कोति पदानन्तरं द्रष्टव्यः विषयविप्रति
पत्तिं निराकरोति तस्याऽऽत्मैवेति एवकारं बुद्ध्युपक्रमतो [illegible] आरभत
इत्येवकारं बुद्ध्युपक्रमः तदनेन परस्मात् पदो नानात्मानो ततनिर्विकल्पि
धियाः सम्म[illegible] योगत्वेऽपि परस्मस्तद्माराणां नाताभूत्तानां
[illegible]गदीतिरेजा [illegible] पयत्वायोगात् अस्तु
[illegible] पिशाचादी [illegible] परा परिभासधर्मः [illegible]
भेदमादर्शयाति भिन्नेषु चाभेदनेन शाबलमनुभवसिद्धं प्रकाशयन्नेवमि
निर्विकल्पकमित्येत्यर्थः तथाप्या गोदीति शेषा गोघटादय उपजायन्त इति
नान्यत्याह अथ भेदविकल्पो [illegible] निश्चयः स्थूलरूपपरिणामः स
चाविशिष्यते यस्मात्स्वात्मारा[illegible]ः तया तत्स एवात्मा स्वरूपं यस्य सत
[illegible]ः भवादिनिर्भोगायतनं घटादिर्विषयः तेषु तेन उभयमपि

प॰ सू॰ लोकान्तरमितिलोकः नन्वेवम्भूतस्य चर्मणोऽयोभिन्नोऽभिन्नोवास्याद्भ

४६ भिन्नश्चेत्कार्यं तदाश्रयः [illegible] आकारः नहि घटः पटादन्यस्त

दादिरभिन्नोवा [illegible] तिर्यक्सम्भावानुपपत्तेः अभिन्न

[illegible] नित्यसर्वज्ञत्वादिति [illegible] कथंचिदभिन्न

सविनाशतोऽपि [illegible] परमाणामिति निर्विकल्पयो

याः सम [illegible] लत्वेन [illegible] केनानन्तानुभवल

[illegible] तमित्यनुभाषितः कार

[illegible] तीयपपत्तेरित्याह स्वभ्यंजकोऽनिमश्रम्नि साकिंन

दात्मवस्तुनोऽधर्मोऽनित्योऽनन्त्याह धर्मान्तरस्य कपालादेस्तु पादयश्च

ति नस्यावयविनः परमाणुभ्योऽव्याहतेस्तुपमाद्दर्शयन्ति सएव

इति परमाणुस्ता [illegible] छायायाः क्रियायाः [illegible] न्यानित्यामरुदकादि

धारणालक्षणाः तेन कर्मकरसति नकेवलमनुभवान्न [illegible] पितुव्य

वहारतोऽपित्रिवंधनत्वाल्लोकयात्राविशत्याह नेनेति स्यादेत

तु

असंतिबाधके ऽनुभवो व्यवयाविनं व्यवस्थापयेत् अस्ति च बाधकः यत्स
त्तत्सर्वमनवयवं यथा विज्ञानं सच्च गोघटादीति स्वभावहेतुः सत्वं
हि विरुद्धधर्मसंसर्गरहितत्वेन व्याप्तं नाधिरुद्धस्य विरुद्धधर्मसंसर्गः
सावयव उपलभ्यमानो व्यापकविरुद्धोपलब्ध्या सत्वमपि निवर्तय
भि= ति अयमपि न्यायः अनुभवसिद्धं सत्वं हेतुः कियेतद्यत्किल पांशुपा
कोवा= इकोवा एवा को भ्रान्तिरेचयते अन्यथानुभवसिद्धात् तत्रान्यदासि
...ह्लीतिरोज... ...सत्वं ... अर्थक्रियाकारित्
...तोपपन्नो... ...मेव सत्वं अत्रापि त्वसतो व्याह
दात्मकस्तो धर्मो नित्यो न तत्याह धर्मो भवन्तीति तदा च व्यावृत्तयो
भि धर्मस्य प्रत्ययविनः परमाणुभ्यो व्याव... हानिः अन्यत्वाद्भवन्तु व्या
वृत्तिभेदादध्यवसाय छायाः कियत् एकाकत्वे वसायात्तस्यानुभव
२० स्याविकल्पस्य प्रमाणस्य एको विषय इति निरूपयन्तु भवान् रूपप
श-१६- रमाणवो निरंतरा हि निरंतरोत्पादाभ्यां ग्रहितं परमतत्तदसतत्वादिति

प्र.स्त. चैत्र एतेनैतेनं धवलस्पर्शपरमाणुभिरंतरितत्वान्निरंतरा: तस्मादं
४० तरालाग्रहे एकघनवत् [illegible] परमाणवालंबनः सन्नयं विक
ल्पो मिथ्यो [illegible] पायाद्दाशीता [illegible] परंपर्येण प्रविक्तकप्रतिबंधा
[illegible] वित्वसाधकत्वं तस्मादच्य
सविनत्वो [illegible] तदनुभूयमानस्थौल्यस्यैव
गः सम [illegible] भ्युपेयी तथाप्यत्रबाधमाने
[illegible] परमाणवो विजातीयपरमा
[illegible] भावाविषयाः इति व्याहन्यमानमेव बाधेत पर
मस्तदमाः परमाणवो विजातीयपरमाणवनंतरिताः अनुभवाविष
याः इति व्याहतमंगीकरणं नेदिदमुक्तं परस्पणु नैकत्वकांशप्रचार
यविशेषो निर्विकल्पकाविषयः संततर्हि तदमाः परमाणवो
निर्विकल्पकाविषयाः इत्यत आह तदमं चकारेणानुपपन्नमयम
विकल्पस्यापि तस्यावयवप्रभावाद्भूतोरतद्रूपप्रतिसंतानिमिथ्यात्वान

न्विति लक्षणेन सर्वमेवग्राह्यं मिथ्याज्ञानं यावत्स्थितो ल्यालंबनं यत्र तदधि
ष्ठानं सत्यालंबनमित्यर्थः तत्वेनावगतापि ज्ञानमात्मानि मिथ्याभ
वति तस्यावधित्वेनाप्रकाशादित्यत आह आयरणेति तदवि
मेवावगापीत्याह तदाचेति सत्यादिज्ञानं चेति मिथ्यानदासत्या
दिहेतुकमनवयविता दिज्ञानम [illegible] मिथ्यैव तस्यापिहितिर्विक
[illegible] विषयः सचनास्तीति तात्पर्यार्थः
[illegible] त्वीति राज [illegible] दीति विरो [illegible] रिणामेव
कोवा एवाके [illegible] ताप [illegible] रिणागद्वर्त्तव्यमिति सर्वरम
दात्मे [illegible] धर्मा [illegible] चतद्वस्मा विषयाव्याख्याता
[illegible] तस्यावयविनः परमाराणुभ्यो [illegible]
[illegible] मिथ्या [illegible] कः घटादिधर्मापरहीं
[illegible] छायायाः क्रियाया [illegible]
ताइतियावत [illegible] कालो वर्त्तमानः तोमितंपाकि
वस्यपरमाणोर्ग्धितत्मात्रैम [illegible] यः पंचतन्मात्राग्रधातेभ्यः त्रि
त्वः एवंवायवीयस्य गंधादितन्मात्राहीनाभ्यांस्पर्श प्राकृतन्मात्रा

प.स्व: भ्यां एवंनाभसस्यशावनन्मात्रात्रैकैं कस्मात्तादिदंनीति तं स्तस्य
४८ त्मारागमेनेवां देशाद्य मैतस्यंत्रात पामनुभवनिनावाधित्रेव
त्वानपर्थेभ्यल [illegible] पायादाशीताः [illegible] रूपजा यत्तस्त्य र्थः न
भान्यत्तर्शीत्तः [illegible] सिवारयाशस्यत्तस्वाह मत्र्वा
सवित्तत्तो [illegible] मा त्रश्रवयात्मात्एकबुद्धि
ग: सम [illegible] बोधतत्मात्वात्मात एकर
र्णीत्तराज [illegible] त्तावस्तु भान्यो धर्मः तेनविशिष्टं
त्वावंत्तोवोत्र सकेत्तत्स्त्यागमानुमानाविकल्पात्तुवेधः स्वसं
वः तहि ग्रन्थ तेशत्स्थूते दृश्यमा नेपरमाराणवः परमाराणवः पु
त्वा= काधांत्तेभ्यपि गमानुमानातयों नस्मा उपपन्नमस्याः संकीर्ण
र्णत्वामिति निर्विचारामाह यापुनारिति सर्वथ्यासर्वेरातीतपी
त्वादिनाप्रकारेण सर्वतइति सार्वविभक्तिकस्तसिः सर्वैर्दिप्राका
लानीभिन्नानुभवैरित्यर्थः तदनेनकलांतवच्छेदापरमाणूनार

मिति दर्शितं नापि तदा स्वधर्मद्वारेणेत्याह शांता चातीता
उदिता वर्तमाना अव्यपदेश्या भविष्यंत्यो धर्मास्तैः नवच्छि
न्नैर्युक्तनवच्छिन्नाश्च धर्मैः परमाणवः किमसंबद्ध एवैतैरित्यत आ
ह सर्वधर्मानुपाति साति कतमेन संबंधेन धर्माननुपतेति पर
माणावरित्यत आह सर्वधर्मात्मकोधक एव चिदभेदो धर्माणां
परमाणवश्च धर्म्यर्थः कस्मात्पुनरियं समापत्तिरेतद्विषयेत्यत
आह एवं स्वरूपं हीति [illegible]
[illegible] विषया [illegible] ग्राह्य [illegible] प्रमाह अशोचेति संकल्प
[illegible] उपसंहरति एवमिति
[illegible] सूक्ष्म एव ग्राह्य वि
षयास [illegible] विषयत्वं चालिंग पर्यवसा
नं पार्थिवे [illegible] गंधतन्मात्रं तामस
नेः सूक्ष्मो विषयः [illegible] लिंगमाह [illegible]
२६

१-सू- सूक्ष्मं महत्तत्वं न क्वचिल्लयं गच्छति प्रधानमिति अलिंगं प्रधानं तद्धि न क्वचि
४६ ल्लयं गच्छतीत्यर्थः प[illegible] ति उपादानं तया सोऽद्रव्यम
लिंगमेव तदा[illegible] तानिमित्तत्वात्म हदहंका
र[illegible] त्वं पर्शत [illegible] ति क्रमः एतत्तद्धारणाभि लि
सवितर्कत्वो[illegible] ति किंचिदिति आरम्भाह
ताः सम[illegible] तं यस्याहि प्रधानं महदा
दि [illegible] परिणामनेन [illegible] रित्यर्थः उपसंहर
ति अतः प्रधानमेव सौक्ष्म्यावधिरतिशयं व्याख्याताः चतसृणा
मपि समापत्तीनां ग्राह्यविषयाणां संप्रज्ञातत्वमाह सबीजस ता एव
माधिः एवकारोऽभिन्नक्रमः सबीज एव स्यान्नान्तर दृष्टव्या
नन्वत्र श्रुतस्य समापत्तयो ग्राह्यविषयाः सबीजमयानि पश्यन्ते
सबीजता त्वातियन्ता ग्रहीतृग्रहणगोचरायामपि समापत्तौ वि
कल्पाभेदेनानिविष्टि ग्राह्यापत्तिस्थितेनेत ग्राह्येषु वनस्य समापत्तयो

ग्रहीतृग्रहणग्राह्येष्वित्यत्र इत्यस्यैतस्मिन् भवंतीति निगदव्याख्यातं
भाष्यं चैतत्सर्वमपि समापन्ति सूक्ष्मग्राह्यविषयास्तु निर्विचारायाः
शोभनत्वमाह निर्विचारवैशारद्ये ऽध्यात्मप्रसादः वैशारद्य
पदार्थमाह अशुद्धीति रजस्तमसोरुपचयो ऽशुद्धिः सैवावरणल
क्षणो मलः तस्मादपेतस्य प्रकाशात्मनः प्रकाशस्वभावस्य बुद्धि
सत्त्वस्य स्वच्छः [illegible] वैशारद्यमित्ति स्यादेतत् ग्राह्यविषयाचेत्
[illegible] भवतीत्याह भूतार्थवि
[illegible] प्रमाणानुसार इत्यर्थः प्रमाणपरोक्षी
[illegible] त्यत्र हेतुमाह स्थूले [illegible] नेषूदाहरंति शातालोकप्र
कर्ये [illegible] योगमानुभवविषयं [illegible] नस्तु दुःखत्रयपरीत्तात्मगतान्
जानातीति [illegible] माह यापुत्तमे सा संतावकथनेन योगीस
मांतिमाह ऋतंभरा तत्र प्रज्ञेति सुगमभाष्यं आगमेनेति वेदवि
हितं श्रवणोक्तमुक्तं अनुमानेनेति मननेनेति मननं ध्यानं वि

प. सू.
५०

नात्रत्राभ्यासः पौनःपुन्येनानुष्ठानं तस्मिन् रसः आदरः तदनेन निदिध्या
सनं मुक्तं स्यादेतत् आगमेन [illegible] गृहीतार्थविषया भावनाप्रक
र्षेण वजत्म[illegible] विषयमेव गोचरयेत् नख
ल्वनुमानाद्वा [illegible] तोऽन्यत्र ज्ञानं जनयितुमर्
हति [illegible] रागमानुमानयोरपि
तेन [illegible] बुद्धिवृत्तिः प्रकाशस्व
भावस्य वैशद्यं [illegible] सोऽहं तत्र वैरजस्तमोऽन्यथा
नैर्मल्येन वदत्तानि यदा त्वभ्यासवैराग्याभ्यां त्रपादनरजस्तमोमलम
नवद्यवैशारद्यमुद्योततेन तदा स्यति [illegible] प्रमाणमेयं [illegible]
प्रकाशानन्त्ये सति किं नाम यन्न गोचरयति भावः व्याचष्टे स्वत
आगमस्यानन्तव्यापीत्यविषये तस्मात् न ह्यागमेन शक्यो विशे
षोऽभिधातुं कुतः यस्मादानन्त्याद्व्यभिचाराद्वा न विशेषेण साकं संके
तं शक्तः यस्मादस्य विशेषेण सह वाच्यवाचकसंबन्धः प्रतीयते न च

वाक्यार्थेपीदृशोविशेषः संभवति अनुमानेऽपिलिंगलिंगिसंबंध
ग्रहणाधीनजन्मानतिगत्तिरियमेवेत्याह अनुमानमिति यत्रप्रा
प्तिरित्यत्रयत्रतत्रशब्दयोः स्थानपरिवर्तनेव्याप्यव्यापकभावो
ऽवगमयितव्यः तत्तोप्यानुमानेनसामान्यस्योपसंहारः उपसंह
रति तस्मादिति अत्र्कन्नाहि संबंधग्रहणानपेक्षंलोकप्रत्यक्षमेवतयोः
दृष्टान्तविषयत्वमित्यत आह नचास्येत्यादि माभूत्संबंधग्रहणाधी
नत्व प्रत्यक्षमिंद्रियाधीनं [illegible] कनचेंद्रियाणामक्षमित्राणि
दृष्टमित्रैवगरज्ञातं य [illegible] यग्राह्यास [illegible] प्यान प्रत्यक्षागोचरोविशेषा
तोद्येवेषामस्यानुद्योनतेनदास्यतिपाणि [illegible] ह नचेति नहिप्रमाणं
व्याप्यैवकेषुप्रातेन्त्येसतिर्किनामयः [illegible] तौनिवर्तन्ते खलुकलाव
न्तः परभागवर्त्ति [illegible] प्रमात्यविषयेकस्म तेनसंदिहते प्रामाणिका
इत्यर्थः इतितस्मात्सर्वोप [illegible] नात्निर्ग्राह्यएवेति अत्रचविवादा
ध्यासिताः प्रमाणाव अन्यानुमानस्याप्रमाणत्वेविकेनाविशेषणशालितः

प॰सू॰ द्रव्यत्वेसतिपरस्परंव्यावर्त्तमानत्वात् येद्रव्यत्वेसतिपरस्परंव्याव
५२ र्त्तन्तेतेप्रातिस्विकविशेषभेदाः [illegible] यथाखंडमुंडादयइत्यनुमा
नेनागमेन [illegible] पादाशेना: [illegible] तेषां यद्यपिविशेषोनिरूप्य
तेभेदःक्यचनदर्शितः [illegible] भ्रत्वात् तथाप्यदूरविप्र
कृ [illegible] अनुमानेनात्तुसाक्षात्का
[illegible] याद्यो [illegible] तस्मात्सि
[illegible] अनुमानप्रमाणाभ्यां [illegible] विषयेयतितस्यादेतत् भवतुपरमा
र्थोविषयःसंप्रज्ञातंयथोक्तोपायाभ्यांघ्नताद्धिमान् व्युत्थानसं
स्कारैरागातिविद्रुतयाऽत्रिवलीयसाधीयान्यावर्त्तीविप्रदीपपरमा
णुरिवेतिशंकामपनेतुंसूत्रमवतारयति समाधिप्रज्ञेति स्तंब
पवति नतुःसंस्कारोऽप्यन्यसंस्कारप्रतिबंधी नादित्ति निर्विचा
रांसमापत्तिंपरामृशति भवत्यैति व्युत्थानमाह भूतार्थपदत्तपार
तोहिधियांस्वभावःतावदेवमनवस्थितास्त्याम्यति तथावत्तत्वं

त्तिलभते तच्चात्तिर्लिंगेन तत्र स्थितं पदासत्तीसंस्कारबुद्धिसंस्कारश्च र
क्ष क्रमेणाविर्भावता दिम[illegible]तच्च संस्कारं बुद्धिकर्मं बाधते एवेति
तथ्याच्च वाह्याच्च प्याकुः तिरूपद्रवमन्तार्थविभावस्याविपर्य
ये तवाघोतादिमत्वे पिचकृ[illegible]त्यन्तापात्ततइति स्यादेतत् समा
धिप्रज्ञा तो व्युत्थानं यस्य संस्कारस्य निरोधः समाधिकारेति चो
द्यान्निकाप्यमसाविति परहरति लभतइति चित्तस्य हि कार्यद्वयं
भावसद्दगन्ये[illegible]मिद्धयाधा[illegible]तिमसे तत्क्लेशाकर्माणाय सहितं
धर्मैश्चैव गदन्तेति यदानयद्यासवैराग्यकारेन मूलितोऽखिलक्लेशाक
र्माऽधिवे[illegible]योनत्तेन दास्यति पानि[illegible]भावस्याविवेकख्यातिमा
त्रमवको[illegible]किंनामयः [illegible]गोच[illegible]संस्काराश्चित्तस्य न भोगा
धिकारमागहन्तैव[illegible]न्यविषयक[illegible]तइति स्वकार्यद्वोगहनदाणा
दवसादयन्ति [illegible]समर्थकुर्व[illegible]तयोः तस्मात् ख्यातिपर्यवसानं
हि चित्तस्य चेष्टितं तावद्भोगाय चिन्न्चेष्टते तया यावद्विवेकख्या

प.सू. ५२

त्तिः संजातविवेकख्यातेर्निवृत्तक्लेशानिवृत्तौ तु भोगस्याधिकार

रगामित्यर्थः नद [illegible] सर्थात्तिप्रयोजनं प्रज्ञासंस्का

राणां [illegible] पापादाशेता [illegible] चास्य भवति प्रज्ञासंस्कार

[illegible] कारं साधिकारापन्नं तत्रोयेऽ

[illegible] तद्वारा तस्यापि प्रज्ञाकृतसं

[illegible] ध्यपदानि [illegible] स्यापि [illegible] सर्वस्योत्पद्य

मानस्य संस्कारप्रज्ञाप्रवाहस्यापि निरोधात्कारणाभावेन कार्या

नुत्पादात्सोऽयं निर्बीजः समाधिः ननु वैराग्यजं विज्ञानसाधितं न वै:

प्रज्ञामयं वा धत्तां संस्कारं व्युत्थानं कथं वा धत्ते दृष्टा हि जाग्रतोऽपि

स्वप्नदृष्टार्थस्मरणिरित्याशङ्क्य सूत्रं पठति कस्मादिति उत्तरं निरो

धज इति निरुध्यते तेनेति प्रज्ञेति निरोधः परं वैराग्यं तज्ज्ञानतो र

निरोधजः संस्कारोदेव दीर्घकालनैरन्तर्यसत्कारसेवितपरवैरा

ग्यजन्मतः प्रज्ञासंस्कारबाधीनकं विज्ञानादित्यर्थः स्यादेतत्

निरोधसंस्कारसद्भावे किं प्रमाणं सा हि प्रत्यक्षेणानुभूयेत स्मृत्या
वा कार्येन च सर्ववृत्तिनिरोधप्रत्यक्षमस्ति योगिनः नापि स्मृ२
तिः तस्य वृत्तिमात्रनिरोधतया स्मृतिजननासंभवादित्यत आ
ह निरोधेति निरोधस्थितिरिति तस्य निरोधावस्थस्थैर्यः
तस्याः कालक्रमो मुहूर्त्तार्धयामाहोरात्रादिः तदनुभवेन एतद्
तं मु[illegible]पकर्षान्निरोधीतिरोधप्रकर्षो मुहूर्त्ता
द्यर्थस्य संस्कारप्रशान्तवाहित्वा[illegible]ान वैराग्यप्रकर्षाः क्रमनि
यत्त[illegible] सोऽयं निर्बीजः समाधिः ननु[illegible]त्यापि तया सान्निसर्यनिर
रोधं कन्नैवा धत्तां संस्कारं त्वज्ञानं का[illegible]ण प्रचयजन्यः स्थायी संस्का
रप्रचय[illegible]र्यं स्मृतिरित्याशयवानाह ध्यं[illegible] तां प्रज्ञासंस्काराः निरो
धसमाधि[illegible]जैस्तैर्नीति प्रतोनिनि समाधिधं ते [illegible]घदेवा
साधिकारत्वमेवेत्यन्त[illegible]कालु[illegible]ध्यानीति [illegible]ध्यानं च तस्या निरोध
समाधिप्रसंप्रज्ञातः तत्प्रभवाः संस्काराः कैवल्यभागीयत्वान्निरो

प॰ सू॰ धजाः संस्कारा इत्यर्थः [illegible] तत्ता संस्काराश्चित्ते लीना इतिम
५३ वत्ति चित्तं व्युत्थान [illegible] निरोधसंस्कारस्तु [illegible] दितए
वात्ते [illegible] पायादाशी [illegible] मतत्त्वे कारयन्तु [illegible] वार्य
चित्तं हि [illegible] कस्यानुवासितं तया संस्का
[illegible] एवं सुगमः योगस्योद्दे
[illegible] पायः [illegible] पादे स्मि
[illegible] कार [illegible] वाहः [illegible] विरचितायां पातंजल
व्याख्यायां प्रथमः समाधिपादः तत्र प्रथमपादे नैव सो पा
यः साधनांतरप्रभेदः सकलो योग उक्तः नास्ति मम परत्वाशिष्यते
पदं यं दर्शयति [illegible] एतत्यंत [illegible] मंदत्तमं चैतत्त्वे
भवि [illegible] तां दर्शयति विलीनं [illegible] परं स्थानं कोटिं [illegible] सर्वकी
दिः संसारः उत्तरः कैवल्यं सैव [illegible] अनुमाता [illegible] येन [illegible]
योक्त लोये [illegible] सह [illegible] राच विदुषोः [illegible] प्रसिद्धः नेत्यं विदु

यो भवक्तमरणत्रासाविर्भावत्कनसंभवान्नाविद्यायोन्मूलितत्वात् ८
अनन्मूलनेव्यास्यादन्यन्नसत्वंतत्पाशायचान्तरेघ्छत्ति कस्मात्
दिति परंसमानेति नसंप्रवृत्तात्तंवानुविद्यानापितृप्रवृत्तानुमित्र
विवेकइतिभावः नदेवंक्लेशलीनाः तेषांचेहयात्नांसत्र
वि: ननंद्र्यछिन्नोदारत्वयाचनतेविरुद्धादार्शिताःकस्मात्पुनःपंचमी
लं ... कत्वयाप्सत्मानस्त्वत्रकारणकार्यत्वेन
तत्के ... वाहस्या ... गोचरत्ताइपत्तेनत्कस्त्मा दिश्यः
वस्त्वादात्र ... समाधि नत्सत्वेनकार्यस्याचित्तस्यासि
त्राल मयंवाधत्त ... त्वज्ञानंक ... ति व्याचष्टेनेइति पादक्त्रा
रम्भो ... र्थस्य ... शायवात्प ... वैराग्येहि योगोपायो व
यमेपादे ... ति नितिप्रत्तोनितिनि ... स्य द्रागित्येवसंभव इति र
द्वितीयपादोपदेश्यानुपा ... र्घकाल ... नत्वसिध्यर्थ्ये ततोहिशुद्धसत्त्वः
कतरत्ताःसंविधानोऽभ्यासवैराग्यप्रत्यहंक्षावयतिसमाहितत्वमवि

प॰ सू॰ दिभ्रत्वं कथंचु ध्यानचित्तोपुपत्त्यमारोऽपयैर्युक्तः सत्त्वयो
५८ गीस्यादित्यर्थः नेत्रवत्तमात्स्य[illegible]ैः [illegible]वमेवाक्यप्राप्यामिकं प्रत्य
पयुक्तं तेन [illegible] पापादाशीनां [illegible] पदिशति सूत्रकार मप
स्वाधनार्थान्तः [illegible] गः योगसाधनत्वात् स्व
नत्वेन [illegible] जसंवादे योगयुक्तप्रथमं
योग[illegible] पदानि [illegible] तपः [illegible] यादयोदर्शिताः
[illegible] वाह [illegible] समाह नानपायित इति तपसो
वांतरे व्यापारस्तु पो[illegible]पय[illegible]विदर्शयति. [illegible]नादीति [illegible]नादि
भ्यां कर्मक्लेशवासनाभ्यां चित्राच्च तत एव प्रत्युपस्थापित[illegible]पनतं
विषयजालं पस्यां सा तथोक्ता [illegible]प्रश्रीरजस्तमः सम्भेदको नांत
रेणातपः संभेदमापद्यते [illegible]द्रव्यनिनांताविरलत्वासंभेदः न
नूपादीयमानमापिनपो ध्यानुवै वाम्यहेतुतया योगप्रतिपद
इतिकथंतदुपाय इत्यनन्त्याह नत्रेति नावन्मात्रमेवतपश्चरणी

यं न यावत्ता धातुवैषम्यमापद्यत इत्यर्थः प्रणवार्थः कुशस्तत्त
तद्वमंडलब्राह्मणादयो वैदिकाः पौराणिकाश्च ब्रह्मपाराशरादयः पर
मगुरुर्भगवानीश्वरः तस्मिन् यथेदमुक्तं कामतोऽकामतो वापि
यत्करोमि शुभाशुभं तत्सर्वं त्वयि संन्यस्तं त्वत्प्रयुक्तः करोम्यह
मिति तस्य फलसंन्यासो वा फलानामभिसंधानेन कार्यकरणं
यत्रेदमुक्तं पार्थे [illegible]वाधिकारस्ते मा फलेषु कदाचन मा क
र्मफलहेतुः क्लेशैः कर्माणि [illegible] तस्य प्रयोजनमभिधाय
स्तीरणोपायस्तु प्राप्ते [illegible] इदं द्व्यर्थः क्लेशतनूकरणार्थश्च
त कर्मणो शावासनाभ्यां चित्र[illegible]त क्लेशान् तनूकृतान् हि प्रसं
ख्यानाग्निर्जलंपर्यासात्तत्त्वयोक्ता [illegible] क्रियायोगस्य प्रतनूकर
णमात्रे व्यापारो [illegible]पद्यते [illegible]दृढस्य[illegible] प्रसंख्यानस्य तत्तद्वंध्यत्वे
दग्धबीजकल्पानि वंध्यानि [illegible] फलबीजस्य रूपमुक्तं स्यादेत
त् प्रसंख्यानमेव क्लेशानप्रसवधर्मिणः करिष्यति कृतमेषा

प॰ सू॰ प्रसवकरणो नेत्यत आह तेषामिति क्लेशानामन्तानवो हि बल
५५ वद्विरोधिग्रस्तास्तत्व[illegible]नैः [illegible]व्या निरूपदेन्तमेव नोत्सह
न्ते प्रायो[illegible]पापादाशीता[illegible]कानेषु क्रोधेषु दुर्बलेषु
ग्या [illegible] [illegible] उपजायन्ते उपजाता चैते
र[illegible]वि[illegible] [illegible]वन् परामृश्यन्त इति सत्वपु
[illegible] विषयनैमुख[illegible]तीति [illegible] विषयास्तम्भोऽस्या
विषया इति [illegible] [illegible]पातप्रसवाय प्रविरलाकलिप्या
नैकुन्तः सम्यग्ज्ञानाधिकारायत्तः सम्यग्ज्ञानाधिकारः कार्यारम्भरागं तु
राणां यथा हि [illegible] यासां [illegible]कोतिष्ठन्ति [illegible] अवि
धैल्लेशाः व्याचष्टे पंच विपर्यया इति अविद्यास्वद्विपर्यय
एव अस्मितादयोऽप्यविद्योपादानाः तदविनिर्भागवर्तिन
इति विपर्ययाः तत्राविद्यासमुच्छेदे तेषामपि समुच्छेदो युक्त
इति भावः तेषामुच्छित्तव्यता हेतुं संसारकारणत्वमाह तेस्पंद

मानाः समुदायं त्रिगुणात्मकमधिकारं पुष्ठयंति बलवंतं कु

र्वंति ... परिणाममवस्थापयंतीत्यव्यक्तमहदहंकार

परंपराहितकार्यकारणत्वेन उद्भावयंति उद्भावयंति यदिति

यदयं सर्वमेतत्कुर्वंति तद्दर्शयति परस्परेति कर्मणामविद्या

कोत्थापद्यायुर्भोगलक्षणा... रूपार्थत्वमसौ क्लेशाअभिनिर्व

र्तंतीति ... [illegible] ... कं तत्राह परस्परानुग्रहेति कर्म

णः क्लेशाः क्लेशैः कर्माणामि... दर्शनानामविद्यामूलत्वं

... क्लेशावासना ... चित्रा ... विच्छिन्नोदाहरणां तत्र

क... पर्यायासमत्यो ... कुर्वन्तो क्लेशास्तां सद्भावेन

प्र... पः संभेदमापद्यते ... सीति मानमानात्कि

यामका... क्लेशा... विवेकख्यातिविरहिता अ

स्मिता क्लेशाः तयावत्तदवाधि... भवंति तन्मात्र...

संतः क्लेशास्तेभ्यस्तेभ्यः संस्कारवीभवंति शान्तिमात्रेण प्रातिष्ठायेषां

प॰सू॰ नेन चोक्ताः तदनेतोत्पत्तिप्रसङ्गीकृता बीजभावोपगम इति
५६ च कार्यप्रारम्भिकारि [illegible] मस्य [illegible] स्यात्तिमत्तोऽपि क्लेशाः क
स्मात् [illegible] क्लेशपायादाशीतास् [illegible] न्त इति चरमदेहो न तस्य
दो [illegible] शीत [illegible] ह प्रवृत्ति [illegible] र्थः तत्प्रवि
दे [illegible] ताबिनाघ्रा इति किमिति त
योगान् [illegible] र्यपदाति [illegible] त्यप्रबुध्येत इत्यत आ
विषया [illegible] दर्शत्ते वासप्रख्यानापि न बीजभाव
र्थः = इत्यत्रोक्तं आह क्लेशप्रतिपक्षः क्रियायोगः तस्य सम्यगनुष्ठाने
नैनोपहत्ता स्तनेव [illegible] सम्यग्ज्ञानमविद्यायाः प्रतिपक्षः
भेददर्शनमस्मितायाः [illegible] रागद्वेषयोरनुबन्धनिवृत्तिरभि
निवेशस्य [illegible] नयोति क्लेशानामन्यतममेतस्मु
दाचरतोऽभिभवाद्याश्च [illegible] वियतेन तेनात्मतास
मुदाचरन्ति च वाजीकरणाम्युपयोगेनैवाभिभावकदौर्बल्येन र

वैत्रियीप्सयाचविच्छेदसमुदाचारयोः पौनः पुन्येदर्शयन्नानयोर्त्का
त्वोन्नमाह्णेद उक्तः रागेरासमुदाचारत्ताविजातीयः क्रोधोनुय
[illegible]जातीयानावच्छीरागोभिभूयतइत्याह भविष्यद्वृत्तेस्येयीमति
र्ययायोगं वेदितव्येत्याह सतीति भविष्यद्वृत्तिर्लिङ्ग[illegible]परा
मर्शिसर्वत्रापत्न चैववैराग्यपरामर्शित्रस्यविच्छिन्नत्वादेवनिउदा
हरणमाह विवयेनि [illegible]मुदाहरणम् एकउरूपानु लिङ्गानीतिनव
युक्तेक्षोन्येन्न्वाल्लिङ्गन्नः इत [illegible] माह सर्वएवेतइति
क्लेशाः [illegible] क्रियायोक्तानांत उदाहरणानामा
पद्यमाना [illegible] क्रतामत्यमानश्चोद क्लेशाते
वाणि [illegible] पियप्योक्तावस्थाभेदा
विशेषशत [illegible] नयोर्नित्यामिति स्यादेतत्र [illegible]
विद्यात्तोनभवंक्लेशाः [illegible] वेद्यानिइतो कस्मादुक्तं
[illegible]रवलुपदः क्लेविदत्ति [illegible] इत्यत्रआह सर्वएवेति

प॰ ९९ मेदाश्च भेदात्तद्विभागवर्त्तिनश्च क्रियावत् पृच्छति कस्मान्न उ
पृ॰ ७ त्तरं सर्वेषामिति न देवक [illegible] इति न्यायं कार्यसमारो
प्यन्ते योऽ [illegible] पादाश्चैता [illegible] मान्तनुष्व धाम्न योगिवा
विद्यन्ताश्चैत [illegible] पिनाशानि संग्रहः न्यनि
त्यर्थे [illegible] विशेषणं कार्यन्न इति
केऽपि [illegible] पूर्वपदार्थे [illegible] न्यवा [illegible]
वेमाने उत्तरपदार्थप्रधा [illegible] णामुपासते च्छतुर्यन्नाख्या
स्तिकार्यान्तर्यानामन्यैमानात्तन्त्राप्तये एवं द्विविधोद
वान्स्नानानि [illegible] वायसोमं पिबन्ति न्यायात्राप्यन्तो
[illegible] सोयमा [illegible] न्यधिकरणव्याति
रवि [illegible] मुच्यो परम [illegible] भत्से [illegible] एवकायवीभ
न्तायां वैयासिकीयां [illegible] इति स्याम्नादाद्य [illegible] दंम्सत्वा
मुपलि [illegible] पित्रो [illegible] रेत्तसी [illegible] शिनपीना हार र

प्र
स्वादिभावउपष्टंभकः तेन शरीरं धार्यत इति स्पंदः स्वेदः ॥
नि घतं च श्रोत्रियशरीरमप्यपवित्रयति तत्स्पर्शेन स्ना
नविधानात् ननु यदि शरीरमपवित्रमशुचि कुतस्तर्हि
कुलादिक्षालनेनैत्यत्र [illegible] धेयशौचत्वादिति स्वभावे
ना [illegible] चैरपि शरीरशौचमाधेयं सुगंधि नैव कामिनामंग
रागादिति [illegible] इत्युक्तेभ्यो हेतुभ्यो ऽशुचौ श
स्ववप [illegible] प्रातिमाह नवे [illegible] :मेदंगाद्रूपलीलाः कस्य र
[illegible] :क्रियायै [illegible] दत्तमसा हृशोनिराशांकले
[illegible] सस्य [illegible] येभ्युविरख्यातिप्रदर्शनेन
क्षणराय [illegible] :सा [illegible] लीनां पुराय प्रत्ययः ए
२७ वमर्जुनादिदुःख [illegible] िमाह तप्याः [illegible] दावयर्थप्रत्ययाव्याख्या
प.५५ ता: सर्वे या जुगुप्सिता [illegible] ना [illegible] त्यात् तप्यादुःखहानिस
गमं तप्यायत्नात्मतीतिसुगमं तपोदत्रोत्तां पंचाशिखेन

ब्रदा

प॰ सू॰ व्यक्तो चेतनं भूप आदि [illegible] चेतनं श्यामाख्यायनादिस्त

५८ सर्वो ऽ व्रतिभुद्रो [illegible] चिरस्थानान्यस्यास्ति चतुःपदा

नाद्यन्यार [illegible] दीपावादशोना [illegible] दिविषया [illegible] नंतपद [illegible]

शिवकेत्याशेत्त [illegible] स्याह मूलमस्येति सं

[illegible] पदेवोत्ति नन्वाविषेत्ति

[illegible] पूर्वपदार्थे [illegible] स्यात [illegible] मति

वोभात्ति उत्तरपदार्थप्र [illegible] वाये [illegible] कदेशा इति

अत्र पूर्वपदार्थप्रधानत्वेनावेद्या ऽ प्रसज्जघातिविधे योगस्येत

तचास्यलोपादिकारस्सात्वं उत्तरपदार्थप्रधानत्वेवाविदो

वकास्यमविदभावेनाविशिष्टोगम्येत साचलोपादिपरिपाटी

नीवत् तहीजंताहि प्रधानोपघात्तिगुणोयुक्तः तदुक्ताप्रगुणो

त्वेतानवकल्पना तस्मादिहास्यचतुःपादुपघातायतनमन्यपारि

करणाम ध्याहारो वातिविधेयस्येति अन्यपदार्थप्राधान्येन

त्वविद्यामानविद्यातुच्छिवत्तिव्यानचासौविद्याभावमात्रेणक्ले
शादिबीजं विवेकख्यातिपूर्वकनिरोधसंपन्नाधाध्यापितया
त्वप्रसंगात् तस्मात्सर्वथैवाविद्यायानक्लेशादिमूलनेन्य
तम्याह तस्या श्चेति वस्तुनोभावोवस्तुनंत्यवस्तुत्वामिति
यावत् तदन्तेतप्रसज्यप्रतीषेधोनापिविधेयैवाविद्यानाप
तदभावाविशिष्टावुद्धिपिविद्याविरुद्धविपर्ययत्तान्मावि
द्येत्युक्तं लोका [illegible] बोधि [illegible] सर्वसंबंधः लोकेचोत्त
रपदार्थप्रधानस्य [illegible] विद्या [illegible] योपमर्दकस्यं तेनादित न
[illegible] त्यानत [illegible] भावः ह
[illegible] भजते [illegible] भावः नापिमित्राभावं
३१ इत्यस्यानंतर [illegible] पत्त शतिवक्तव्यं तथा
४.५४. मगोष्पदमितितनगोष्पदी [illegible] गोयोजयति एवमित्ति म
विद्यामत्का तस्याः कार्यमास्मिन्नंरागादिवाधिरामिमा ह

प.सू. दृग्दर्शनेत्यादिसूत्रं दृग्दर्श[illegible]एते एवशक्ती तयोरात्मानौ
५९ त्मनोरात्मभावानल[illegible]मिस्मिता[illegible]ः प्रतिभावाएकात्मतेवनप
रमार्थ[illegible]धर्मिलिपाधाप्राशेता[illegible]अदर्शनयोरिति वक्तव्ये
तयोर्भिन्नाभो[illegible]सबंधं दर्शयितुं संबंधग्र
हणं सत्त्वविद्यु[illegible]न च तयोरभेद एव कस्मा
न्न भवति कृतः[illegible]धाभिन्नत्वमाह भोक्तृभोग्य
ति भोग्यशक्तिर्बुद्धिर्भोक्तृशक्तिः पुरुषः तयोरत्यन्तविभक्त
योः कुतोऽत्यन्तविभक्तत्वमित्यत आह अत्यन्तासंकीर्णयोरपि
रिणामित्वापरिणामित्वाभ्यामुक्त अन्वयं दर्शयित्वा व्यतिरेकमाह
स्वरूपेति प्रतिलंभोऽविवेकख्यातिः परस्याप्येतत्संमतमित्य
त्याह तदुक्तं पंचशिखेन बुद्धितश्चेति कारः स्वरूपसदाविद्य
द्धिः शीलविद्यादिभिरत्यन्तविद्याचैतन्यबुद्धिरविद्याभ्रान्त्या तद
सीनाजादिवात्वनहंनमाह अप्यल्पमाननावि[illegible] संवादिवाविद्याजाति
सीनाजेडःयान तत्रात्मबुद्धिरविद्यामोहः

क्षा

तः संस्कारः न मः तस्यामविद्यायां सत्यामस्तत्वादिति विवेकद्
ष्टिनिरागादीनां विनिवृत्तिरविद्यायामसत्यामस्मितारागादीनां
निदानमित्यस्मितानन्तरं रागादीन् लक्षयति सुगमं चैत
न्मित्तस्य स्मृतेरभावात्सुखाभिज्ञस्येत्युक्तं स्मर्यमाणो
सुखे रागः सुखानुस्मृतिपूर्वकः अनुभूयमानेऽसुखेना
नुस्मृतेऽपि तत्तत्साधनेऽनुस्मर्यमाणो दृश्यमाने वा
सुखानुस्मृतिपूर्व एव [illegible] मपि सुखसाधनं त
ज्जातीयस्य सुखहेतुः [illegible] इति तत्साधने स्मर्य
माणो दृश्यमाने वा कारणत्वं [illegible] पूर्व एव रागः दृश्यमानम
पि सुखसाधनं [illegible] विशिष्टा [illegible] अनुशायिपदार्थमाह
यस्ति [illegible] धातोर्[illegible] अनुशायिपदार्थमा
ह यः [illegible] इति घः एतदेव पर्यायेण वि
र्णोति मन्युरिति स्वरूपं [illegible] विशेषपदार्थं व्याचष्टे

ती

प॰ सू॰
६०

सर्वस्य प्राणिन इति इयमात्मा शी[illegible]नित्यशरीरात्मनि प्रार्थनामा न
भूवं भूयासं जीव्यास[illegible] भावः[illegible] [illegible]मरणधर्मकस्यानन्
भूतं[illegible] [illegible]धर्मी[illegible] [illegible]वत्याशीरभिनिवेशोमर
णाभयं प्रसंगतो[illegible] [illegible]तरांनास्तिकं नि[illegible]करोति
एवमेवा चेति [illegible] [illegible]स्याम्रियमाणत्वात्पूर्वजन्मा
नुभवः प्रतीयते [illegible] [illegible]भिः स्ववेदीभिर्देहेन्द्रियबुद्धिवे
दनाभिरभिसंबंधो जन्मेति तेर्यानुभवः प्राप्तिः साप्रतीयतेकप्य
मितत्राह सचायमभिनिवेशः [illegible]त्वाद्वेवात्यन्तोश
त्वमाह क्लेशइति अयमपि हि कर्मादिवाजंतून्न किंप्राणि
दुःखाकरोतीति क्लेशः वक्तुमपकांतं परिसमापयति स्वरसवा
हीति स्वभावेन वासनारूपेण वहनशीलोनिरुत्तरागंतुकः
हन्तमपि[illegible]मात्रस्य दुःखबहुलस्यानिकृष्टतमे चेतत्प्रत्यस्या
नागंतुक[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]पलानमानामे : पन्यादिनंजर

नमन्यसम्भाविनोऽसंपादितो मरणात्रासः ऽछेदह ह्यात्मकः ए

वीनानुभूतमरणाडुःखमनुभावयति अयमभिनिवेशः जातमाव

वहिबालकोमारकावस्थादर्शनाद्वेपमानः कंपादिविशेषाद्दनुमि

तमरणाप्रत्यायन्तिः ततोविभेद्धउपलभ्यतेदुःखहेतोश्चभयंहृदं

तथ्यास्मिन्जन्मन्यनेनमरणमनुभूतं अनुमितंश्रुतंवाप्रागेवा

स्य दुःखं प्रत्युत्तुववावगम्यते तत्तस्मात्स्यतत्प्यात्मतत्त्वस्यभयंनिःपरि

शीलते नचैयसंस्मृतिर्यानुभ संस्कारोऽनुभवंविना नचा

स्मिन्जन्मन्यनुभवः यमाभिनिवेश परिशिष्यतेइति तथापि

दं प्रत्यापदमाकात्र अयमपिहिव प्यापदेसानियाहृह्योवाकश्च

वैद्यान्तिनव्या द मिति अत्यन्तमूढेश्रम

अवि कोपः वानुप्रक्र

दतमथ वासनाक्तुपरावः तानत्पूर्वापरस्यांत्तः कोटिः

प्रख्यस्यपूर्वकोटिः सता रुवद्धत्वस्येसैवतानश्रुतानुमानाता

भ्यांयेनसत्वप्योत्ताभासोयंमरणात्रासहतेरा चविदुषोरूढः प्रासिद्धः

प. सू० नन्वविद्योद्भवन्त्वस्मितादयः क्रमविद्य[illegible]त्वं भवन्ति निर्वीजयोन्मूलितत्वा

६१ त्तथानुन्मूलनेकाया[illegible] भावः [illegible] प्रशायवान्त्येछाति कस्मादि

ति [illegible] संस्माने [illegible] पायादाशीनाः [illegible] वेद्यान पितुष्कत्वान्नुमितावि

वेक इति भावः नेदं [illegible] तेषां च हेयानां प्रसुप्तत

नु विच्छिन्नोदारत्वं [illegible] श्रुत्वा कस्मात्पुनः पंचमी क्ले

शावस्थादग्धबीजभा[illegible]वसत्त्वकारणकार्ये नेत्यत

आह नेत्ते क्लेशाः यावत्किल पुरुषप्रयत्नगोचरस्तदुपदिश्यते तेन

तत्सूक्ष्मावस्था हानं प्रयत्नगोचराः किन्तु प्रतिप्रसवेन प्रसंख्य कार्यः

चित्तस्यास्मितालक्षणकारणाभावापत्त्या हानं भवतीति व्याख्या

स्यते इति सुगमं आद्यक्रियायोगतनूकृतानां क्लेशानां किं वि

षयानुरूपप्रयत्नाच्छानामित्यत आह स्थितानां च बीजभा

वोपगतानामिति [illegible]वन्ध्य[illegible]वाच्छिन्नानां सूत्रं पठति ध्यानः

ध्यानहेयास्तद्वृत्तय इति क्रियायोगतनूकृतानामपि हि

सर्वहेतुभावेनैकाधिनः स्थितात्मश्रवणाउच्छेत्तुमिति स्थूलउ
नाः उरुप्रयत्नास्य प्रसंख्यानगोचरस्याबाधिमाह यावदि
ति स्वीकृता इति विरलीति दग्धेति अत्रैव दृष्टान्तमाह य
थावत्त्राणमिति ...तिसिंतमलालनादिनोपायेनहासंसं
योगादिनावास्थूलं ...दृष्टान्तदार्ष्टान्तिकयोः सा
... प्रयत्नसाध्यत्वाच्च ...दसंभवात् स्वप्रति
... नचैप्रसंख्यानमन्तरेणानुमता प्रतिपक्षउच्छेदहेतुर्या सा
ना... समाधिनिबन्धकस्यात्मप्रसंख्यानमि
त्यस... पदमाकान्ति अथयम पिहितान् जात्यायुर्भोगाहेतवः
... क्लेशाः वक्तुमुपक्रान्तयानयाविद्यादयस्तेक
र्माविद्या... वासनातूपेराव...राम्हलः कर्माशयशुन्यादि
क्लेशाम्हलं यस्योत्पादकास्तैः स्वदुःखप्रत्ययोक्तः एतदुक्तंभव
ति अथ्मलः कर्माशयो जात्यायुर्भोगहेतुरिति अविद्यास्योपि
विद्या

प॰सू॰ नेद्धृतयो ऽत्रः क्लेशा इति व्याचक्षे[illegible] क्लेशैरेतैन्यत्वेन्याशयः
६२ कर्मणामाशयो [illegible] काम्यकर्मप्रवृत्तौ स्वर्गा
दि[illegible]संमान[illegible]व्यापहारादावधर्मः मोह
देष इतिभावः नैव [illegible] स्याधर्मस्य नतत्वस्या
त्तिवाधितोदा [illegible] स्यजनकावमानजनितः
कौवतः [illegible] निर्ष [illegible] येनकुरायनीतिरिद्धलोक
बन्धमिरे[illegible] संवंधोऽकर्मधर्मस्तक्रोधजोब्रह्मवधादिजन्मा
श्रासन्न एव मूतानन नस्य द्वैविध्यमाह सद्दृष्टजन्मीति दृष्ट
जन्मवेदनीयमाह तीव्रसंवेगेति यथासंख्यं दृष्टांतमाह
यथ्यानंदीश्वरेति मत्वनारकाणामिति येन कर्माशयेन कुं
भीपाकादयो नरकभेदाः प्राप्यन्ते न तत्कारिणो नारकास्तेषांना
त्तिदृष्टजन्मवेदनीयः कर्माशयो न हि मनुष्यशरीरेणातत्प
रिणामभेदनैवासना सद्दृष्ट्वविमार्सरसहस्त्रादीनि [illegible]

वेदनासंभवन्तीति शेषं सुगमं स्यादेतत् अविद्यामूलत्वेकर्माशय
विशेषोत्पादे सत्यविनाशात् नानाकर्माशयान्तरं वेवीत् प्राक्त
नकर्माशयानामनादिभवपरंपरासंचितानामसंख्यानामनिय
ताविपाककालानां भोगेनह्लेत्न्मशक्यत्वात् अशक्यो छेदः संसा
रः स्यादित्यत आह सतीति एतदुक्तं भवति सुखदुःखफलो
कौवाः [illegible] ग्रस्यैतत् नान्तरीयकत्वयाजन्मायुर्भोगापि प्रस
[illegible]यामिसे [illegible]मेवं योऽनेकर्म [illegible] मार्गवर्तिनी तदा
अवतनय स्तुव्यत्तिः वेन[illegible] एव [illegible] नास्य वैविध्यमाह [illegible] स्य सुखदुःखं वे
ति मवेदनीयमाह तीव्रसंवेगेति वासिन्ना कर्मफलप्रस्य
तैर्भोगं दीर्घयेति अत्र नारकाणां क्लेशकर्माशयसहकारि
णोनिह्न[illegible] नरकभेदाः प्राप्यन्ते [illegible] अत आह न
प्रसंख्यानदग्धक्लेशकर्माशयो [illegible] विपाकस्यत्रैविध्य
माह सचेति विपच्यते साध्यनेकत्वगोचरा नदेवं सत्क

प. स्र. ६३ रो विकल्पाः तत्र प्रथमं विकल्पमेकं करोति तत्रावदेवं कर्मै
कस्य कारणं ... अनादिकालजनाप्रसं
चित... समाने ... कजन्मतद्यपिताद्वैकैक
स्य इतिभावः नैव ... तांधान्नैकस्य च फल ...
मावधिच्छिन्नोदा ... प्रसंगः सचानिष्ट इति ए
तौवरः ... निर्वा ... वत् ... वा कुत्याद
... तिरन्तरान्यत्तमानिक ...
विपाक ... फलक्रमः शको विचारयितुं ...
नाश्वासः प्रायासस्थानः प्रतिप्रसंगक इति द्वितीयं विकल्पं नि
राकरोति नचैकैककर्म नैकस्य जन्मनः कारणं दृष्टमिति क
स्मादिति उत्तरं अनेकस्मिन् जन्मन्यार्जितमेकैकमेककर्मा
नेकस्य जन्मलक्षणस्य विपाकस्य निमित्तमप्यवशिष्ट।
स्य विपाककालाभावः प्रसक्तः सचाप्यनिष्ट इति कर्मवैफल्ये

नैतदनुष्ठानप्रसंगात् यदेकजन्मसमुच्छेदेकर्मणयेकास्मिन्
तत्र ह्यवसराभावात्तत्रविपाककालाभाव एवसांप्रतिकस्ये
भावः स्तृतीयो विकल्पं निराकरोति नचामेवंकंर्मनिक
स्यजन्मनःकारणंतत्रहेतुमाह नचानेकंजन्मयुगपन्नसंभ
वत्यथोऽमिन्नीतिकमेणवाच्यं यदिहिकर्मसहस्रंतत्रवीत
भावः ... ... तस्यप्रलयादप्रशिष्टस्यविपाककालःफ
लैत्रापमिति ... वंचाऽजनंय धमति ... योगापद्येः एवमेवप्रप
...सद्रएव ... तीभान नस्यद्वैविध्यमाह द्वेपस्याश्रयेणेतराक
ति भवेदनीयमाह तीव्रसंवेगेति ...ःकारणामितिपद
...वैराग्वदोषेरीति मन्त्रनारकाणामिति जन्मचप्रापरांचमपो
रंतरमःप्रादयो नरक भेदाःप्राप्यंतेमन्तव फलोपसंहारेणावि
चित्रःपद्यतंतमङ्गतमसं...र्पाप्याणेनलक्षणस्यति नतत्रधातं
यतात्किंचिद्विलवनंतदुपसर्जति प्रायरणंमरणांतेनाभिव्य

पा.सू.
६८

नः स्वकार्यारंभणाभिमुख [illegible] नीतः एकप्रघट्टकेन
युगपन्मरणं छि [illegible] कार्यकर्तृत्वे एकालो
ली [illegible] समाना [illegible] नानेकं जन्मान्तरमन्
स्मिं इतिभावः ने [illegible] कं कालमेतदानीयन्तजी
वावच्छिन्नोदा [illegible] स्यजन्मस्मरणाभोगः स्वस्वडुः
स्वभावः [illegible] नस्मादसौ कर्माश
[illegible] प्रमिरा [illegible] चीयते औत्सर्गिकम्
पसंहरति अत एवैकभविककर्माशय इति एकोभवः एकमेभ
वः एकभवः सर्वकाले सर्वकाले केन्यादिनासमासः एकभवो
स्यास्तीति मत्वर्थीय ष्ठन् क्वाचित्काव एकभाविक इति नेत्र
भवशब्दाद्भवाद्ये ठञ्प्रत्ययः एकजन्मावच्छिन्नभवस्यभव
नमित्यर्थः नैरदेवमात्मामिकैकभविकस्य विपाकमुक्त
दृष्टजन्मवेदनीयस्यैहिकस्य कर्मणः प्रविपाकत्वव्यवच्छि

नानि यद्येति नंदीश्वरस्य परस्वर्णावद्धिन्नापुष्योमनुष्यस्य ज
न्मनस्तीव्रसंवेगाधिमात्रोपायजन्मापुराप्यनेदेहाव्यापुर्भोगहेतु
त्वात् द्विविपाकोनहुषस्य तपासि प्रहारविघ्नेनोगस्य
[illegible]
[illegible]
[illegible] तस्मादस्य कर्म
[illegible] चीयन्ते [illegible]
[illegible] एकोभवः एक
धर्मएकभवः पूर्वकालेऽपर्वकाले केन्याादिनासमाप्तः [illegible]
[illegible] कश्चित्पापएकभविक [illegible]
ति यस्त्वसाविति नुरादेत्तवास्नाना [illegible] वाधनत्ति [illegible]
जन्मवेदनीयस्य जन्मविपाकस्यचैकभाविकत्वनियमः व
[illegible] जन्मवेदनीयस्य किंभूतस्यानियतविपाकस्येवोमि

निबन्न

पा॰ सू॰ हेतुरछत्ति कस्मादिति हेतुमाह्योर्हीति एकानां बहूनि
६५ माह हन्तस्येति द्वितीयमाह प्रधानस्येति तृतीयामाह
नियमेति तत्रप्रयत्नांविभजते [illegible] सत्यासिके
मनि [illegible] सकलकालमिदानीयत्कस्म
मूलं [illegible] परमाणगः सरवः श
प [illegible] निर्म [illegible] तस्मादसौ कर्मानेव
[illegible] यीयते औत्सर्गिका
पसहरात [illegible] भविककर्माशय [illegible] कोटयः दुरीय
[illegible] एकभवः पूर्वकृत [illegible] दुःखे [illegible]
दुःखसम [illegible] तद् नेकभविककर्माशयो यदे
कोऽपसम [illegible] विरोधिनः कर्माशयात्
भूयसो [illegible] तस्मादिस्वेति [illegible] त्वादात्मनेपदं शोभं
सगमं [illegible] कर्मोदये [illegible] मायन्तरे
बाम भावो [illegible] जन्मनो दुःखात् बहिदुःखमा

त्वविरोध्यधर्मोऽपि तु स्वकार्यं दुःखविरोधी न च स्वाध्याया
दिजन्यं दुःखं तस्य कार्यं तत्कार्यत्वे स्वाध्यायादिविधाना
नर्थक्यात्तत्फलादेव तदुत्पत्तेः अनुत्पत्तौ कुंभीपाकादि
ष्विति क्रीयेत अविधानेत दुत्पत्तेरिति सर्वं चतुरस्रं चित्ती
बाधिच्चोदा [illegible] सिद्ध्यति शम्यादकेतद्दु
रकावः [illegible] निर्ध [illegible] तस्मादल्पकानांबहूनां
प्रधानमिरोपं वंचलत्वाद्व [illegible] पाभिचीयते स्रोत्सर्गिक [illegible] भू =
धा [illegible] अतएव भविकाकर्माशय इति एकोभवः एकं स्य धाना
त्ते एकोभवः सर्वकाले एककाले केन्त्यादिना समासः एतेनव्यं
प्रसीदमर्हन्ति किंचीरवावि [illegible] चितपावएकभाविकस्य [illegible] वरंत्वी
ष्यवतिष्ठते प्रधानस्याहायकं मांचरंतैष्वैवकीर्यवीत्कर्मा
त्ततथ्याऽवस्थानप्रधानेन कर्मणायावावगमनं यत्रेदमुक्तं
पंचशिखेन स्वल्पःश्चवपो हि क्रियता प्रायश्चित्ते परिहर्तुं

पा॰सू॰ अथ च प्रसादतः प्राप्य स्वर्ग नम्य पिवा चरितं प्रधानकर्मविपा
६६ कसमयेव पच्यते तत्र प्राप्रियावेत्र मसावत्वर्थं प्रस्तुत्तेना वा
त्माप्रत्ययवमर्शः प्रपंतोहि प्राप्तसंप [illegible] नातेचेति सत्यध्याम
[illegible] इत्तिभावः [illegible] सकं कालभेदानियत्तणा
के [illegible] चित्तोदा [illegible] पजन्मरागयोगः स्वरवाप
प [illegible] वकः [illegible] निर्व [illegible] तस्मादसौ कर्माः
[illegible] अभिरामं [illegible] भिचीयते [illegible] त्सर्गिको
पसंहरान [illegible] विभवविकाककर्माशयस्ति एवोपसाध्यलब
[illegible] केभवः [illegible] दुःखैर्ध्यापराध्यसदपकर्षमेत
दुःखसम्भेदात्कारिष्यतीति तत्तीयांगतिं विभजते नियते
ति वलीयस्त्वेने हप्रा धान्यमाभिमतं तेनत्वांगीत्त यावलीयस्त्वे
चानियतविपाकत्वेनानात्पदा ऽ तवकाशत्वेनानियतः १
रिपाकस्यात्र दुर्बलत्वमन्यदासाववकाशत्वाच्चिरसमवस्थानात्

बीजभावमात्रेणगतपुनः प्रधानोपकारित्वयानस्यस्वतंत्र
त्वात् मुनक्षायरणेनैकदेशकर्माशयोव्याउत्पन्न स्त्युकामि
दानींचाचिरावस्थानमुच्यतेनतत्काप्यंपरंपूर्वेरागानाविरुध्य
[illegible]व्याशयवाद[illegible]ति कथमिति उत्तरं [illegible]हदयेति
[illegible]धित्रोदा[illegible]रस्यगतिरिष्ट[illegible]सान्नय
[illegible]वः [illegible] निष[illegible] पनः तस्मादसिकिमा
[illegible]रामिरा[illegible]वंघ[illegible]णामि चीयते [illegible]
[illegible] एवंभविककर्माशयइति एवोपरणाभुष्यल
[illegible]कभवः [illegible]दुःखवैभागपराप्रस्पदपकेमेल
[illegible]ष्यतीति तत्रीयांगतिंविभजते नियु
भवान्मनस्तत्यापचुभावी[illegible]यातो[illegible]भोगकर्मतामा
त्रेण भोगफलत्वमितिमंतव्यं नत्वपरायहेतुकाजात्याय्
र्भोगाः परितापफलाभवंत हेयाः प्रतिकूलवेदनीयत्वात् क

पा॰सू॰ स्मात्मनः प्रत्ययहेतवस्त्यज्यंते सुखफला अनुकूलवेदनीयत्वात्

६७ नचैषां प्रत्यात्मवेदनीयाऽनुकूलताऽपलपितुं शक्या सहस्रेणापि प्रमातृ

मानागमैरपाकर्तुं नचद्व [illegible] सन्त्येव

लो [illegible] [illegible] सकालभेदानियम

व [illegible] [illegible] रागभोगः सुखा

नुभवः [illegible] निर्व [illegible] तस्मात् सोकर्मा

[illegible] चीयन्ते औत्सर्गिका

दुःसहत्वात् [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] संस्कारश्च एतं एवं दुःखा

नितोरिति परि [illegible] दुःखत्वादविषयसुखस्य दुःखतामा

सर्वस्यायामिति न खलु सुखं रागानुवंच मंतरेण संभव

ति न चापत्तिसंभवः नतन्न नश्यति न च भूतस्य सुखमिति रा

गस्य च प्रवृत्तिहेतुत्वात् प्रवृत्तेश्च परस्य प्रपंचयकारि

नात्तन्त्राभिस्तिरागजः कर्माशयस्यसन्तोपजननात् तदाक्तस्व
भेज्ञानवत्तन्त्र शक्तोपिविधिन्त्रावश्येनद्वेषेणाद्वेषिद्वःस्वंदुःख
साधनमतिमानिपरिहर्तुमसमर्थोऽहानिचोत्रीष्विषयोत्तरोक्तः
नोपपारितकर्मणाद् [illegible] स्वबन्धो हस्यापिविपर्ययापरतामः
कोण घाधिन्त्रोदा [illegible] रक्तोद्वेषिद्धहानिराग
दित्य [illegible] वकः प्र [illegible] कार्याहि [illegible] यपनः तस्मादसिकिमात
[illegible] ग्रामिरा [illegible] चपव [illegible] भिचीस्तते [illegible] त्सर्गिवा
उपसहरात [illegible] विवेकाकर्माशा [illegible] स्वारणाश्यल
वस्यके भवः [illegible] द्वेषाद्दुःखवैभापरोपस्यदपकर्ममल
ष्वाकुः सौमलघि स्यानीति तत्रीयांगतिंविभजते नि
शरीरमपिकर्माशयंदर्शयाति तचांगुपंहस्ताम [illegible]
९८ धर्मशास्त्रकाराः पंचस्तनागहस्थस्येत्याहुः स्यादेतत्
१.५५ नष्टान्यान्वेदन्ती यस्यविषयउरवस्य प्रत्याख्यानमाचित्तं

प. स्त्र. योगितान्कुभवविरोधादित्यत आह विषयसुखं चावि
६८ चेत्युक्तं वक्रविपर्यासलक्षणां अविद्यां दर्शयद्भिरिति ना
यात्मनो द्वियंत इति व्यक्ताः [illegible] सन्यव. प्र
संन्न इति भावः नन्द [illegible] तत्कालभेदानियत कि
[illegible] बाधित्वोदा [illegible] दर्पजन्यरागाभोगः सुख [illegible]
[illegible] भावः प्र [illegible] कार्यात् [illegible] तस्मादसौ कमनी
[illegible] ग्राममिरा [illegible] त्वं [illegible] चीयते योतर्गतो
रम्यत्वात [illegible] आवकाकर्मा [illegible] नैव. स्यात् प्रधूमिरा
[illegible] एकभावः [illegible] इति भावः सृष्टेः न
स्यात् [illegible] रागानुपरंपरा त्रिर प्रवर्तनं विषये [illegible]
र्यैः एत [illegible] सुखं तस्य [illegible] यालौल्यादिति परिह
रति चेंद्रियाणामिति हेत्वावालौ [illegible] योगः सृत्यंत [illegible]
त्यः सुखमनवद्यं तस्य [illegible] से [illegible] रोपित्व सौख्यमेवन

द्विरोधित्वात् यथाहुः नजातु कामः कामानामुपभोगेन शा
म्यति हविषा कृष्णवर्त्मेव भूय एवाभिवर्धत इति शेषम
भिरोहितं तापदुःखतां पश्यति चाप्यकोति उत्तरं सर्वस्येति
सर्वज्ञानप्राप्तिहेतौ ते तत्तत्स्वरूपप्रपंचमहत्त्वात् तापदुःखतायाः
परि [illegible]विषयित्वोदा[illegible]थाथपंचितोस्ति संस्कारदुः
खं [illegible] वक्ष प्र [illegible] पश्चैव च सत्त्वसंस्का
रागामिरा[illegible]भिवं धत्ते निबीजं पंचावि[illegible]तानाभ्यां कर्माणि कर्म
भ्यः संस्काराः [illegible] इत्येवं भवविकाकर्मो [illegible] तापाद्यनुभवं तदु
त्रिसंबधः [illegible] पयोर्वा घन्ये नैकत्वं
विवादितं चित्तवृत्ति[illegible]रं भावात्त
व्या एवम् इंद्रियशरीरादे[illegible]दान्याः [illegible] संबोधिकारम् भेकारा
नुपातिन शक्तिनदं तं सम्यग्दर्शिता दन्यत्रपरिणामसत्त्वात्
ह नदेवामिति तदेवमोपाधिकं विषयसुखस्य परिणामतः

प. सू. संस्कारस्तैः तापसंयोगाद्दुःखत्वमभिधाय स्वाभावि
६८ कमादर्शयति गुणवृत्तिविरोधाच्चेति व्याचष्टे प्रख्याप्र
वृत्तिस्थितिरूपा बुद्धिरूपेण [illegible] । धानगुणवाने [illegible]
प्रां सि परस्पर [illegible] एकं घोरं दुःखात्मकं
सूक्ष्मं [illegible] रूपमपि त्रिगुणाम्बार
[illegible] णामः स्थिरत्वमाह
[illegible] नत्वेकप्रत्यय
[illegible] एवं भविकाक [illegible] वृत्तीमिति
[illegible] घटत नेनैह [illegible] घोरमूढत्वान्यकपरा
[illegible] यपरस्परविरुद्धस्वांनां
त्या. प्रतिपद्यन्त इत्याह [illegible] रूपातिशया वृत्त्यतिशयाश्च परस्परे
ण विरुध्यन्ते रूपातिशयाः धर्मादयोऽष्टौ [illegible] वृत्त्यतिशयाः सुखाद्याः न
[illegible] धर्मैरनावि [illegible] मानेनाधर्मस्ताद्दशो विरुध्यन्ते एवं ता
[illegible] वैराग्यैश्वर्यैः सुखादिभिः [illegible] द्विपरीतानि

विरुध्यंते सामान्यानित्यसमुदाचरद्रूपाणीत्याति शयैः

समुदाचरद्भिः सदा विरोधाद्वर्त्तन्त इति नैवं गृहीमत्वेत्तथा

पि विषयसुखस्य कुतः भाविकी दुःखतेत्यत आह एवमेतदिति

उपादानभेदानात्मकत्वाच्चोपादेयस्या प्यभेद इत्यर्थः न

[illegible] नन्वाचबुद्धिव्यपदेशा

[illegible] त्मना

[illegible] चौ [illegible] समादुपाधितः स

[illegible] एवं भविकाका [illegible] हेय भेदावत्ता न

वानुपादान [illegible] दुःख [illegible] हर्षीति न चापरि

त्यागविदानं शक्यं [illegible] नमस्य दर्शयति

नदस्येति दुःखसमुदायस्य [illegible] बीजमित्य

र्थः नं इ छेद येनैव शास्त्रेणासाह शंदर्शयति यथेति

चत्वारो व्यूहाः संक्षिप्तावयवरच मा यस्य तन्त्रत्योक्तं ननु हेयं

हि

१.सू. दुःखमुत्कासंसारं हेयमभिदधतः कुतोन विरोध इत्यत आ
७० ह तत्रदुःखबहुलमिति यत्तावाश्राविद्यासंसारं करोति तद
स्यांश्लवोत्तरव्यापारं संसार हे [illegible] धानप्ररूपयति योग
तत्स्वरूपमाह संयोगस [illegible] माह हानोपायमिति
[illegible] वेकख्यातिरिति [illegible] तः यथ्याङ्कुः प्रदीप
[illegible] शकाता [illegible] वासनक्लेशास्थि
[illegible] धर्ममिरा [illegible] बिंधन [illegible] धन्तानुध्येत्याह तत्रेति
[illegible] चेतोऽवभविकाकर्मो [illegible] सावानकाश्चि
[illegible] के भवः [illegible]
[illegible] घटते तत्तदृश्यन्ते नीव्रगदोन्मूलितसकलस
स्वाद्दुःखमयीमिवस्मृतिम् दधतः खो छेदाय यतमानाः स
न्त्यके चिदेवत तथैवसंसारिणो विविधविचित्रदेवाद्यानंद
भोगभाजः तेपिवमोक्षामारणो दृश्यन्ते तस्मात् दुरूपार्थ
मस्तकेन्नहानकुच्छेदस्मोद्वोम्युपपयः म्वास्तितर्हि दातुःस्वरूपम्

पादेयमित्यत्राह उपादानेत्येकवादः उपादानेकार्यत्वेना

नित्यत्वेसतिमोक्षत्वादेकव्यवत्ते [illegible]स्तत्येहिमोक्षोत्रापि

शुद्धोविज्ञानसंतानोभवत्यस्यतंत्रः संतानिव्यतिरिक्तस्यसं

[illegible]स्यापवर्ग[illegible]तोऽभावात् संतानिनांचानित्यत्वात्तत्प्रा

[illegible] तत्त्वापरुषापर्यन्ता

[illegible] तस्मात्स्वरूपाव

[illegible] दर्शनंचतत्त्वाह

[illegible] वर्त्तमानेव्यवाच्छिन्ने

[illegible] ननुदृश्यंतेनावगत [illegible] नानुवर्त्तमानमुपमाने भुज्य

नभोगेनात्रिवाहितो [illegible] व

तीमातंचेति हेयमुक्तंतस्यनिदानमुच्यते द्रष्टृदृश्ययोः

संयोगोहेयहेतुः द्रष्टुःस्वरूपमाह द्रष्टेति चितिछायाप

न्निरवद्यप्रतिसंवेदित्वमुदासीनस्यापिपुंसः ननुचैतावतात्रुद्धि

प॰ सू॰ रेवानेन दृश्येतन्न दृश्येरन् शब्दादयो ऽन्यं नव्यवहिताइत्य
७१ न्याह दृश्यावुद्धिसत्वोमि इंद्रियप्रणालिकयाबुद्धेः श
ब्दाद्याकारेण परिणत्वाद [illegible] भवन्ति । धानउसो [illegible] त्वाद्धि [illegible] पा
इत्यर्थः नन्वदृत्तः [illegible] शब्दाद्याकाराभवन्तु
सत्त्वबुद्धिसंवृ [illegible] यज [illegible] नामित्यमसंबंधेवा
दृ [illegible] वक प्र [illegible] कार्या [illegible] पनः सदीनांदृश्यत्वं नहि
दृ [illegible] मिर [illegible] वं चलि [illegible] चो [illegible] देवदृश्यमिति प्र
द [illegible] रात अत एव भविकाक मौ [illegible] कांसं [illegible] कामं
उ [illegible] ध्यान्चोन्नाविवौ बुद्धिरित्यपासमापन्नं चैतन्य
मिवशब्दाद्यनुभवतीति अत एव शब्दाद्याकारपरिणत बु
द्धिसत्वोपतीनान् सुखादीनं ज्ञानः स्वामीभवति दृश्यतादृ
शं चास्य बुद्धिसत्वं संभवति तत्तो बुद्धिसत्वं शब्दाद्याकारं दृश्य
मेवस्कांतमणिकल्पं पुरुषस्य संभवति कस्मादनुभवकर्मवि

यथनामापन्नं यतः अनुभवो विषयस्त्वन्यत आह अन्यरूपेणे

ति यदि चैतन्यरूपं चकात्तो बुद्धितत्त्वं स्यात् तर्हि भवत्स्व

यंप्रकाशं किंतु चैतन्यादन्यज्जडरूपं तेन ग्राहितवात्मकं

तस्मात्तदनुभवविषयाः ननु यस्याहि यत्र किंचिदायत्तत्ते

[illegible] किंचिदायत्तत्ति

[illegible] त्वनेत्रमापेपरा

[illegible] चो [illegible] वास्यान्त्रेमि संबंधः

[illegible] पत्यादशान्त्वेभेदः

भेदः संबंधः तथा ननु दृश्यं तेन जीवगणो मिमितिकत्वेन शाक

मैत्रवासनानामंतःकरणेन [illegible] भावात्

अंतःकरणस्य तन्निमित्तकत्वे परस्पराश्रये प्रसंगात् अना

दित्वस्य च सर्गादावसंतवात् अनुत्पाद एव संसारस्यस्या

त् यथोक्तं प्रमानकर्तापि येषां तत्तेषामपि गुरोः क्रिया क

७६
३.४४

प॰ सू॰ यस्मादेव भवेन्नित्यं कर्मनावन्न वियत्ते मिथ्याज्ञानं ततश्चार
७२ त्तिरागद्वेषादयोपि च मनोवृत्तिर्हि सर्वेषां नचोत्पन्नं मत
त्सदेति शंकामपनयति [illegible] धानप्रसंधान मा
नः संयोगो हेयहेतुः [illegible] संबंधो नैमित्तिक
स्तत्वेवमस्य [illegible] भवतयातस्यातस्य
[illegible] कार्या [illegible] यन्न [illegible] यमनादि
प्रति [illegible] चैतन्य [illegible] पारात्रोपि
[illegible] मेवं भविकाक [illegible] वर्वापि [illegible] भेदो
[illegible] भूतः प्र [illegible]
[illegible] पि त्वम [illegible] स्वरूपरत्य सकदा वेदितं प्राग्भा
वितयासंयोगस्याविद्याकारणास्थिति हेनत याजरूपापर्यः
कारणांतत्वशेन तस्य स्थितेः तदिदमुक्तमापवर्यकृत शनि
प्याचोक्तं ततसंयोगो बुद्धिसंयोगः स एव हेतु दुःखस्यतत्व
विसर्जतात्तस्यादयमात्यंतिको दुःखप्रतीकारः त्रयर्यत

दपिवर्त्तते दुःखमित्युक्तं भवति तत्रैवान्यं तत्प्रसिद्धं निदर्शन
माह यथेति पादत्राणाभ्युपानत्र स्याद्देतत् गुणानां संयोगस्ता
पहेतुरित्युच्यते गुणानां तत्पकं नामधेयं तन्नवनापि क्रियाया
यास्त्र त्यादेरिव गर्भस्थोऽभावो येन तत्पमत्यवत्रापेतते तत्रा
तु नचवगोदी [illegible] परिणाममित्ययाक्रियाफलं
यों वक प्र [illegible] कार्यां [illegible] येनु [illegible] प्यस्य तत्रिहन्नो
[illegible] गामिरा [illegible] विंचलिन्नीत्रि [illegible] भि [illegible] भावमित्यत आह
[illegible] त एवं भविकाकमा [illegible] वयो [illegible] प्यता [illegible] भावः त
[illegible] त्वात्पाद नलि [illegible] सह्व वरूपस्य [illegible] तीव्र नयानाय [illegible]
किंनाछिन्नामित्यत [illegible] स्थितमित्याह [illegible]
मानेन तदाकारानुवोधी [illegible] प्यनु [illegible] इति दर्शनवि
षयत्वमनुत्तापहेतुः तत्र प्रागवतारव्याख्यातं प्रकाशेत्यादि सू
त्रं व्याचष्टे प्रकाशेति सत्वस्य हि भागः प्रकाशः तामसेन भोगे

प॰ सू॰ नेदेत्येतद्राजसे तद्दुःखेनानुरज्यते एवं राजसादिष्वपि द्रष्टव्यं
७२ तदिदमुक्तं परस्परोपरक्तप्रविभागा इति उरूषेण सह सं
योगावियोगधर्माणः कर्थ [illegible] धिगुणं कालो हिति
भूतात्मा स्पांवक्ती: [illegible] णाः अतो हि वोऽप्य
मानयोऽत्यन्तभेदो [illegible] यज्ञैत्यः इतरेतरसम्प्लव
रांशिवरूप [illegible] काता [illegible] वक्तेनान्योन्याश्रयाः स्यादे
पामिराः [illegible] धर्मिणो [illegible] तमसोऽपि संविन्नत त्वांग
[illegible] तत एवं भवि [illegible] ददीघिरजस्तमसो रागि
[illegible] पिशङ्गैरेव प्रत्ययडदीये ततघोरो मूढो वा सत्त्वप्रोध्या
[illegible] इवेत्यत आह परस्परागांगित्विपि [illegible] संभिन्नशक्तिप्रवि
भागाः [illegible] भवन्त्यंशाते प्रविभागाः भवन्त्यंशा नेपन्त्यपेजनावि
तव्येरजस्तमस [illegible] णाभावः तन्वापि नैवांशशक्तयः संकीर्यन्त
इति कार्यसंकरोऽन्न [illegible] ह्रोहि शक्तिनाम संकरः अस्संकीर्ण

वरता

समुदायेन शांतो घोरस्वरूपा णिहश्चयेते इति सिद्धः शक्तीना

ममसंभेद इति स्यादेतत्र असंभेदश्चेच्छक्तीनां न संभूयका

रित्वं गुरुमानानां नजातु भिन्नशक्तीनां संभूयकारित्वं दृष्टं नहि

... वीररसादि घटादीनां संभूयकर्तृत्व इति ...

... भेदानुपाति ...

... तत्तुल्यमेति

...

नै ...

येषु ...

नवेलायामिति दिव्यशरीरे ...

रजस्तमसी मनुष्यशरीरे रजः प्रधानमंगे सत्वतमसी एवंति

र्यक्शरीरे तमः प्रधानमंगे सत्वरज सी तेनैते गुणाः प्रधान

नैवेलायामुपदर्शितसंधानाः कार्योपजननं प्रत्युक्तरहस्य

नि

प.सू. र्थः प्रधानशब्दश्चाभावप्रधानः यथा ह्येकयोर्द्विवचनैक
७४ वचनेऽन्यत्र द्वित्वैकत्वयोरिति अन्यथा ह्येकेष्विति स्यात्

ननु तदाप्रधानमङ्गत्वं यात्... [illegible] धिनिपूर्वकालो हन्त

नन्तदङ्गानां सद्भावेवि: [illegible] पाः अङ्गो ह्येवोक्त मते

प्रयोपिनोह [illegible] त्यः इतरेतरसम्बन्धो

...वरप्र [illegible] कार्या [illegible] पनु [illegible] नात्र श्यावस्तदनुमित

...मिति [illegible] एवं [illegible] चो [illegible] पारम्पर्यकारिताः

...त्वात् अनेनैवं भविकाका... [illegible] ...मिति यथैवं ...

...मेयोन [illegible] दस्यकार्योपजननं प्रत्याविरामइत्यत आह

गुरुत्वार्थकर्तव्यतयेति अत्रोनिर्वर्त्तिनि सकलपुरुषार्थानां

गुणानां ताम्रुपरमः कार्याणां नारम्भणमित्युक्तं भवति ननु पुरुष

स्यानुपकारकत्वात् कथं पुरुषार्थं प्रयुक्ते इत्यत आह सत्त्वेऽपि

त्वेति ननु धर्माधर्मलक्षणमेव निमित्तं प्रयोजकं गुणानां

दृग्जानाति वेदनास्य स्पर्शनेन्द्रियजं ज्ञानं विषयत्वेन
यन्निहित्वानां क्रियासंहारपाव्यवह्रियते तस्मा
द्विष्यं स्पर्शविषयं ज्ञानमनुमीयते [illegible] विजु
रिन्द्रियजं ज्ञानं श्रोसमन्तात् [illegible] श्रोत्रोऽपि रूप
मानेति निहित्वानस्य प्रकाशयतेऽन्यः इत्ये [illegible]
इति घ्राणादेरसनेन्द्रि [illegible] तिनेवे
[illegible] जायते
[illegible] भविकल्प [illegible]
भावि [illegible] दस्य कार्यापजननं प्रत्यविरामइत्यतस्माहि
इति [illegible] ततो निर्वृत्ति [illegible] यसाव
तिः [illegible] दियोगं धोनु [illegible]
ते ९ तेषां फलविशेषं [illegible] भावमाह ९
तेसमाधावुपसर्गा [illegible] इति सिद्धयः तेप्राकप्र

क.वृ. निपादिताः फलविधानैः समाधेः प्रकर्षं गच्छ१
५५ ते उपसर्गा उपद्रवा विघ्ना इति [illegible] तत्र हर्षविस्म
याद्विकरणात् [illegible] शिथिलीभवतीत्युक्त्वा
ते युक्तानि [illegible] [illegible] षाः [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] इत्यर्थः [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] वशीः
[illegible] जलमहानद्यादौ [illegible] [illegible] शादे
टके पुनर्न सज्जते उत्क्रान्तिः [illegible] [illegible] वेदन
दावन्तियमजलपरित्तरन [illegible] अन्त्यविरामक् [illegible]
रमाह समानजयाज्ज्वलनं अग्निमण्डलपरिवृत
नस्य समानाख्यस्य वायोर्जयात्संयमेन वशीकृत
राग्निरावरणस्यान्ते [illegible] गत्वा तेजसा ज्वलन्निव
योगी प्रतिभाति सिद्ध्यन्तरमाह श्रोत्राकाशयोः

नाडीच्छिन्नप्राप्येनां च हन्ति स्वयं रसप्राणादिवह
भ्यो नाडीभ्यो विलक्षणा रश्मि स्वपरशरीरयोर्य
दा शरीरस्य संचारं जानाति तदा प[illegible]शरीरं
मृतं जीव छ शरीरं वा चित्तसंचार[illegible] यो हं विशति
चित्तं च परशरीरे प्रविश[illegible] इत्येतत् म
करस्रजामिव मक्षिकाः [illegible]
[illegible]शरीरं वा नैन्दिताः [illegible]
[illegible]यते [illegible]
मानवशा बंधकैः [illegible] इत्यन्तत्राहुः
सिद्धिरमालम्ब [illegible] पद्यते [illegible] कोदस्वस
गउद्भुत्तिश्च ममलाली [illegible] रागानुषङ्गालीकथापु
गपड्डत्विवृत्तिः साजी [illegible] नेनाच्या तस्यात्कि
याभेदात्प्राणादि संताप्ये चेद्देशः तत्र हृदयान्मुख

पा॰ वृ॰ नासिकाद्वारेणावायुप्रधानैः [illegible] नात्प्राण इत्युच्यते

५६ नाभिप्रदेशात्पादांगुष्ठान्तं [illegible] नमपनयनादपानः

नाडीष्वशेषांशनिबिडमन्नरसं [illegible] नात्समानः हृत्का

ठिवदनगलादूर्ध्वं वि [illegible]

नवद्वारपि [illegible] कनो [illegible]

यकत्वात् [illegible] एवं [illegible] हृद्य

जलमहानद्यादौ [illegible] पुके

ष्टके पुवानसनुत्ते व्यान [illegible] ड्डुला

दावन्तिय मजन्तु परित्तरन् ग [illegible] सिद्धान्त

रमाह समानजयान्द्वलन [illegible] व्यवस्थि

तस्य समानाख्यस्य वायोर्जयात्संयमेनेव [illegible] का

राग्निरावरणस्यापगतेः ऊर्ध्वं गत्वा तेजसा ह्यालक्षितवपु

र्योगी प्रतिभाति सिद्धान्तरमाह श्रोत्राकाशयोः संब

धसंयमाद्दिव्यं श्रोत्रं कारणश्रोत्रं शब्दग्राहकमाह
ङ्कारिकमिंद्रियं श्रोत्रं आकाशं व्योम शब्दतन्मात्रकार्यं
तयोः संबंधो देशदेशिभावलक्षणः [illegible] तत्र कृत
संयमस्य योगिनो दिव्यं श्रोत्रं प्रकर्षेण युगपत्सूक्ष्म
व्यवहितविप्रकृष्टशब्दग्रहणसमर्थं भवतीत्यर्थः
सिद्ध्यंतरमाह कायाकाशयोः संबंधसंयमाल्लघुतूल
समापत्तेश्चाकाशगमनं कायः पांचभौतिकं शरीरं [illegible] ति
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] वशयतो
लघु [illegible] परित्तरन [illegible] [illegible] दृश्यमानो
[illegible] जियान्तूलत [illegible] यथा
[illegible] [illegible] जालेन संचरमाणः
[illegible] रश्मिभिश्च विहृत्य [illegible] आकाशे नगच्छति
सिद्ध्यंतरमाह बहिरकल्पिता वृत्तिर्महाविदेहा ततः

पा॰ ३॰ ५०

प्रकाशि [illegible] न्तोयिवत्तुमि [illegible] द्व हिपर्यन्तसः शरीरे
न्तचे [illegible] गापवर्ग्यसत्वे [illegible] न्नाभविगतश्चशिरा
हंक [illegible] कारौः नत्स्यांकृत्वा त्संय
मा [illegible] विः [illegible] नेयस्यात्थः स
का [illegible] वः रूपदन्येकां
ति [illegible] भवन्ति [illegible] यः शरीरे [illegible] सात्तेयो
मन्तिसो यावद्धि [illegible] ःसामहाविनेतदुच्यत्तीयवत्तुवः
शरीराहंकारभावं पारि [illegible] मणे स्वातंत्र्ये रागमनस्साद्
त्तिः साऽकल्पितात्तत्संयमी [illegible] योगिनः सर्वेवित्तम
लाः क्षीयन्ते तदेवं पूर्वं त्तविषया [illegible] परांतविषय
मध्यभवा [illegible] सिद्धीः प्रतिपाद्यानन्तरं भवं [illegible] ज्ञाना
दिरूपावाह्याः काप्य वाह्यादिरूपाक्षाभ्यंतरा परि
कर्मान्ति [illegible] दमूला [illegible] मैत्र्यादि [illegible] कलानीत्येवमायः

पा॰ हृ॰ यकारस्य शमस्य [illegible] न्वोयिवत्तमी [illegible] द्वहिर्धर्मनसः शरीरे
५० न्तरपिवेती [illegible] णद्विति पवर्गसंते [illegible] त्नामविगतशशिरा
हंकार [illegible] ः मस्यांकृतान्तसंय
मा [illegible] व [illegible] नेयत्याद्यं [illegible]
का [illegible] पितो [illegible] ः रूपइत्यक्ते
ति [illegible] न्याभवीन [illegible] सातंयो
[illegible] ः सामहावि [illegible] त्तिनुव्यतीयदस्तुवः
मतिसो यावहिर्वी [illegible]
[illegible] त्वातंसरागमनसोद्
शरीराहंकारभावंपा [illegible] भोगिनः सर्वेचित्तिम
त्तिः सा इकाल्पितातातत्संयमी [illegible] नात्परांतविषय
लाः दीयंते तदेवंपूर्वोत्तविषयो [illegible] संघातो
मध्यमभवाश्वासिद्धीः प्रतिपत्त्यानंतरंभुवं [illegible] परि
दिरूपावाह्याः कार्य [illegible] हादिरूपाभ्या भ्यंतर
कर्मान्ति [illegible] दमूता [illegible] मेत्र्याद्विभुक्तानीत्येवंमायाः

(पंचा
वस्था)

सम्याध्युपयोगिनीश्चांतःकरणबहिःकरणलक्ष
णयेंद्रियभवाःप्राणादिवायुभवाश्चसिद्धीश्चित्त
दोर्ज्ञ्यपसर्गाद्येःसमाहितोत्पन्नयेप्रति[illegible]पानेद्रानीत्य
दर्शनोपयोगिसवीजानिर्वीजस[illegible] युगपत्सिद्धयें।
विविधोपायप्रदर्शनायाह [illegible]र्थमहूपसूक्ष्मा
न्वयार्थवत्वसंयमाद्भूतजय[illegible]ःसर्वसंपदपिवादी
नि[illegible]तानांये[illegible]विशे[illegible]कायःपांचभौतिकस्तत्र
वै[illegible]केयुवानसद्भूतेष्विति[illegible]नःस्व[illegible]नैवशब्दात्
स्व[illegible]वात्रियमज्ञानपरित्त[illegible]तन्मपरिहृयमाने
विशिष्टाकार[illegible]जयात्प्रत[illegible]पंचपर्यायक्रम
कार्कस्यस्नेहोष्णताप्ररणावकाशदानलक्षणस्त्रत्सं।
वयव्याकमंभूतानांकारणं[illegible]व्यवस्थितानितत्मा
त्राणि अन्वयिनोगुणाःप्रकाशप्रवृत्तिस्थितिरू

पा.वृ. पतयासर्वत्रैवात्मावधिवेत् मनः ...नभ्यंते अर्थवत्वंते
५८ षेचगुणेषुभोगापवर्गसंपत्ते आसत्याशक्तिस्तदेवं
भूतेषुपंचतत्त्व... तया... भित्रेषुप्रत्यवस्यं सं
यमे ...गतिस्सिद्धाविवि... नयत्याग्रय
मे...पितारू... ...पदन्ये...
...भैश्वर्यसकल्पा... शरीरा ...पानुसारि
...यवगावोभूतप्रकृतयोभि...त्यिनेतु...येवभूतजय
स्यफलमाह नत्रोणिमागाहवान्तंमे...नःकायसंप
तत धर्मानभिघायश्च आरणिमेति नः ...पुनुरूपता
प्राप्तिः महिमा महत्त्वलघिमा तूला... परमाणुवत्प्राक्
प्तिः गरिमा गुरुत्वं प्राप्तिः अंगुल्यग्रेण चंद्रादिस्प
र्शनशक्तिता प्राकाम्य इच्छानभिघातः शरीरा
न्तःकरणे ईशित्वं सर्वत्र प्रभविष्णुता वशित्वं सर्वा

श्री

श्रः

तदेवंभूतानि ध्यानस्याश्रित्वात्तदुक्तं नातिक्रामंति
यत्रकामावसायित्वं यत्र कामावसायो यस्मि
न्विषयेऽस्य कामस्त्वा भवति तास्मिन्विषयेयो
गिनोवसायोभवति तं विषयं स्वीकारद्वारेणभि
लाषसमाप्तिपर्यंतं नयतीत्यर्थः तदनेकशोमा
ह्याः समाद्युपयोगिभिर्व्रजयन्नशोभिनः प्रादुर्भवंति
स्याप्यापरमाणुत्वप्राप्तेर्वज्रादिकंतप्यंतः प्रविश्य
ति एवंवर्करवेत्पानापारामेणाहिबंदियो ह्यौगुणा
मह्यासिद्धय इत्युत्यश्च शरीरिभिर्द्दृश्यमाणात्तां प्रा
प्नोति नैकर्मोनाभवद्वातश्रीभातयेऽस्यये धर्मादुत्पाद
यत्तेषामनभिघातोनाशो नांतकत्ताश्चिदपिभवति ना
स्यरूपमग्निर्दहति नववायुश्शोषयतीत्यादियो
ज्यंकायसंपदमाह रूपलावण्यबद्धसंहननत्वादि ० ग्र
लब

२६

aa.६.

पा.वृ. निकायसंपत् रूपलावण्यबलानि प्रसिद्धानि
५.८ वज्रसंहननत्वं वज्रवत्कठिना संहतिरस्य शरीरे
भवतीत्यर्थः इति कायस्याभिव्यक्ता गुणसंपत् ए
वं भूतजयमभिधा[illegible]स्योद्रियजयमा
ग्र ह [illegible] विवसंयमादि
[illegible] शरीरेन्द्रियाविषयाभिमुख्यो
[illegible]वगावो भवत [illegible] तस्य [illegible] तं ग्रासि
[illegible]जयः [illegible]हरिति [illegible]न्द्रियाणां [illegible] पूर्वमेव
[illegible] स्वरूपसामान्येनेव प्रका[illegible] वा संयम
[illegible] ऽहंकारानुगमः [illegible] पार्थ[illegible] ततो
[illegible] तेषामिन्द्रियाणामवस्थासु [illegible] शरीर
[illegible] त्वादिन्द्रियजयो भवति तस्य फल[illegible] कायते
[illegible] जवित्वं विकरणभावः प्रधान[illegible]
[illegible] मनोजवित्वं [illegible] विकरणभावः [illegible]

[illegible]

तं

सर्वेवाशेषं प्रधानजयः एताः सिद्धयो जितेंद्रियस्य प्रा

डुर्भवंति पंचतत्त्व [illegible] भवंति [illegible] कारणत्युच्यंते

[illegible] णानिंद्राविवि [illegible] नेषां [illegible] नः सि

में [illegible] पिनात [illegible] वतेरगण

[illegible] अर्थः [illegible] प [illegible] मिलिम

[illegible] मैत्री [illegible] ग्रहण [illegible] धारा [illegible] नः प्रादुर्भवं

[illegible] स्वरूप [illegible] दपि ते तत्कु [illegible] तप्यंनः प्राविश

[illegible] हंकारादपि [illegible] ग्रहीता [illegible] त्वा भिमानो

त्यक्तावद्विकरणः [illegible] विषय [illegible] तत्त्वैवास्थित

शिथिलीभाव [illegible] वयापि [illegible]

स्वयोगिनः सर्वभावाविज्ञातृत्व [illegible] त्व सर्वज्ञानत्वं च स

मा [illegible] भवति सर्वेषां गुणानां [illegible] णां अभावानां स

सिवदेतत्कमरणां सर्वभावाना [illegible] शात्वं नेषामेव [illegible] णां

दितानां व्यपदेश्य धर्मित्वेना [illegible] स्थितानां यथावद्विवेक

सा=

पा॰ वृ॰ जंतानंसर्वज्ञातृत्वं एकाग्रताभिव्रूशग्रहेपारस्यात्

६ं शीवकारसंज्ञाया प्राप्नोत्यां विशोकानामसिद्धस्तच्च

तै क्रमेणाभूमिकांकाय [illegible] वैराग्यादिदृषिक

बीजक्षयेकैवल्यंवि॰ [illegible] सूत्रेकायांसिद्धो

यदावैराग्यमत [illegible] सम्प्रमाद्वोद्धाराणो

गप्सीति॰ [illegible] ग्रह [illegible] शरीरान्तैश्वर्याभिमेर्द

तऽ [illegible] ः स्वरूप [illegible] ल्पितेतद्वशात्तं ब्रह्मसि

तऽहंकारात्मक [illegible] इन्द्रियाणां [illegible] वशात्तंत्र्यैश्चपूर्ववत् ।

तेषामभिव्यक्तिगम्यः [illegible] नैवम [illegible] गिनः स्वंवासंयत्

त्वादिन्द्रियाणां रूपाभवम [illegible] यार्थव [illegible] कालस्पताक [illegible] गतो

गताविन्द्रियजयोभवस्य [illegible] सूक्ष्मज्योतिः प्रप्य

सोविदेहं विभिश्रितो [illegible] तीयः भूतेन्द्रियजयात्तृतीयः

सचित्तकार्यभावनीयश्चतुर्थः नस्यचकार्यस्यस्तर

माधिभूतस्मविध प्रांतभूतभूमि प्रजस्यांतांमधु
मतीसंज्ञांभूमिकांसाक्षात्कुर्वतः स्थानिनोदेवाउप
निमंत्रयितारोभवंति दिव्यस्त्रीरसायनादिकंढौ
कयंतीति तास्मिन्नुपनिमंत्रणेनानेनसंगः कर्तव्य
नापिस्मयः संगातिकरणेपुनर्विषयभोगेति
पतति स्मयकरणेहितत्कृत्यमात्मानंमन्यमानो
[illegible] हितेति अतः संगस्मयद्वौ तेतवर्ज्जनीकं
तैविन क्रमेणैका [illegible] स्थिविनैकरव्यातो हूवो
का भूमिकायानि [illegible] दरगतत्कार्म
संवंध यो: [illegible] विवेकजज्ञान्या [illegible] सर्वोत्तम: कालावय
वोपस्यकलाः प्रविभक्तुमशक्य [illegible] लोत्तस्याविधानात
५१ कालक्षणानांयः क्रमः पौर्वापर्यं लक्षणपरिणामस्त
पा. ३. त्रसंयमात्प्रागुक्तं विवेकजंज्ञानंमुत्पद्यते अयम

पा॰ सू॰ र्थः अयं काललक्षणो मुख्यस्तत्काललक्षणादुत्तरोप
६२ मस्यान्पूर्व इत्येवं विचेत्क्रमे[illegible] संयमस्यान्त्यं त
त्क्षणोऽपि द्वाणक्रमे यदा[illegible]मात्रान्कारस्तदान
५११ दृष्टिनः श्रोत्रहृदणविवे[illegible]मिइति विवेकज्ञा
नोपहरो नमन्ये[illegible]यजं[illegible]यविवेकोपद
यस्सङ्कलतीमि जातिलक्षणदेशैरन्यतानवच्छेदात्तुल्य
योस्ततः प्रतिपत्तिः पदार्थानां भेदहेतवो जातिलक्ष
णदेशा भवन्ति क्वचिद्भेदहेतुर्जातिः यथा गौरयं म
हिषोऽयमिति जात्या तुल्ययोर्लक्षणं भेदहेतुः श
यं कर्बुरोऽयमरुणोऽयमिति जात्या लक्षणेन चाभिन्नयो
र्भेदहेतुर्देशो दृष्टः यथा तुल्यप्रमाणयोरामल
कयोर्भिन्नदेशस्थितयोः यत्र पुनर्भेदोऽवधार
यितुं न शक्यते यथैकदेशस्थितयोः शुक्लयोः पर

मारावोः तथाविधावविषये भेदो यं कृतसंयमस्य यदा भेदेः
न ज्ञातमुपजायते तदा तद् [illegible]सात् सूक्ष्मतायापितत्वाभि
भेदेन प्रतिपद्यते एतदुक्तं भवति यद् [illegible] चिद्रूपाव
न भेदेनावधारयितुं शक्यस्तत्र संयमाद् [illegible]वभेद
प्रतिपत्तिः ततः सूक्ष्मारोपितत्वानां कु[illegible]नांविवे
केनप्रतिपत्तिः उक्तस्य विवेकस्यैतन्न[illegible]संज्ञां विषयं स्व
स्वभावं चाख्यातुमाह तारकं सर्ववि[illegible]यसर्वथावि
षय[illegible] संयमाद्बलादस्या
यां भूमिकायामुत्पन्न[illegible] रार्थत्वगाधात्संसार
पयोधेर्योगिनामित्यार्षे[illegible]संतारयतीत्यतस्तारकमि
९४ त्युच्यते अस्य विषयमाह सर्वविषयमिति सर्वा
णि तत्त्वानि महदादीनि विषयोऽस्येति सर्वविषयं
स्वभावश्चास्य सर्वथाविषयत्वं सर्वाभिरवस्थाभिः

पा॰ ३॰ स्थूलस्वरूपपरिणामादिभेदेन त्रैलोक्यपरिणामैः स
६२ र्वेण प्रकारेणावस्थितानि भूतानि विषयो स्ये
ति सर्वथाविषयं स्व[illegible]स्माह अक्रमं चे
ति निःशेषनानावस्थ[illegible]णान्यत्राधिकभा
व ग्रहणे [illegible]क्रमं सर्वकर
तलामलकवद्युगपत्पश्यतीत्यर्थः तस्माच्च विवे
कजात्तारकाख्याज्ज्ञानात्किं भवतीत्याह सत्त्वपु
रुषयोः शुद्धिसाम्ये कैवल्यं सत्त्वपुरुषावुक्त
लक्षणौ तयोः शुद्धिसाम्ये कैवल्यं साम्यं सत्त्वस्य
सर्वथाकर्तृत्वाभिमाननिवृत्त्या स्वकारणानु
प्रवेशाच्छुद्धिः पुरुषस्य शुद्धिरूपचरितभोगाभा
वः इति द्वयोः समानायां शुद्धौ पुरुषस्य कैवल्यमु
त्पद्यते मोक्षो भवतीत्यर्थः तदेवमान्तरंगं यो

गागत्रयमभिधायतस्यचसंयमसंज्ञां कृत्वासंय
मस्यचविषयप्रदर्शनतार्थंपरिणामत्रयंडपपा
द्यसंयमबलोत्पद्यमानाः पूर्वापरांतमध्यभा
वाः सिद्धीरुपदर्शयसमाध्याश्वसोत्पत्तिर्विवाह्या
भ्यंतरीश्चकायेन्द्रिया
दिरूपाः प्रदर्श्यसमाध्युपयोगायपूर्वाद्विपश्चाद्
दिपूर्विकाः संदर्श्यपरमपुरुषार्थसिद्धयेयथा
त्रयमवस्थासत्त्वपुरुषयोः
वाख्यास्यायादेव जायतेतांस्तदुपा
यानुपन्यस्यतारकस्यसर्वभाव्यवस्थापर्यंत
भवस्यचरूपमभिधायनत्समापनैः कृताधिका
रस्यचित्तसत्त्वस्यस्वकारणेप्रवेशात्कैवल्यमुत्प
द्यतइत्यभिहितंनानिर्णीतोविभूतिपादस्तृतीयः

पा॰ह॰ र्थः अयं कालक्षणो मुख्य एतत्कालक्षणादुत्तरोऽय
६२ मस्मात्पूर्व इत्येवंविधे च क्रमे [illegible] संयमस्यात्यंत
त्त्वतोऽपि द्वापाकमेयदा [illegible] साक्षात्कार स्तदान्य
५११ दूषितः श्राधिना तीवि[illegible]मिति विवेकहा
नोऽहरो न [illegible] यविवेकोपद
य[illegible]मलका[illegible]देशरम्यत[illegible]नव छेदः कल्प
[illegible]स्तेनः प्रतिपत्तिः पदार्थानां भेदहेतवो जातिलक्ष
णदेशा भवन्ति क्वचिद्भेदहेतुर्जातिः [illegible]गौरियम
हिषीयमिति जात्या तुल्ययोर्लक्षणं भेदहेतुः इ
यं कर्बुरा इयमरुणीति जात्या लक्षणेन [illegible]भिन्नयो
र्भेदहेतुर्देशो दृष्टः यथा तुल्यप्रमाणयोरामलको
कयोर्भिन्नदेशस्थितयोः यत्र पुनर्भेदोः स्वधार
यितुं शक्यते यथैकदेशस्थितयोः शुक्लयोः पर

पा: ४ इतिश्रीमहाराजाधिराजश्रीभोजदेवविरचिता
६१ यां राजमार्तण्डाख्यायां विशेषः कार्ये पातंजलयोगशास्त्र
सूत्रेमः प्रकृत्यापूरात् योयमितीयः यदाहतेयेवके
कंजात्यान्तरपरिणामः ... कमजमीशानां च
दावपि प्रकृत्या ... विप्रतिपत्तिसमुत्थ
भ्रान्तिं निराकर्तुं ... स्वरूपावस्था
नीयते कैवल्यपादोयमारभ्यते तत्र ... सिद्धीनां प्र
सिद्धयस्तासां नानाविधजन्मादिकारणतां प्र
न्तद्वारेणैवं बोधयति यास्ताः सिद्धयः
पूर्वजन्माभ्यस्तसमाधिबलाज्जन्मादि ... भ॰
कमाश्रित्य प्रवर्तन्ते तत्सर्वानेकसाधनसमाधेर्न
नान्तरेणेत्याश्वासोत्पादनाय समाधिसिद्धेः प्रा
धान्यख्यापनाय कैवल्यार्थे पर्ययोगाख्ये वाह ज
न्मं

न्मौषधिमंत्रतपःसमाधिजाः सिद्धयः काश्चन
जन्मनिमित्ताएवासिद्धयः यथापक्ष्यादीनामा
काशगमनादयः यथावाकापिलमहर्षिप्रभृ
तीनांजन्मसमनंतरमेवप्रादुर्भवमानाज्ञानाद
यःसांसिद्धिकागुणाः औषधिसिद्धयोयथा
पातालादिरसायनाद्युपयोगात् मंत्रसिद्धयो
यथा मंत्रजपात्केषांचिदाकाशगमनादिः तपःसिद्धि
र्यथाविश्वामित्रादीनां [illegible] समाधिसिद्धयोयथाप्रोक्ता
व्याख्याता एताश्चसिद्धयो [illegible] नित्यादिपरिणामेशा
गमेवोपजायंते तस्मात्[illegible]धिसिद्धाविवात्मा
भवतिप्रज्ञानांसमाधिरेवजन्मान्तराभ्यस्तःकारणं
ग्रस्यदीनिनिर्दिष्टानिमित्तमात्राणीत्येतानांबुद्धिप्रादीनांजा
त्यादिपरिणामोऽस्मिन्नेवजन्मनिवर्तते तत्कथं

पा० वृ० णीत्तराम्यस्तस्यसमाधेः कारणात्वमुच्यतेइत्याशंक्या
६४ ययोंस्य कृष्णोत्कर्षविशेषः कायकारणास्य जात्यंतरपरि
णामः प्रकृत्यापूरणात् योयमिति जन्मान्तरे दीश्वरादि
[illegible]जात्यादिपरिणामः [illegible] प्रकृत्यापूरणात् पश्चात्या
द[illegible] प्रकृत्या [illegible] कारणानापूरयंति
[illegible]
[illegible]र्मादयस्तत्राक्रियमाणाउपलभ्यतेवीजोतिलङ्
कृतीनांतामापूरणेकारणात्मित्याह [illegible]
योजकं प्रकृतीनां वरणाभेदस्तु ततः [illegible]
निमित्तं धर्मादितत्प्रकृतीनामर्थान्तरपरि[illegible]भिन्न
योजकं नहिकार्येणकारणं प्रवर्त्यते कुत्रतर्हि
स्य धर्मादेर्व्यापारइत्याह वरणाभेदस्तु ततःस्तस्मा
दनुष्ठीयमानात् धर्मादेर्यद्वरणमावरकं कर्म धर्मा

दिनस्यैवविरोधित्वाद्यः क्रियते नास्मिन्प्रतिबं
धकेहीरोपकृतयः स्वयमभिमतकार्यायप्रभवं
ति इत्यंतमस्मात् लौकिकवत् यथाहि लौकिकः कृषी
वलः केदारात्केदारांतरं जलं निनीषुर्जलप्रतिबंध
कमावरणमात्रभेदं करोति तस्मिन्भिन्ने जलं स्वय
मेव प्रसरद्रूपपरिणाममाप्नोति न तु जलस्य प्रसारणे
[illegible]स्य कश्चित्प्रयत्नः एवं धर्मादिर्बोद्धव्यः यस्मात्तो
[illegible]त्वस्यापि [illegible] [illegible]कि [illegible]
यच्चात्मीयानिवृत्ति [illegible] वरणभेदस्तु भवाय युगपद्दने वि
कशरीराणि निर्मितान्युपजायन्ते [illegible] तस्मात्तानि चित्ता
नि प्रभवन्तीत्याह निर्माणचित्तान्यस्मितामात्रात्
योगिनस्स्वयं निर्मितेषु कायेषु यानि चित्तानि मू
लकारणादस्मितामात्रादेकस्मादिच्छया प्रसरन्ति

पा॰वृ॰ अग्नेर्विस्फुलिंगा इव युगपत्परिणाममंते ननु
६५ बहूनां चित्तानां भिन्नाभिप्रायत्वान्नैककार्यक
र्तृत्वं स्यादित्याह प्रवृत्तिभेदे प्रयोजकं चित्तमेकम
नेकेषां चेत्सां [illegible] व्यापारनानात्व
एकं योगिचित्तं प्रय[illegible] मित्यनंतर योगिन
[illegible] तत्तत्वं प्रयत्न [illegible] त्वा [illegible] बीजोतिल
[illegible] पातयादीनियम [illegible] र यत्पी [illegible] योगोद्भव
[illegible] ध्याकस्थायां तराराययपीति जन्मा [illegible] हेतुः
[illegible] सिद्धीनां चित्तमपि चित्तम्भवं पंचविधं [illegible] मभि
जन्मादिप्रभवाच्चित्तात्समाधिप्रभव [illegible]
राणमाह तत्रध्यानजमनाशयं ध्यानजं समाधि
जं यच्चित्तं तत्पंचसु मध्ये अनाशयं कर्मवासनार
हितमित्यर्थः प्रवृत्तरचित्ते भ्यायियोगिनां वि

इतिनस्यावैरो धत्वाद्वयः क्रियन्ते विधि द्वाणामि

केदारीषु प्रकृतयः स्वयमाभिमन्तव न्तरेषां

ने हस्तान्तरमाह क्षेत्रिकवत् यथा क्षे

लः केदारात्केदारान्तरं जलं निम्नीभूजलप्र नापूरयं

प्रकरणमात्रभेदं करोति नाभिन्नाभि

वमत्र सद्रूपपरिणाममपह्नाति ननु जबीजादि

स्यकश्चित्प्रयत्नः एवं धर्मादिर्वा ग्यागोरूपा

लभ्यात्मानुसयीति नस्यस्मरणपा वा कौ नफलमा

रभ्यन्ते स्यैव कर्म सतिमूले तिसूत्रं हि तन्मूले तद्विपाका हि=

नुग्राहकत्वानामेवाभिव्यञ्जकत्वं सदानां २१ किं कर्मा हि=

वासना द्विविधाः स्मृतिमात्रफला जात्यायुर्भो

गफलाश्च तत्र जात्यायुर्भोगफला अनेकाः एकजन्म

भवारस्यनेनैवमेव कृतानि नियमाः यास्तुकस्यचित्

पा॰ वृ॰ मात्रफलतात्त्वस्तत: कर्मणोपेनकर्मणाया द्रुश
६६ रीरग्रागारब्धं देवमानुषतिर्यगादि भेदेन तस्यविपाक
स्यवानुगुणाम्नवस्तानि तासामेवतस्मा
दभिव्यक्तिर्वासनानां ... यमर्थ्य: येनक
र्मणाशरीरं देवता ... नात्यंतरमान
... ध्यानमा ...
... पारायादीनियमोंकेस्वरपत्या तुवोजोतिल
... कषायांतरारायपीति जन्मा ... गौ
सिद्धीनांचित्तमपिततप्रभवंपंचविधं ... : ३
जन्मादिप्रभवाद्वित्तात्समाधिप्रभव ... भि
... माह तत्रध्यानजमनाशयं ... मनुपप
... न्तिंतंतत्पंच ... प्रताशयं ... दे ... काव्यव
हिताभियर्थ: ... कर्माति ... नैसरकारयोरेकरूपत्वात्

इत्यनेनानायोनिषु भ्रमतां संस्कारैरेणां कांचिद्योनिमव
यथा कर्मक्षयेणेत्यं नरस्य स्वकर्मवशानेनानुनसत्तामेवयो
निष्प्रतिपद्यंते यदानस्यां पूर्वानुभूतायां योनौ न
स्यादिषु शरीरादिव्यंजकापेक्षया वासनाः प्रक
टीभूता आसन् नातस्यादिषु व्यंजकाभावात्ति
रोभूताः पुनस्तस्यादिषु व्यंजकशरीरादिलाभे प्र
कटीभवंति जातिदेशकालव्यवधानेष्वपि तासां तत्रा
नंतर्यं स्मृत्यादिकारणत्वमिति जन्यते यत एता
मेव कृतः स्मृतिरूपा चित्तमपि भवंत्यंते सर्वस्वर्गनरका
दीनां फलानां बाह्यानां तिरोभावः कर्मभोगादयो दीर्घ
नाशानां कीरूपतया वर्तिष्यमाणं कर्मसत्पादिषु भोग
भोक्तृ तत्स्वरूपं नामर्मसंस्कारः ततश्च तिः स्मृतेः सुख
दुःखोपभोगस्तदनुभवाः ७ नरापि संस्कारस्मृत्योः ।

संस्कारणे देशकालव्यवधाने च स्मृतेः

पा॰ सू॰ दृष्टः एवं च यस्य स्मृतिसंस्कारादयो भिन्ना नस्या

६७ नंतर्याभावेदुर्बलः कारणाभावः अस्माकं तु यदो कुर्म

नुभव एव संस्कारो भवति संस्कारश्च स्मृतिरूप

या परिणामे ... चित्तस्यानुसंधा

... कार्यकारण ... भवन्त्यानंत

र्ये कार्यकारणाभावश्च ... प्रत्यभिमेवानुभ

वः प्रवर्तते तदा किं वासनानां निमित्ता ...

इति शंकां व्यपनेतुमाह तासामनादित्वं ... आशिषो

नित्यत्वात् तासां वासनानामनादित्वं ... पूर्वः

दिर्यस्य ... आसामादित्वं ...

आत इत्याह आशिषो नित्यत्वात् येयमाशीर्महि

रूपा सदैव ... घनानिमे भूयासं ... माकदाचि

नैवं माभूवमिति ... संस्कारादीनां कार्य

कारत्वां

रागांशत्वेऽपि [illegible] कल्प विशेषः वासनानामानन्त्येऽपि नि
त्वानुपसन्निहितत्वादनुभवसंस्कारादीनां कार्य
रम्भप्रवृत्तिः केन वार्यते अनुभवसंस्कारात् रागवि
प्रसंकोचविकाशधर्मि चित्तं तदभिव्यञ्जकाविपा
कलाभात् [illegible] फलरूपतया परिरागानुस्य
र्थः आसामानन्त्यात् [illegible] कल्पसंभव [illegible] शंका
[illegible] माह हेतुफला [illegible] श्रयालंबनैः संगृहीत
त्वात् × दोषामभावे [illegible] तामभावः ततरा
[illegible] बोहेतु [illegible] भवंपं [illegible] दय [illegible] क्रिया
रवि साक्षात्सार पयएव [illegible]: फलं — — श्रा
[illegible] दिः स्मृत्यादिश्च आश्रयो [illegible] सर्वांश्चालं
बनं यदेवानुवस्य तदेव वासनानामन्तर्हेतु
फलाश्रयालंबनैः [illegible] तानामपि वासनानामस

पा॰ वृ॰ गृहीतत्वात्तेषां हेत्वादीनामसम्भावेऽतानयोगम्यां
६८ दग्धबीजकल्पत्वे विहिते निवृत्तत्वात्तद्वासनाः
प्ररोहमुपयान्ति न कार्यस्यास्ति भवितव्यता तासामभा
वः ननु प्रतिबद्धा [illegible] नोपलब्धेर्वासना
[illegible] तत्फलादन्न [illegible] विनाप्युपपद्य
[illegible] एकान्तसमर्थ
नत्याह सन्नित्यानामेतेन रूपेण सम्बन्धभेद
त धर्मिणाम् इह ह्यसतां भावानामुत्पत्तिनिरोधौ
मतीति तेषां सत्वसम्बन्धयोगान्नहि शशविषाणा
दीनां कश्चिदपि सत्वसम्बन्धो दृष्टः निरूपणायां चका
र्ये किमुद्दिश्य कारणानि वर्त्तेरन् नहि विषयमत्ता
[illegible] कश्चिद्वर्त्तते सत्तामपि विरोधात्त्वाभावसं
बन्धो दृष्टः निरूपायां च कार्ये किमुद्दिश्य कारणा

नि भाति । यत्कृतस्वरूपसंलब्धसत्ताकं तत्तत्कथं नि(र्)
रूपाख्यानामभावरूपत्वा भवति नाविरुद्धं रूपं तथो
करोतीत्यर्थः तस्मात्स्वभावतास्वरूपसंभवाद्द्वसत्तां
चानपत्यतेभवत्येषु त्रिविपरिणममानो धर्मी स
न्नेवैकरूपत्वं पैत्यावतिष्ठते धर्मास्तु केवलं पृथक
पैवकर्वा स्थिता स्तस्मिन्नत्तासंवत्तमाना स्थिता
नु स्वं स्वं रूपं त्यजन्ति वर्तमाने धर्मिण्यपि अस्थिताः के
वलं नोपयन्तां निमित्तसत्ताभावानीपणामेवाभीता
नागन्ता च धर्मी चिन्तयोगान्नाहि एकार्यकारण
भावो ऽस्मिन्दर्शने प्रयोगवहुतेस्मादपवर्गपर्य
न्तमेकमेवावस्थितं धर्मि निर्विकारमपि धर्मास्यान्तातिहः
६९ तुं पार्यति तेरेतैर्धर्मधर्मी सत्ताम् ... रूपा इत्याह तेष
ग. का रूपम गुणानां मान: यद्वैति धर्मधर्मिरूपः प्रोक्ता

पा· वृ· तैर्व्यक्तैस्तैरभेदेन निर्दिष्टाः गुणाः सत्त्वरजस्तमो
६९ रूपास्तदात्मानस्तत्प्रकृतिका इति भूपास्तत्परिणाम सू
रूपाः सर्वे यतः [illegible] चिन्मोभिः सुखदुःखमो
मोहरूपैः सर्वं निरं[illegible] भिन्नानां भाववस्तु
[illegible]नामन्वये [illegible] पदं व्यापित्व
[illegible]परिणामस्वरूपं दृष्टं यथा घटा[illegible]यो मृदो वि
कारा मृत्परिणामरूपाः यद्येतत्[illegible] गुणाः सर्व
त्रमूलकारणं कथमेको धर्मी [illegible] व्यपदेश्य
इत्याशंक्याह परिणामैकत्वाद्वस्तुतत्त्वं यद्यपि
त्रयो गुणास्तथापि तेषां अंगांगि[illegible]गमनल
क्षणोयः परिणामः क्वचित्सत्त्वमंगि क्वचि
[illegible]जाः क्वचित्तमस्त्येवरूपस्तस्यैकत्वाद्[illegible]ना
[illegible]त्त्वमेकमित्युच्यते यथा [illegible] पृथ्वी [illegible]

यदित्यादिमतु ॥ ज्ञानव्यतिरिक्तसत्यर्थेवस्तु
कमनेकं वा वक्तुं युज्यते यद्वा विज्ञानमेव वा
सत्तावशेन त्वाकारस्तासां विद्युत्स्फुरितं तथा तथा
प्रतिभाति न तदेकरूपमेव कल्प्यते वस्तु [illegible]
शंक्याह वस्तुसाम्ये चित्तभेदात्तयोर्विविक्तः
पन्थाः तयोर्ज्ञानार्थयोर्भिन्नः पन्था विवि
क्तो मार्ग इति यावत् कथं वस्तुसाम्ये चित्त
भेदात्तस्मादेकस्मिन्नपि भावानां [illegible] नेका
नाप्रमातॄणां विनियोगात्तद्धि सुखदुःखमोहरू
पतया समुपलभ्यते यो हृद्यस्य [illegible] रूपलावण्य
वतां योषितमुपलभ्य निर्वृत्तिं [illegible] सपत्नीं [illegible]
मन्यथैव [illegible] परिव्राजकादेर्वै
राग्ये त्वविवेकख्यातिप्राप्तस्य तु नानाविधं विरक्तो

पा०२० दयात्मकप्रपंचितत्त्वं [illegible] विवक्षत एकावितत्का
१० र्यैकत्वेकस्यसंभव [illegible] किंचवित
कार्यत्वैकत्वतु [illegible] विसका का
र्यनाशमित्रप्रयो [illegible] यत्नसाकि ८
चित्स्याभि [illegible] कारराणंमतो
हेतुभिरुपलभ्ये [illegible] समाचवि
नकार्यम [illegible] क्रियत
दावह्निर्मि [illegible] विर्मिताह
एवं लक्षणस्यात् एतदु [illegible] पापेभवेका
र्यापद्दिकार्यस्यन [illegible] सामग्री [illegible] माना
विधकारराजन्यमे [illegible] स्यात् स्याकारणभेदा का
ननुगमत्वात्सर्वात्सर्व [illegible] हेतुकंवास्यात्
थचेवंकथ्यंतेनानाविगुण [illegible] नार्थ्येन एकस्यैव

प्रमाणेनु: सुखदु:खमोहमयानि ह्यानानि जन्यं
ते मैवं वध्यार्थविगुणत्वस्याचित्तमपि त्रि
मांत्रस्य चार्थप्रतिभासोन्यत्रोगे [illegible] धर्माद
य: सहकारिकारणं नदुद्भवाभि [illegible] यत्नवाकि
स्यत्नेनंतेनरूपेण भिव्यक्ति [illegible] कारणेन
कस्य संनिहितायां [illegible] तस्मादुत्री
[illegible] पत्र [illegible] क्रियत
स्रवसर्पणाभिनितास [illegible] रजसि सागे
[illegible] दुःखरूपं सप [illegible] नैतद्वाध
र्मसहकारिन धत्ते [illegible] कीपनाया:
सहपत्न्या मोहरूप [illegible] त्वस्मात्सुहृतानव्य
१८ तिरिक्तोप्ति प्रत्यो: [illegible] चात्रैविज्ञानचित्तयोस्ता
दात्म्यं विरोधात् [illegible] परिणामाभावे: कारणानि
नैव [illegible]

[illegible]रसत्यविसर्यं [illegible] वेदना [illegible] हि विलानाव्यतिरिक्त
न [illegible]र्यस्य व्यवस्थाय संवेद [illegible] पावियस्य हृश्य
स्य सदेवावि छायायाः [illegible] मिन्तस्यां सत्यासि
द्धि सदात्तान् त्यमिन् [illegible] शा मित्वा शं
को शाकस्वस्वद [illegible] मानम [illegible]
च [illegible]शयत [illegible] स्यामा [illegible]:
कथ्य हीत्रत्तरेरो [illegible] शका [illegible] क्रियत [illegible]
भासं दृश्यत्वात् नाचित्तं [illegible] विभिताकं
नभवति विरुपवैचं भवतीति [illegible] पिभवे
श्यत्वात् यत्किल दृश्यं तन्न दृ [illegible]
टादि वेद्यं च चित्तं तस्मान्न साभासं संवेदना [illegible]
विशिष्टो यं हेतुः दृश्यत्वमेव चित्तस्यासिद्धं किं
[illegible]संवेदन द्वारेण [illegible]रूपता रागं हिन्ना हिन्न[illegible]

प्राप्तिपरिहार [illegible] त्वयोः प्रवृत्तेयोर्हर्षशोक [illegible] योगात्
कुद्धोहं भीतोहं [illegible] रागइत्येवमाद्यासंवित्तु
ल्यसंवेदनेनोपपन्नेत्य [illegible] शोका [illegible] नेनप्राह
एकसमयेचोभयाव [illegible] वाप्तौ [illegible] यित्तसंवी
त्तिरिदंतया [illegible] संभवति [illegible] सो [illegible] रस्तोवेम [illegible]
र्यः सुखेहिन दुःखे [illegible] [illegible] स्मात्
ऐवमाकारी [illegible] [illegible] क्रियते
दुःख [illegible] [illegible] विचित्रा
[illegible] एत [illegible] :पुनःयोरो धान
[illegible] हि विरुद्ध [illegible] [illegible] वालि
चित्तएकास्मिन्काले [illegible] परस्यापरिस्य
वाव धारायतन्मशोकात्वात्राचित्तसंचारकारणकाभि
नोत्पत्तंभवति [illegible] एकेवि [illegible] कार्यकारणत्व [illegible]
६७

१
प्र=
श. ९.

क॰ २॰ धीस्य फलस्य संविदनादिकिर्म [illegible] योवाप्य
७२ निश्चत्वेन विज्ञस्य सर्वे [illegible] दर्प [illegible] गवक ति॰
लनस्वतिसमित्य [illegible] भाभ [illegible] स्व यं [illegible] ३॰
[illegible] [illegible] मानुः [illegible] [illegible] [illegible] काह [illegible]
[illegible] [illegible] मेवं वध्यार्थो [illegible] [illegible] संगः [illegible]
[illegible] तस्य वार्य प्रतिभासे [illegible] [illegible]
[illegible] सहकारिकारणं न [illegible] [illegible]
[illegible] स्यतेन निरूपेण भिद्यम [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] स्य संनिहितायां [illegible] [illegible] भवे [illegible]
[illegible] [illegible] पत्र [illegible] ल्या [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] शांकर [illegible] प्रा [illegible]
[illegible] रूपेरसे [illegible] [illegible] यायां [illegible] [illegible] कार [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] नो: सस्को